

Draait alles om goud?

Wie is verantwoordelijk voor de andere kant van de medaille?!

Een onderzoek naar de betekenissen van betrokken partijen
aan de nazorg voor oud-topsporters

Rick Reimerink en Martijn Wellen
Juli 2010

Draait alles om goud? Wie is verantwoordelijk voor de andere kant van de medaille?!

Een onderzoek naar de betekenissen van betrokken partijen aan de nazorg voor oud-topsporters

Juli 2010, Utrecht

Universiteit Utrecht
Utrechtse School voor Bestuurs- en Organiseringswetenschappen
Afstudeerscriptie Master Sportbeleid en Sportmanagement

1^e begeleider: dr. I.E.C. Claringbould

2^e begeleider: drs. M.G. van Slobbe

Auteurs:

Rick Reimerink Martijn Wellen

0305413 3222128

Utrecht Utrecht

VOORWOORD

Voor u ligt de scriptie 'Draait alles om goud? Wie is verantwoordelijk voor de andere kant van de medaille?!' Met dit product sluiten wij onze tweejarige Master Sportbeleid & Sportmanagement af en komt er een einde aan ons USBO tijdperk. Door de sfeer, binnen de opleiding en USBO, blikken wij met veel genoegen terug op deze twee jaar aan de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap. Het duale karakter van de Master hebben wij als zeer positief ervaren. Door de combinatie van theorie en praktijk hebben wij de sportwereld goed leren kennen.

Hoe is deze scriptie tot stand gekomen? Gedurende de Master heeft Maarten van Bottenburg ons weten te raken met zijn bevoegenheid en enthousiasme voor de topsport. Voor het vak van Maarten hebben wij in 2009 een onderzoek uitgevoerd naar het 'zwarte gat'. Uit dit vooronderzoek naar het 'zwarte gat' blijkt dat nazorg voor oud-topsporters een onderbelicht onderzoeksgebied is. Ons enthousiasme en goede gevoel, dat wij hebben overgehouden aan de samenwerking tijdens het vooronderzoek, heeft ons doen besluiten om samen af te studeren. Samen hebben wij dan ook besloten om de organisatie van nazorg verder te onderzoeken. Onze dank gaat daarbij uit naar onze stageorganisaties die ons de vrijheid hebben gegeven om een onderzoek naar keuze uit te voeren!

Na een uitvoerige literatuurstudie zijn wij erachter gekomen dat nog niet eerder onderzoek is gedaan naar de betekenissen van betrokken partijen aan de nazorg voor oud-topsporters. Wel komt naar voren dat sporters problemen ervaren na hun topsportloopbaan, maar nimmer wordt gevraagd hoe oud-topsporters zelf de nazorg hebben ervaren. Laat staan dat gevraagd is naar de meningen van bonden, NOC*NSF etc. Dit gegeven heeft ons geïnspireerd en geleid tot het rapport dat voor u ligt.

Dit onderzoek had nooit kunnen plaats vinden zonder de medewerking van oud-topsporters en medewerkers van verschillende sportorganisaties. Hun medewerking is van essentieel belang geweest. Langs deze weg willen wij deze mensen nogmaals hartelijk danken!

In het bijzonder willen we Inge Claringbould bedanken voor haar geweldige begeleiding gedurende het proces van afstuderen. Wij hebben altijd met onze vragen bij haar terecht gekund. Geen tijd, dan maakte Inge wel tijd. De voortgangsgesprekken zijn leerzaam en inspirerend geweest. Deze intensieve begeleiding heeft ons door moeilijke momenten heen gesleept en ons de motivatie geleverd om deze scriptie succesvol af te ronden.

Daarnaast gaat onze dank uit naar onze (stage)organisatie: de Koninklijke Nederlandse Zwembond en Vereniging Sport Utrecht en in het bijzonder naar Sander ten Broek, Guus van Berkel en Shams Raza. Wij willen hen bedanken voor de ruimte en tijd die ze ons geboden hebben om het onderzoek uit te voeren.

Tot slot willen we elk afzonderlijk onze vriendin en familie bedanken voor de steun die wij, niet alleen tijdens deze scriptie, maar ook tijdens onze gehele studietijd, hebben gekregen van hen. Zonder hun begrip en goede zorg hadden we het niet succesvol kunnen afronden. We beloven hierbij dat we de verloren tijd met hen zullen inhalen.

Rest ons nog één ding te zeggen: veel leesplezier!

Rick Reimerink en Martijn Wellen

SAMENVATTING

Introductie

Steeds meer partijen raken betrokken bij de topsport en belangenloze topsportbeoefening is bijna niet meer mogelijk. De partijen proberen voorwaarden te creëren om sporters optimaal te laten presteren en te laten streven naar succes. Wanneer de topsporter naar verwachting presteert, wordt deze volop ondersteund en gestimuleerd. De vraag is echter of dezelfde partijen ondersteuning bieden en zorg dragen wanneer dezelfde sporter minder presteert en besluit een punt achter zijn of haar actieve loopbaan te zetten.

Het onderzoek

Doel van dit het onderzoek is om in kaart te brengen welke betekenissen zowel oud-topsporters als ondersteunende partijen aan de nazorg voor oud-topsporters geven. Op basis van dit doel heeft de volgende vraagstelling centraal gestaan in dit onderzoek: *welke betekenis geven betrokken partijen aan de nazorg voor oud-topsporters?*

Methoden

Het onderzoek is van kwalitatieve aard: data is verzameld aan de hand van semi-gestructureerde interviews. Door middel van semi-gestructureerde interviews is het mogelijk geweest om achter bovenstaande betekenissen van ondervraagden te komen.

Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten voortkomend uit dit onderzoek beschreven. Verschillen en overeenkomsten in betekenisgeving van de betrokken partijen zijn uitgelicht. Op de volgende onderwerpen wordt ingegaan: ontwikkelingen in de topsport, keuze voor de topsport en gevolgen van de topsport voor het leven tijdens en na de topsportloopbaan. Vervolgens zijn ervaringen met de sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens en na de topsportcarrière beschreven. Tot slot is weergegeven hoe de ideale nazorg volgens de geïnterviewden eruit zou moeten zien.

Analyse en conclusies

De analyse van de resultaten vindt plaats in dit hoofdstuk. Kijkend naar de nazorg kan vanuit deze analyse geconstateerd worden dat oud-topsporters en ondersteunende partijen handelen als gevolg van heersende opvattingen. Zwakheden en problemen van oud-topsporters blijven zo verborgen. Van ondersteunende organisaties blijft daardoor het gewenste persoonlijke contact en aandacht uit. Aan de ene kant komt dit door het feit dat signalen niet worden ontvangen door ondersteunende partijen. Aan de andere kant worden eigen verantwoordelijkheden van ondersteunende partijen door de aanwezigheid van vanzelfsprekendheden van zich afgeschoven. Door verantwoordelijkheden ten aanzien van de nazorg van zichzelf af te schuiven lijkt een gebrek aan respect voor oud-topsporter zichtbaar te worden.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	3
SAMENVATTING	4
1. INTRODUCTIE	7
1.1 Doel- en vraagstelling	8
1.2 Leeswijzer	9
2. ONDERZOEKSPERSPECTIEF	10
3. THEORETISCH KADER	12
Deel 1: Historisch perspectief op de ontwikkelingen van topsport	12
3.1 Sportontwikkeling rond 1900: amateurisme	12
3.2 Sportontwikkeling na de Eerste Wereldoorlog: toenemende aandacht voor wedstrijdsport	12
3.3 Sportontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog: toenemende betrokkenheid overheid	13
3.4 (Top)sportontwikkeling na 1970: professionalisering en commercialisering	13
3.5 Topsportregime en het ontstaan van een medaillewedloop	14
Deel 2: Huidige topsportstructuur in Nederland	15
3.6 De sociaal geconstrueerde topsport	15
3.7 De huidige topsportstructuur in Nederland	16
Deel 3: Invloed ontwikkelingen op het individu	18
3.8 Druk om te presteren	18
3.9 Het leven van een topsporter: status, identiteit, focus en offers	18
3.10 Stoppen met topsport: een transitie met gevolgen	19
3.10.1 Transitie als proces	19
3.10.2 Gevolgen van stoppen voor het leven na topsport	19
3.11 Ondersteuning betrokken organisaties tijdens het transitieproces	22
3.12 Resumé	23
4. METHODOLOGIE	24
4.1 Semi-gestructureerde interviews	24
4.2 Selectie geïnterviewden	24
4.3 Resultaten en analyse	25
4.4 Betrouwbaarheid en validiteit	25
5. RESULTATEN	28
5.1 Ontwikkelingen in topsport	29
5.1.1 Topsport intensiever	29
5.1.2 Investerings en betrokkenheid vanuit partijen	30
5.1.3 Media en commercie	31
5.1.4 Wat verlangen organisaties van hun topsporters	33
5.1.5 Economische crisis	35
5.1.6 Druk op topsporter?	36

5.2.	Keuze voor topsport en gevolgen topsportloopbaan	40
5.2.1	Betekenenissen aan topsport	40
5.2.2	Keuze voor topsport	41
5.2.3	Dagelijks leven	42
5.2.4	Offers	43
5.2.5	Focus op topsport	44
5.2.6	Maatschappelijke loopbaan	46
5.2.7	Stoppen met topsport	47
5.2.8	Leven na topsport	48
5.2.9	Terugkijkend op topsportloopbaan	52
5.3.	Sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens en na topsportcarrière	54
5.3.1	Voorzorg: sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens topsportloopbaan	54
5.3.2	Nazorg: ondersteuning en begeleiding na de topsportloopbaan	61
5.3.3	Ideale nazorg: betekenis en verantwoording	66
6.	ANALYSE	73
6.1	Ontwikkeling in topsport	73
6.2	Keuze voor topsport en gevolgen	74
6.3	Sociaal maatschappelijke ondersteuning en begeleiding	74
6.4	Reflectie op macro-, meso- en microniveau: interactieprocessen	75
7.	CONCLUSIE	79
8.	DISCUSSIE	80
9.	LITERATUURLIJST	81
10.	BIJLAGEN	84
	Bijlage 1: Topiclijst interviews oud-topsporters	84
	Bijlage 2: Topiclijst interviews ondersteunende partijen	86

1. INTRODUCTIE

Wanneer je aan jongens en meisjes vraagt wat ze later willen worden, krijg je vaak als antwoord: “profvoetballer” of “de beste tennisser van de wereld!” Dit is voor velen een droom, maar voor een enkeling komt deze droom daadwerkelijk uit. Velen van hen doen niettemin een poging om deze droom uit laten komen en storten zich volledig op de sport.

In het huidige topsportsysteem in Nederland wordt alles in dienst gesteld om jonge talenten optimaal met hun sport bezig te laten zijn. Voor jonge topsporttalenten zijn Olympische netwerken, Centra voor Topsport en Onderwijs en LOOT-scholen ontwikkeld, zodat deze talenten zich volledig kunnen richten op hun sport en hierdoor beter kunnen presteren. Deze ontwikkelingen kennen volgens Elling (2009) ook hun keerzijde: *“steeds meer talenten krijgen de kans om door te groeien tot topsporters die zich op internationaal niveau met de besten van de wereld kunnen meten. Maar het betekent eveneens dat er meer uitvallers of afhakers zijn, de ruimte aan de top blijft nu eenmaal beperkt”* (Elling, 2009b, p. 5-6).

Door een eenzijdige focus op topsport, vergt het leven van een topsporter eveneens veel offers. Het komt bijvoorbeeld voor dat een sporter als gevolg van de eenzijdig focus minder aandacht heeft voor het volgen en afronden van een studie. Wanneer resultaten uitblijven en (vroegtijdige) uitval een gevolg is, kan deze achterstand resulteren in een moeilijke aanpassing van de atleet aan een leven na de topsport (Baillie & Danish, 1992). Gestopte topsporters krijgen te maken met een verandering van levensstijl. Niet alleen de bezigheden veranderen, ook de rol van de topsporter en zijn of haar ouders verandert. De ex-topsporters moeten hun leven opnieuw inrichten en een nieuwe identiteit ‘ontdekken’. NOC*NSF biedt gestopte topsporters loopbaanbegeleiding naast en na de topsport aan, maar ondanks dit aanbod lijken veel sporters problemen te hebben met dit transitieproces. Uit bovenstaande blijkt dat de totale focus op topsport en de identificatie met de rol van atleet na de beëindiging van de topsportcarrière sociale- en maatschappelijke spanningen met zich mee kunnen brengen.

Naast bovenstaande ontwikkelingen is er een ontwikkeling gaande dat steeds meer partijen betrokken raken bij de topsport. Het idee om de Olympische Spelen naar Nederland te halen lijkt deze ontwikkeling een impuls te geven. Onderzoek, op initiatief van NOC*NSF, heeft uiteindelijk geresulteerd in het Olympisch Plan 2028. In dit plan worden de volgende ambities geformuleerd ten aanzien van de topsport:

- *Nederland heeft in 2016 een vruchtbaar topsportklimaat waarin sporters optimaal kunnen presteren;*
- *Nederland bezet structureel een top 10 positie op de diverse wereldranglijsten (NOC*NSF, 2009a, p. 16).*

NOC*NSF geeft in het Olympisch Plan 2028 aan dat men deze ambities wil halen met behulp van partners. De volgende partijen worden door NOC*NSF gezien als potentiële samenwerkingspartners:

- *Sportbonden en verenigingen;*
- *Ministeries, waaronder VWS;*
- *Gemeenten en Olympische Netwerken;*
- *Individuele bedrijven, partners en suppliers NOC*NSF en sportbonden Sport & Zaken;*
- *Fonds voor de Topsporter;*
- *NLcoach en NL Sporter (NOC*NSF, 2009b, p. 118).*

Gezien de geformuleerde ambities ligt de focus vooral op optimaal presteren. Ook betrokken partijen zullen investeringen terug willen zien in prestaties. De druk om als topsporter te presteren zal hierdoor alleen nog maar toenemen. Doordat betrokken partijen dusdanig gefocust zijn op presteren lijkt er nauwelijks aandacht, energie en middelen besteed te worden aan oud-topsporters. De eerder

genoemde sociale- en maatschappelijke spanningen, die het beëindigen van een topsportcarrière met zich mee kunnen brengen, blijven hierdoor vaak onderbelicht.

De druk om te presteren komt tot uiting in het huidige topsportbeleid in Nederland. Elling (2009) zegt in het onderzoek 'Op jacht naar goud' hierover het volgende: *"het topsportbeleid is primair gericht op optimalisering van talentontwikkeling en het maximaliseren van internationale topprestaties. De sociaal-maatschappelijke positie en het welbevinden van uitvallers en oud-topsporters komen hierin veel minder aan de orde. (.....) De verantwoordelijkheid voor uitvallers, afvallers en 'gepensioneerde' topsporters maakt niet automatisch onderdeel uit van het topsportbeleid"* (Elling, 2009a, p. 102).

Wanneer men het sociaal-maatschappelijk vraagstuk van gestopte topsporters voorlegt aan betrokken sportorganisaties zal geen van hen ontkennen dat aandacht hiervoor noodzakelijk is. Elling (2009) stelt echter in haar onderzoek vast dat met name de nazorgtrajecten uitgebreider aangeboden kunnen worden. *"De optimalisering van het talentontwikkelingsproces heeft geleid tot een grotere talentenpool, waarvan uiteindelijk de meesten moeten afhaken. Deze jongeren met topsportambities en hun ouders hebben vaak jarenlang geïnvesteerd en zijn niet altijd goed voorbereid op een leven waarin de prioriteit niet meer bij topsport ligt. Naast het instellen van exitgesprekken, zouden ook uitgebreidere nazorgtrajecten kunnen worden aangeboden. Alleen wanneer we ook aandacht blijven houden voor afhakers en uitvallers, kunnen we met trots juichen voor 'ons' goud"* (Elling, 2009b, p. 84).

Uit onderstaand krantenartikel (artikel 1.1) komt naar voren dat de huidige nazorg onvoldoende is. Tevens blijkt hieruit dat het een actueel thema betreft.

Artikel 1.1: 'Ik wist niet goed wie ik was zonder de sport'

*Vanuit de sportwereld hoorde ze niets, hetgeen ze als teleurstellend heeft ervaren. „Hulp zoeken doe je in zo'n situatie niet. Je voelt je zo klein, je ziet het als falen.“. De bonden en NOC*NSF schieten volgens haar nog steeds tekort in de begeleiding. "Ik ben van mening dat dit opgepakt moet worden door mensen die de juiste kwaliteiten hebben. Er lopen veel sporters tegenaan."*

(Bron: Trouw, 1 februari 2010)

Er lijkt zich een dilemma op bestuurlijk en organisatorisch niveau voor te doen: betrokken sportorganisaties erkennen namelijk dat gestopte topsporters aandacht verdienen, maar tegelijkertijd lijkt de aandacht voornamelijk uit te gaan naar het realiseren van prestaties en succes.

1.1 Doel- en vraagstelling

Uit de introductie blijkt dat steeds meer partijen betrokken raken bij de topsport en dat belangenloze topsportbeoefening bijna niet meer mogelijk is. De partijen proberen voorwaarden te creëren om sporters optimaal te laten presteren en te laten streven naar succes. Wanneer de topsporter naar verwachting presteert wordt deze volop ondersteund en gestimuleerd. De vraag is echter of deze zelfde partijen ondersteuning bieden en zorg dragen wanneer dezelfde sporter minder presteert en besluit een punt achter zijn of haar actieve loopbaan te zetten. Deze vraag is relevant, aangezien gebleken is dat gestopte topsporters spanningen kunnen ondervinden na het beëindigen van hun carrière en daardoor uit sociaal-maatschappelijk oogpunt ondersteuning verdienen.

Het doel van dit onderzoek is om in kaart te brengen welke betekenissen gestopte topsporters geven aan de ondersteuning, begeleiding en nazorg van de verschillende partijen die betrokken zijn geweest tijdens en na hun topsportloopbaan. Vervolgens zullen de verschillende partijen die bij de organisatie van topsport betrokken zijn, benaderd en geïnterviewd worden. In de interviews zal

gevraagd worden welke betekenissen de verschillende betrokken partijen geven aan de begeleiding en nazorg voor oud-topsporters. Op basis van dit doel staat de volgende vraagstelling centraal in dit onderzoek:

Welke betekenis geven betrokken partijen aan de nazorg voor oud-topsporters?

Ten aanzien van deze vraagstelling zijn de volgende vier deelvragen opgesteld:

1. Welke ontwikkelingen in topsport ervaren de betrokken partijen en welke betekenissen worden eraan gegeven?
2. Welke betekenis geven betrokken partijen aan de transitie van een topsportloopbaan naar een maatschappelijke loopbaan?
3. Welke betekenis geven betrokken partijen aan de (organisatie van) ondersteuning, begeleiding en nazorg na hun actieve loopbaan?
4. Welke betekenis geven de betrokken partijen aan de (verantwoordelijke) rol die zij spelen bij ondersteuning, begeleiding en nazorg van gestopte topsporters?

In bovenstaande hoofd- en deelvragen vallen onder de betrokken partijen de oud-topsporters en de ondersteunende partijen; NOC*NSF, sportbonden en Olympische Netwerken. In het methodologisch hoofdstuk wordt verder toegelicht waarom voor deze partijen gekozen is.

1.2 Leeswijzer

In deze paragraaf volgt een korte beschrijving over de opbouw van deze scriptie. In het tweede hoofdstuk wordt ingaan op het perspectief van waaruit dit onderzoek plaatsvindt. De beschrijving van het theoretisch kader vindt plaats in hoofdstuk drie. In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen in de topsport in Nederland, vanuit historisch perspectief, uiteengezet. Vervolgens vindt een beschrijving plaats van de gevolgen van deze ontwikkelingen voor de (gestopte) topsporters. De gehanteerde onderzoeksmethoden worden uitgelegd en verantwoord in hoofdstuk vier. De presentatie van de resultaten vindt plaats in hoofdstuk vijf. Dit hoofdstuk is opgedeeld in drie paragrafen: 'ontwikkeling in topsport', 'keuze voor topsport en gevolgen topsportloopbaan' en 'sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens en na topsportcarrière'. In hoofdstuk zes worden resultaten geanalyseerd. De resultaten worden naast het theoretisch kader gelegd. Verschillen en overeenkomsten met eerder beschreven theorieën worden uiteengezet. Vervolgens vindt in hetzelfde hoofdstuk een beschrijving plaats van de onderliggende (machts)processen en heersende ideeën, die zich in de context van de huidige topsport in Nederland voordoen. Getrokken conclusies, voortkomend uit dit onderzoek, worden weergegeven in hoofdstuk zeven. Tot slot vindt in hoofdstuk acht in de discussie een reflectie plaats op het onderzoeksproces en worden (methodologische) aanbevelingen gegeven voor vervolgonderzoek.

2. ONDERZOEKSPERSPECTIEF

In het vorige hoofdstuk zijn de doel- en vraagstelling van dit onderzoek beschreven. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet vanuit welk onderzoeksperspectief dit onderzoek plaatsvindt. Door het onderzoeksperspectief uiteen te zetten wordt duidelijk op welke manier wij als onderzoekers naar de werkelijkheid kijken en welke consequenties dit heeft voor de manier waarop wij de werkelijkheid leren kennen.

Dit onderzoek wordt uitgevoerd vanuit de gedachte dat mensen betekenissen toekennen aan objecten of gebeurtenissen. De waarheid van deze betekenissen ligt in de mens zelf. Mensen bekijken objecten of gebeurtenissen elk door hun eigen 'lens'. In deze zin kunnen veelvuldige en zelfs conflicterende versies van dezelfde gebeurtenis of object tegelijk de waarheid zijn. Deze benadering van onderzoek doen wordt ook wel interpretatief constructivistisch genoemd (Ruben & Ruben, 2005).

Het geven van betekenissen kan gezien worden als een proces: *"to talk about sensemaking is to talk about reality as an ongoing accomplishment that takes form when people make retrospective sense of the situations in which they find themselves and their creations"* (Weick, 1995, p. 15). Dit proces is geaard in zowel individuele activiteit als sociale activiteit en valt volgens Weick (1995) te onderscheiden in de volgende zeven kenmerken:

- gebaseerd op identiteitsconstructies: dergelijke constructies worden gevormd door processen van interactie met anderen;
- retrospectief: het proces van betekenisgeving vindt plaats na handelingen van het individu, er is sprake van terugwerkende kracht;
- enactment: betekenisgeving is gerelateerd en afhankelijk van de omgeving. Betekenissen worden gecreëerd in een omgeving en de omgeving beïnvloedt het handelen van de betekenisgevers. Daarnaast moet men rekening houden met het feit dat de omgeving beïnvloedbaar is.
- sociaal: betekenisgeving vindt in sociaal verband plaats en wordt beïnvloed door aanwezigheid van anderen. Interacties maken het proces van betekenisgeving mogelijk. Voor deze interactie tussen mensen is het echter niet noodzakelijk dat mensen aanwezig zijn. Betekenisgeving wordt beïnvloed door het inbeeldingsvermogen van mensen. Weick (1995) licht dit kenmerk van betekenisgeving als volgt toe: *"an attempt to understand and explain how the thought, feeling, and behaviour of individuals are influenced by the actual, imagined, or implied presence of others* (Weick, 1995, p. 39)."
- continu: betekenissen worden *continu* geconstrueerd en gereconstrueerd. Ze vinden continu plaats en worden continu aangepast. Mensen bevinden zich in voortdurende processen.
- signalen: mensen kennen betekenissen toe aan de hand van aanwijzingen. Een kleine simpele aanwijzing of een detail kan het proces van betekenisgeving beïnvloeden of op gang helpen. Weick zegt hierover het volgende: *"Extracted cues are simple, familiar structures that are seeds from which people develop a larger sense of what may be occurring* (Weick, 1995, p. 50)."
- gedreven door aannemelijkheid: Weick (1995) legt dit kenmerk als volgt uit: *"In short, what is necessary in sensemaking is a good story* (Weick, 1995, p. 61)". Betekenisgeving vindt plaats aan de hand van aannemelijkheid van datgene waar betekenis aan gegeven wordt.

Door er van uit te gaan dat betekenissen sociaal geconstrueerd worden komt de relatie tussen actoren, betekenissen en context centraal te staan in dit onderzoek. Deze relatie wordt duidelijk aan de hand van het volgende citaat: *"Betekenissen bestaan, ontstaan en veranderen in contexten via interactie. Dit gebeurt niet volgens vaste patronen omdat contexten op zichzelf al complex en dynamisch van aard zijn. Zich daarin voordoende interacties tussen actoren, immer als basis voor betekenisgeving, kunnen diensengevolge evenmin volgens bepaalde wetmatigheden verlopen"* (Anthonissen, 1998, p. 236).

Bovenstaande theorieën van Weick (1995) en Anthonissen (1998), worden in dit onderzoek als perspectief op de werkelijkheid gehanteerd. De keuze voor een interpretatieve constructivistische benadering heeft echter consequenties voor de manier waarop in dit onderzoek naar de topsport in Nederland wordt gekeken. Topsport wordt in dit onderzoek gezien als een sociale constructie. Het topsportsysteem in Nederland zal geanalyseerd worden vanuit het idee dat het systeem tot stand is gekomen door de relatie tussen actoren, betekenissen en context. In dit onderzoek wordt uitgegaan van het proces van betekenisgeving dat plaatsvindt binnen de 'organisatie' van de topsport. De betekenissen van betrokken partijen aan de nazorg voor gestopte topsporters staan in dit onderzoek centraal.

De betekenissen worden geconstrueerd op zowel microniveau als mesoniveau, waardoor de context van dit onderzoek tweeledig is. Aan de ene kant worden betekenissen in dit onderzoek geconstrueerd door de gestopte topsporters (micro). Aan de andere kant bestaat de organisatie van topsport uit verschillende partijen die elk hun eigen betekenis geven aan de organisatie van topsport (meso).

Aan de hand van de hierboven beschreven constructivistische benadering wordt onderzoek gedaan naar de persoonlijke ervaringen, meningen, gevoelens en gedachten van gestopte topsporters en betrokken partijen. Om ook redenen van onderliggende betekenissen te weten te komen zal de constructivistische benadering gecombineerd worden met een kritische benadering. Een kritische sociale benadering heeft de volgende doelen:

- om ongelijkheden, misdrijven, onrecht en uitbuiting bloot te stellen;
- om gehoor te geven aan uitgesloten en gemarginaliseerde groepen;
- om gegeneraliseerde onderdrukking te helpen uitleggen zodat sociale verandering wordt bespoedigd (Henn, 2006).

Aangezien in toenemende mate belang gehecht wordt aan topsport nemen ook de belangen van betrokken partijen bij topsport toe. Over deze belangen wordt tussen betrokkenen onderhandeld, wat betekent dat sommige belangen meer behartigd worden dan anderen. Dit onderzoek wil aandacht besteden aan de machts- en beïnvloedingsprocessen die hieraan ten grondslag liggen en is daarom kritisch te noemen. Door een kritische benadering toe te passen wordt aan de ene kant getracht gehoor te geven aan deze 'groep' oud-topsporters en hun ervaringen ten aanzien van de zorg na het beëindigen van een topsportcarrière. Aan de andere kant wordt geprobeerd om onderliggende mechanismen en heersende ideeën ten aanzien van de organisatie van nazorg in Nederland te achterhalen.

In het volgende hoofdstuk wordt de sociale constructie van de 'organisatie' van de topsport in Nederland vanuit historisch perspectief beschreven. Uiteengezet wordt hoe de 'organisatie' van de topsport in de loop der jaren is veranderd en welke gevolgen dit heeft gehad voor de (gestopte) topsporters.

3. THEORETISCH KADER

Vanuit een sociaal constructivistisch onderzoeksperspectief wordt in dit theoretisch kader uiteengezet hoe de (top)sport zich vanaf 1900 heeft ontwikkeld. Vanuit dit oogpunt zal belicht worden welke partijen en organisaties in de loop der jaren ontstaan zijn en hoe de huidige structuur van topsport geconstrueerd is. Tot slot wordt beschreven welke invloed deze ontwikkelingen op het individu hebben gehad.

Deel 1: Historisch perspectief op de ontwikkeling van (top)sport

3.1 Sportontwikkeling rond 1900: amateurisme

In de negentiende eeuw staat de georganiseerde sport in Nederland nog in haar kinderschoenen, maar aan het eind van de eeuw komt daar snel verandering in. Door onder meer een verbeterd wegennet en spoorwegtraject komen veel nieuwe sporten 'overwaaien' uit omringende landen. De nieuwe sporten worden in Nederland overgenomen en voor de nieuwe sporten worden er direct clubs en vervolgens nationale (en internationale) overkoepelende bonden opgericht. Dankzij deze organisatievorming worden reglementen gestandaardiseerd en competities georganiseerd. Bij sporten als voetbal, tennis, roeien, cricket en zelfs schaatsen, worden de Engelse reglementering en organisatievormen als voorbeeld gehanteerd. Onderdeel van deze Engelse sportregels zijn de amateurbepalingen. Deze bepalingen houden in dat sport niet om het geld gaat, maar om het genoegen moet worden beoefend (*Van Bottenburg, 1995*).

3.2 Sportontwikkeling na de Eerste Wereldoorlog: toenemende aandacht voor wedstrijdsport

Na de Eerste Wereldoorlog wordt de aandacht sterker toegespitst op de wedstrijdsport. Er blijft echter in vrijwel elke bond voortdurend een spanning bestaan tussen pedagogische en gezondheidsbevorderende beweegredenen en het streven naar een verhoging van het spelniveau. De Olympische Spelen blijkt een sterke stimulans te zijn bij het streven naar betere prestaties. Al voor de Eerste Wereldoorlog initieert baron Van Tuyll van Serooskerken in 1911 het plan om de Olympische Spelen in Nederland te organiseren. Om dat te realiseren richt hij in 1912 het Nederlandsch Olympisch Comité (NOC) op. Door onder meer het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog duurt het langer dan verwacht en worden de Olympische Spelen van 1928 aan Amsterdam toegewezen. De toewijzing is voor verschillende sportbonden reden geweest om te reorganiseren, topsporters beter te faciliteren en de wedstrijdsport sterker te benadrukken (*Van Bottenburg, 1995*).

De spanning tussen de pedagogisch- en wedstrijdgeoriënteerde visies op sport in Nederland komt duidelijk aan het licht wanneer de Tweede Kamer financiële ondersteuning van de Nederlandse kandidatuur afwijst. Als reactie hierop haalt de georganiseerde Nederlandse sport in samenwerking met enkele grote kranten zelfs meer dan twee miljoen gulden op aan giften, subsidies en garanties onder het Nederlandse volk. De Olympische Spelen worden voor Nederland een groot succes en dragen bovendien bij aan de Nederlandse sportontwikkeling. De organisatie wordt in het buitenland als zeer goed ervaren en de financiële balans is daarnaast ook positief. Door deze ontwikkelingen verbetert de maatschappelijke waardering voor de (top)sport in Nederland: de algemene interesse voor topsportprestaties groeit (*Van Bottenburg, 1995*).

3.3 Sportontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog: toenemende betrokkenheid overheid

De sportontwikkelingen in de eerste vijftien jaar na de oorlog toont een grote continuïteit met de sportontwikkelingen in de jaren dertig. Daarentegen zorgt de oorlog wel voor een aantal nieuwe ontwikkelingen in de sport. Eén van die ontwikkelingen is een grotere betrokkenheid van de overheid bij de sport. Het aantal sportbeoefenaren groeit, waardoor er een toenemende behoefte ontstaat naar nieuwe sportaccommodaties. Door de toenemende steun en betrokkenheid van de overheid na de oorlog, worden allerlei ambtelijke instanties en sportafdelingen opgericht op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau (*Van Bottenburg, 1995*).

Om na de Tweede Wereldoorlog het land opnieuw op te bouwen richt de overheid het vizier op de organisatie van de Spelen van 1952 en het NOC ondersteunt dit initiatief. In het naoorlogse denken over vorming van de samenleving, wordt sport gezien als belangrijke vorm van actieve en passieve ontspanning. De gemeenten nemen vanuit deze invalshoek het voortouw om een poging te doen de Spelen naar Nederland te halen. Van een uitgebreide aanpak is echter geen sprake. De financiële middelen van het NOC zijn beperkt en er wordt weinig energie gestoken in een overtuigende lobby. De Spelen worden uiteindelijk toegewezen aan Helsinki (*NOC*NSF, 2009b*).

Ondanks het niet binnenhalen van de Olympische Spelen blijft de overheid de sport steunen. In 1959 wordt ondermeer de Nederlandse Sport Federatie (NSF) opgericht, welke bedoeld is als overkoepelend orgaan van de verschillende sportbonden. Tevens wordt de NSF door de overheid gebruikt als gesprekspartner namens de georganiseerde sport. In de praktijk is het echter zo dat de overheid en de NSF, met betrekking tot het op prestatie gerichte sportbeleid, vaak in een concurrentieslag verwickeld raken. De overheid legt de nadruk meer op de recreatieve sport, terwijl volgens de georganiseerde sport (NOC en NSF) het accent meer op topsport zou moeten liggen (*Van Bottenburg, 1995*).

Gedurende de jaren zestig en zeventig worden de Olympische sporten in Nederland voornamelijk als hobby beoefend. Tevens houden de overheden zich grotendeels afzijdig bij de organisatie van het topsportbeleid. Het topsysteem in Nederland staat in schril contrast met die van de Oostbloklanden. In deze landen is door het ingrijpen en ondersteuning van de staat namelijk sprake van een ver doorgevoerd topsportregime. In het volgende citaat wordt weergegeven wat onder dit regime wordt verstaan: *“Hun sportsysteem was volledig gericht op de productie van kampioenen, op basis van een aantal onderscheidende kenmerken: een systematische selectie van jonge kinderen; een autoritaire benadering van de training/coaching waarvoor optimale voorzieningen werden gecreëerd (.....) prioriteitsstelling bij een gelimiteerd aantal sporten, in het bijzonder Olympische, en een systematische toepassing van doping”* (*Van Bottenburg, 2009, p. 17*).

3.4 (Top)sportontwikkeling na 1970: professionalisering en commercialisering van de sport

De (internationale) sportsector heeft vanaf de jaren '70 een grote ontwikkeling doorgemaakt. Maatschappelijke ontwikkelingen als professionalisering, commercialisering en mediatisering zijn hier van grote invloed op geweest. Commercialisering van de sport houdt in dat de sport aangewend en aanpast wordt om inkomsten van sporters en/of sportorganisatie te vergroten (*Kunnen, 2006*). Het proces van commercialisering zorgt ervoor dat de topsportwereld steeds meer met andere actoren te maken krijgt. Deze commerciële actoren zorgen ervoor dat de sport steeds bedrijfsmatiger (professioneler) bestuurd en georganiseerd wordt (*Robinson, 2008*). De commerciële organisatiestructuur doet zijn intrede in de topsport en neemt de plaats van de associatieve structuur veelvuldig over. Sportorganisaties worden steeds vaker marktgeoriënteerd en professioneel begeleid in plaats van door een bestuur die gecontroleerd en gekozen wordt door leden (*Kunnen, 2006*).

Het proces van professionalisering wordt in de jaren '80 steeds meer doorgevoerd in de sport, met als doel om de concurrentie bij te blijven. Kunnen (2006) gebruikt het begrip in zijn onderzoek in ruime betekenis: *“de term professionalisering heeft in deze optiek betrekking op het doordringen van rationeel wetenschappelijk denken en de toepassing van theoretische gefundeerde methoden en technieken in de sport”* (Kunnen, 2006, p. 19). Dit proces van professionaliseren houdt in dat ook zaken rondom de sportieve prestatie geprofessionaliseerd worden. Te denken valt aan trainingmethoden, begeleiding (medisch en sociaal), verzorging etc.. De laatste jaren hebben wetenschap en techniek in Nederland een belangrijke bijdrage geleverd aan de verbetering van prestaties in verschillende takken sport. In de telegraaf is onlangs een artikel verschenen (zie artikel 3.1) waarin de huidige nauwe samenwerking tussen topsport en wetenschap goed naar voren komt.

Artikel 3.1: 'Oranje-zwart naar Spelen'

*“De reacties van de schaatsers zijn goed. Iedereen is tevreden over de pasvorm”, vertelt KNSB-bondscoach Wopke de Vegt tevreden. Het oranje-zwart gekleurde pak wordt door hem een ‘100 %-KNSB-pak’ genoemd, maar is geproduceerd door het Nederlandse bedrijf Sportconfex van Bert van der Tuuk. De ontwikkeling ervan kwam tot stand met de technische en wetenschappelijke ondersteuning van de TU Delft en de Vrije Universiteit van Amsterdam en werd de afgelopen maanden uitvoerig getest in de Duits-Nederlandse windtunnels van Marknesse. Het project, mede gefinancierd door KNSB-sponsor Aegon en sportkoepel NOC*NSF, had de afgelopen maanden voor de schaatsbond de hoogste prioriteit. Betrokkenen dienden zelfs een geheimhoudingsverklaring te ondertekenen om ‘uitlekken’ te voorkomen.*

(Bron: Telegraaf, 22 januari 2010)

Commercialisering en professionalisering zijn processen die al lange tijd in de sportwereld gaande zijn. Mediatisering is daarentegen van recenter aard. Onder mediatisering wordt het transformatieproces verstaan waarin de balans tussen participatiefunctie en de entertainmentfunctie van de sport verschuift in de richting van de entertainmentfunctie (Kunnen, 2006). Over de invloed van mediatisering op topsporters zegt Van Bottenburg (1995) het volgende: *“De televisiebeelden van Nederlandse prestaties tijdens grote wedstrijden en kampioenschappen maakten op een omvangrijk publiek grote indruk. Sommige topsporters groeiden daardoor uit tot nationale helden, zoals de schaatsers Ard Schenk en Yvonne van Gennip met drie keer goud in respectievelijk 1972 en 1988 (...) Marco van Basten en Ruud Gullit als dragers van het nationaal voetbalelftal dat in Duitsland Europees kampioen werd, en atlete Ellen van Langen met goud op de 800 meter tijdens de Olympische Spelen van 1992”* (Van Bottenburg, 1995, p. 15).

3.5 Topsportregime en het ontstaan van een medaillewedloop

Zoals hiervoor beschreven is er al in de jaren zestig en zeventig in de Oostbloklanden sprake van een ver doorgevoerd topsportregime. In de Westerse landen is er tegenwoordig steeds meer sprake van een soortgelijk topsportregime. Van Bottenburg (2009) zegt hierover: *“Met behulp van een strategisch beleid en toenemende investeringen hebben sportorganisaties en overheden de condities voor de topsportbeoefening aanzienlijk verbeterd. Tegelijkertijd heeft de jacht naar goud geleid tot een aanscherping van het topsportregime”* (Van Bottenburg, 2009, p. 17).

Ontwikkelingen als commercialisering en professionalisering hebben de structuur en cultuur van de sport beïnvloed. In vele landen worden steeds meer hulpbronnen aangewend en is er sprake van toenemende staatsinterventie en centralisatie van het topsportbeleid. Deze ontwikkelingen gaan samen met een toenemende drang naar gouden medailles. Waardering en beoordeling vinden steeds vaker op grond van titels en medailles plaats (Van Bottenburg, 2009).

De drang naar presteren en de hiervoor beschreven ontwikkelingen hebben een grote impact gehad op de ontwikkelingen van topsport in Nederland. Presteren verhoogt niet alleen de inkomsten voor de topsporters, maar vergroot ook de nationale trots van de bevolking. Het belang van nationale trots, het gevoel van identificatie en het bij een bepaalde bevolkingsgroep willen horen heeft een massale medaillewedloop op gang gebracht. Steeds grotere investeringen in topsportbeleid zijn hiervan het gevolg. Het ‘nationale systeem’ is verantwoordelijk voor goede

sportprestaties en er dient daarom getracht te worden dat alle relevante bronnen hiervoor gemobiliseerd worden om succes te garanderen in internationale competities (Heinilä, 1982).

Deel 2: Huidige topsportstructuur in Nederland

3.6 De sociaal geconstrueerde topsport

Aan de hand van bovenstaand historisch perspectief valt te constateren dat betekenis die in de samenleving aan topsport gegeven wordt, in de loop der jaren sterk is veranderd. Er heeft een ontwikkeling van amateurisme naar professionalisme plaatsgevonden. Eerder beschreven brede maatschappelijke ontwikkelingen als globalisering, commercialisering en mediatisering liggen hieraan ten grondslag. In relatie tot deze ontwikkelingen is er sprake van een veranderende context. Van Bottenburg (2009) zegt hierover het volgende: *“De topsport wordt gekenmerkt door een intrinsiek streven naar steeds betere prestaties in vergelijking met vroegere en huidige concurrentie. Die trend is zo oud als de moderne sport zelf. Nieuw is het versneld uitdijende complex van personen, groepen en organisaties rond de topsport, dat zich met uiteenlopende belangen en doelstellingen aan deze competitie verbonden. Die ontwikkeling heeft de intrinsieke trend naar ‘citius, altius, fortius’ krachtig versterkt en een ‘global sporting arms race’ ontketend die sportorganisaties, overheden en het bedrijfsleven over de hele wereld opstuwt om het topsportsysteem te perfectioneren en hun investeringen in topsport te verhogen”* (Van Bottenburg, 2009, p. 16). Deze contextuele ontwikkelingen en de daarbij gepaard gaande veranderingen in betekenisgeving aan topsport hebben uiteindelijk geleid tot het huidige Nederlandse topsportsysteem. Een systeem waar de betrokken partijen zijn toegenomen en de nadruk vooral op presteren is komen te liggen. Hieronder worden de belangrijkste partijen en hun rol binnen de topsport in Nederland uiteengezet.

3.7 De huidige topsportstructuur in Nederland

De basis van de topsportinfrastructuur in Nederland bestaat in tegenstelling tot veel andere landen uit de (top)sportverenigingen. Topsport in Nederland is gebaseerd op een piramidemodel: *“Het is het piramidemodel, waarin de basis van de breedtesport de toeleverancier is voor de spits, de topsport. Het is ook het piramidemodel waarin de top, met zijn helden, aandacht, fondsen en leden werft voor de breedtesport”* (Volkskrant, 2009). Ondersteunende partijen van deze (top)sportverenigingen zijn de sportbonden welke overkoepeld worden door de organisatie NOC*NSF. In artikel 3.2 wordt de organisatie NOC*NSF verder toegelicht. De sportbonden accepteren over het algemeen een centrale aansturing van het topsportbeleid door NOC*NSF. Wel hebben de bonden invloed op dit topsportbeleid via bondsoverleg en de Algemene Ledenvergadering.

Artikel 3.2: organisatie NOC*NSF

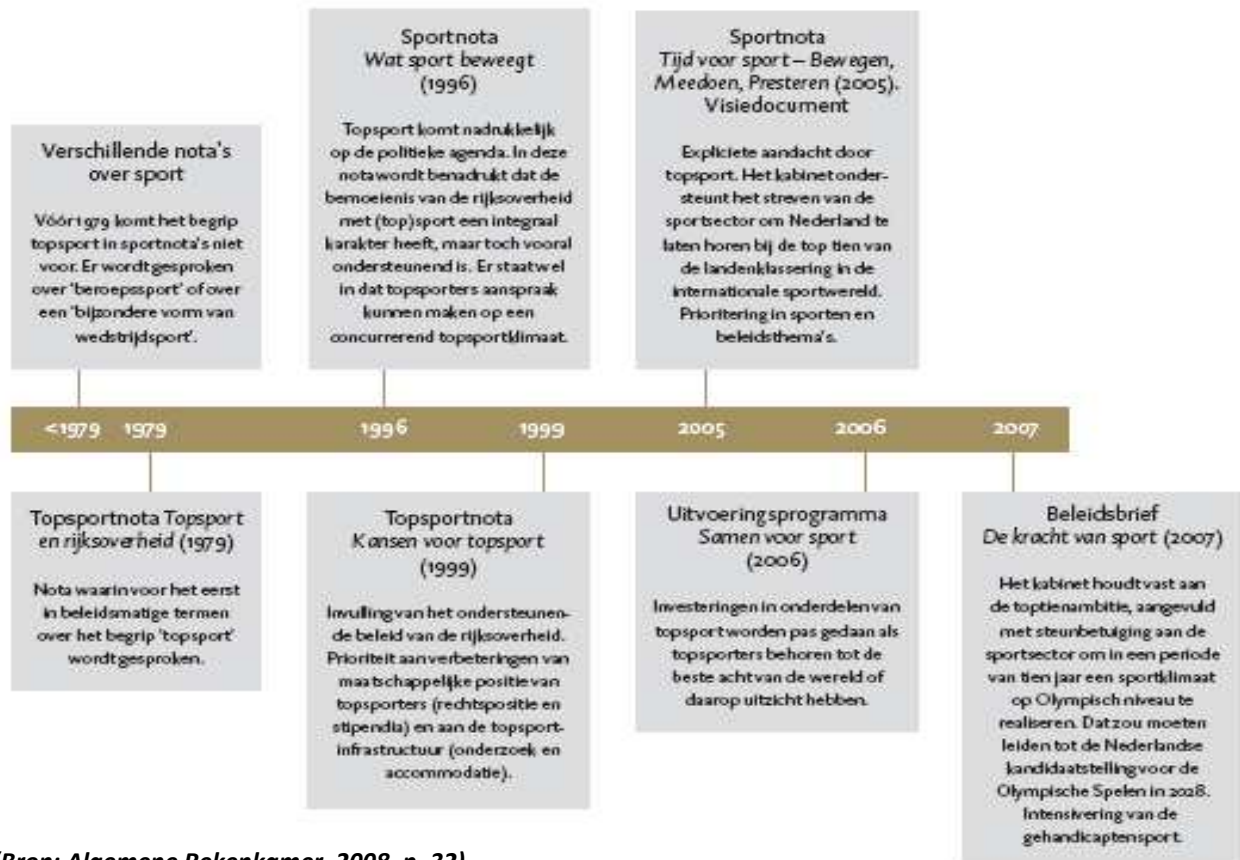
NOC*NSF is de nationale koepel van sportbonden, ontstaan in 1993 na een fusie tussen NOC en NSF. Het is de grootste belangenbehartiger van de georganiseerde sport in Nederland. Bij NOC*NSF zijn ongeveer negentig landelijke sportorganisaties aangesloten. Dit komt neer op ongeveer 28.000 sportverenigingen, waarvan ongeveer 4,7 miljoen sporters lid zijn. NOC*NSF is een vereniging en aan het hoofd ervan staat een algemene ledenvergadering, die bij NOC*NSF Algemene Vergadering wordt genoemd. Als nationale sportkoepel regelt NOC*NSF sportbondoverstijgende zaken, zoals opleidingsprogramma's, kennisuitwisseling, het stimuleren van onderzoeksprogramma's en het organiseren en faciliteren van de kansspelmiddelen, de Lottogelden, over de georganiseerde sport. NOC*NSF houdt zich bezig met zowel breedte- als topsport. De sportkoepel is verantwoordelijk voor de uitzending van de Nederlandse ploeg naar de Olympische en Paralympische Spelen. NOC*NSF is zowel lid van het International Olympic Committee (IOC) als van het International Paralympic Committee (IPC).

(Bron: Algemene Rekenkamer, 2008, p. 22)

De betrokkenheid met topsport vanuit de rijksoverheid is de afgelopen jaren toegenomen. NOC*NSF en de sportbonden worden op projectbasis gesubsidieerd door de rijksoverheid. De rijksoverheid laat sportorganisaties voor een groot deel vrij in de invulling en uitvoering van hun topsportbeleid. Dit betekent dat de sportbonden een zekere mate van autonomie hebben wat betreft de invulling en uitvoering van hun topsportbeleid. Om discrepanties in verwachtingen van zowel de NOC*NSF als sportbonden over de bevoegdheden te voorkomen doet het sportkoepel er verstandig aan rekening te houden met deze relatieve autonomie van de bonden (Van Bottenburg, 2009).

Geconstateerd kan worden dat topsportbeleid over het algemeen wordt overgelaten aan sportorganisaties. Desondanks maken rijksoverheid, provinciale en gemeentelijke overheden deel uit van het krachtenveld waaruit de topsport in Nederland bestaat. Zo ontwikkelt de rijksoverheid bijvoorbeeld een eigen topsportbeleid. Figuur 3.1 geeft de belangrijkste (topsport)beleidsontwikkelingen, die zich de laatste dertig jaar op rijksoverheidsniveau hebben voorgedaan weer.

Figuur 3.1: beleidsontwikkelingen op het gebied van topsport

(Bron: Algemene Rekenkamer, 2008, p. 32)

Als gevolg van de beleidsontwikkelingen op rijksniveau zijn verscheidene regelingen getroffen om de topsport in Nederland naar een hoger niveau te tillen. Zo zetten het ministerie van VWS en NOC*NSF gezamenlijk in op de verbetering van de nationale topsportinfrastructuur en gaat daarnaast aandacht uit naar de ontwikkeling van de omgeving van de sporter. Concrete voorbeelden van de uitwerkingen van dit beleid zijn ontwikkelingen als topsport vriendelijk onderwijs, Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO's) en Nationale Topsport Centra (NTC's). Topsportvriendelijk onderwijs stelt talenten beter in staat een topsportcarrière te combineren met een studie. CTO's zijn gecentraliseerde trainingscentra voor de hoogste senioren- en talenteselecties. Door deze centra wordt het mogelijk om fulltime topsportprogramma's te combineren met wonen en studeren. Door de combinatie worden reistijden van sporters beperkt. Bepaalde takken van sport zijn echter moeilijk te centraliseren als gevolg van benodigde specifieke trainingsaccommodaties.

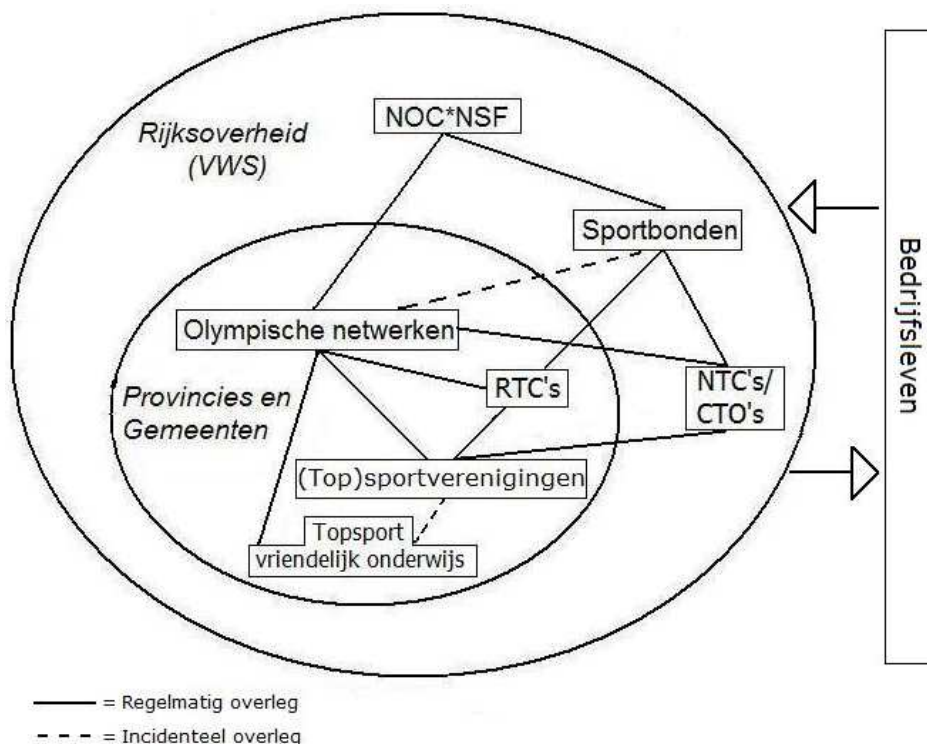
Voor deze takken van sport zullen NTC's en RTC's (Regionale Talent Centra) worden opgericht met dezelfde kwaliteiten als CTO's (NOC*NSF, 2010).

Vanuit de provincies en de gemeenten is de ondersteuning voor sport groeiende. Vergeleken met de rijksoverheid is deze ondersteuning echter relatief beperkt en meer gericht op de breedtesport. Een ontwikkeling die zich op provinciaal niveau heeft voorgedaan is de oprichting van Olympische Netwerken: "samenwerkingsverbanden van lokale en regionale sportpartners, waar topsporters, verenigingen en coaches primair terecht kunnen voor begeleiding en advies op sporttechnisch, sportmedisch, organisatorisch en maatschappelijk gebied" (Algemene Rekenkamer, 2008, p. 24). Vanuit de provincies vindt vooral financiële ondersteuning voor deze netwerken plaats, maar de ondersteuning is niet altijd volledig bestemd voor topsportfuncties. Investerings vanuit gemeenten zijn veelal bestemd voor de breedtesport. Mogelijke topsportinvesteringen hangen af van het gevoerde beleid in de gemeenten (Algemene Rekenkamer, 2008).

Tot slot is het bedrijfsleven een steeds grotere rol gaan spelen in de topsport in Nederland. Het is een partij die, met name via sponsoring, belangrijke inkomsten verschaft voor zowel de topsporter als de topsportorganisaties.

In figuur 3.2 wordt een overzicht weergegeven van de tot nu toe beschreven partijen die een rol spelen in de topsport in Nederland. Op verschillende niveaus vindt doormiddel van overleg tussen de verschillende partijen coördinatie plaats ten aanzien van het te voeren topsportbeleid. Partijen houden hierin wel hun eigen verantwoordelijkheid en doelstellingen (Van Bottenburg, 2009).

Figuur 3.2: een overzicht van de betrokken organisaties in de topsport

Door de toename van betrokken partijen is de topsporter niet meer dan het puntje van de ijsberg dat uit het water steekt. De onzichtbare ijsberg die zich 'onder water' begeeft zijn alle bronnen van het 'nationale systeem' (Heinilä, 1982). De verandering in betekenisgeving aan topsport, welke heeft plaatsgevonden binnen de 'organisatie' van de topsport, brengt een toenemende druk met zich mee voor de topsporters (Kunnen, 2006). In de volgende paragraaf wordt ingaan op gevolgen van de veranderde betekenisgeving aan topsport voor het individu, de topsporter zelf.

Deel 3: Invloed ontwikkelingen op het individu

3.8. Druk om te presteren

In voorgaande delen van het theoretisch kader zijn maatschappelijke ontwikkelingen in de topsport uiteengezet. Door deze ontwikkelingen lijkt de druk op de topsporter toe te zijn genomen. Vanuit de maatschappij wordt de roep om prestaties, vaak in de vorm van medailles groter. Als gevolg nemen investeringen in topsport toe, waardoor ook verwachtingen ten aanzien van de sporter toenemen. Daarnaast lijkt het beoefenen van topsport steeds meer te vergelijken met een fulltimebaan. Discipline, verbondenheid en verplichtingen zijn vereisten om in het huidige topsportsysteem mee te kunnen (Van Bottenburg, 2009).

De druk op topsport is steeds verder toegenomen en de topsporters zelf hebben minder invloed gekregen op hun leven door de hiervoor beschreven constructie van topsport. Door deze constructie lijkt de macht van de sportorganisaties te zijn toegenomen en deze leggen de nadruk op, en stellen alles in dienst van, presteren. Druk om te presteren vanuit de maatschappij en druk vanuit het topsportsysteem kan ten koste gaan van het plezier in sport. Topsporters kunnen hiervan de keerzijde ervaren. Een goed voorbeeld van de prestatiedrang en bijkomende druk wordt in artikel 3.3 weergegeven, waarin de Duitse oud-profvoetballer Sebastian Deisler centraal staat.

Artikel 3.3: 'Langzaam op weg een normaal mens te worden'

– dat het voetbalcircus mensen tot waanzin drijft. „Prestatiedrang leidt tot vervreemding. Mensen worden vijanden van elkaar. De media beseffen niet wat ze teweegbrengen met hun sensatiezucht. Waarom willen ze alles weten over een persoon die op een bepaald terrein toevallig beter is dan een ander? Ik was voetballer, niets meer en niets minder. Soms goed, soms niet goed”, zegt Deisler in zijn meeslepende, door Michael Rosentritt opgetekende biografie.

Het boek verscheen een maand voordat de Duitse doelman Robert Enke een eind aan zijn leven maakte. Afgelopen zondag publiceerde *Die Zeit* een interview met een anonieme Duitse profvoetballer. Hij had zich gemeld bij de schrijver van Deislers biografie. Omdat de samenleving na het drama van Enke gewoon was doorgaan, zo meende de voetballer die jarenlang bij Bayern München had

gespeeld. Weer een verhaal over een voetballer die geen uitweg vond in de voetbalcultuur. Hij vertelde over depressies, alcohol, drugs, gebrek aan begrip en durf om over zijn zwakte te praten.

Na de dood van Enke riep de Duitse voetbalbond op aandringen van voorzitter Theo Zwanziger een stichting in het leven die voetballers met psychische problemen moet helpen. Gedacht wordt aan voorlichting, onderzoek en behandeling van de complexe ziekte depressiviteit. De voetbalwereld heeft volgens Zwanziger geen oog voor de mentale zwakkeren, zoals mannen met depressies, en ook niet voor homoseksuelen.

Deisler was niet opgewassen tegen de stoere, schreeuwerige voetbalwereld. Elke keer wanneer hij zich zwak voelde, werd hij aan zijn lot overgelaten. Hij moest maar sterk zijn, vonden bijvoorbeeld de bestuurders en oud-vedetten van

Bayern München Karl-Heinz Rummenigge en Franz Beckenbauer, zo blijkt uit Deislers levensverhaal. Zeven operaties onderging Deisler aan zijn rechterknie, tweemaal werd hij opgenomen in een psychiatrische kliniek. Hij was tot het uiterste gegaan, hij had te veel zijn best gedaan, trainers, managers, journalisten en supporters hadden hem opgezweept zijn talenten elke keer weer waar te maken. Sebastian Deisler moest de lacune opvullen: Duitsland had geen voetbalster meer, Duitsland moest gloriëren zoals elke voetbalnatie dat wil. Deisler had toch bewezen dat hij geniaal was, waarom dan niet elke dag, elke wedstrijd? „Voor de anderen was ik een ster, maar ik voelde me als een gloeilamp die eenzaam aan het plafond hangt. Naakt. Voor iedereen zichtbaar. Daaronder was niets”, vertelt Deisler. Al op zijn vijftiende vluchtte hij uit zijn geboortedorp.

(Bron: NRC Handelsblad, 7 januari 2010)

3.9. Het leven van een topsporter: status, identiteit, focus en offers

Aan de ene kant is de druk om te presteren toegenomen door maatschappelijke ontwikkelingen als commercialisering, professionalisering en mediatisering. Aan de andere blijkt uit een onderzoek van Stier (2007) dat maatschappelijke ontwikkelingen ook hebben bijgedragen aan de aparte status die topsporters op dit moment in onze samenleving hebben gekregen. Met name de ontwikkeling van mediatisering heeft ertoe geleid dat topsporters vaker worden gezien als held of heldin. Topsporters worden steeds vaker geconstrueerd tot rolmodel (Stier, 2007).

Bovendien blijkt het dat topsporters zich gedurende de topsportloopbaan identificeren met de rol van de sporter, waarin aspecten als sociale status, constante aandacht etc. centraal staan (Baillie & Danish 1992). Topsporters ontwikkelen een eigen identiteit. Dit blijkt ondermeer uit het volgende citaat: “de aanname van een sportidentiteit is het resultaat van een steeds sterkere verbondenheid van de sport met iemands persoonlijkheid. Hoe meer iemands zelfbeeld bepaald wordt

door de sportbeoefening en de eigenwaarde afhangt van de prestaties in de sport, des te eenzijdiger is de topsportidentiteit” (Elling, 2009b, p. 11).

Door de huidige constructie van topsport en de daarbij toenemende druk staat in het leven van topsporters presteren centraal. De prestatie is de basis voor de eigenwaarde van de atleet en zorgt daarom voor een eenzijdige focus (Stokvis, 2000). Deze eenzijdige focus kan echter zowel positief als negatief worden gezien. Enerzijds zorgt het voor een grotere toewijding van de atleet aan de sport en een grotere kans op succes en anderzijds vergt het veel offers van een sporter: *“Topsporters moeten bereid zijn offers te leveren op andere terreinen, zoals opleiding en een sociaal leven, waardoor ze een eenzijdige topsportidentiteit ontwikkelen. Huwelijken gaan kapot. Eerst omdat de topsporter alleen met zichzelf bezig is. Later omdat hij een ander mens is geworden”* (Elling, 2008, p. 2). De eenzijdige focus is tevens vaak de oorzaak voor het ontbreken van een opleiding en achterstand in sociale ontwikkeling (Baillie & Danish, 1992).

3.10 Stoppen met topsport: een transitie met gevolgen

De identificatie met de rol van atleet, de totale focus op topsport en de toenemende druk van de buitenwereld (sponsors, publiek etc.) kunnen invloed hebben op het verloop van de transitie van een topsportloopbaan naar een maatschappelijke loopbaan. In deze paragraaf worden relevante theorieën ten aanzien van deze transitie uiteengezet. Er wordt ingegaan op de transitie als proces en vervolgens op de problemen die het stoppen met topsport met zich kan meebrengen.

3.10.1 Transitie als proces

Fuchs Ebaugh beschrijft in Stier (2007) de carrièreovergang als een ‘rol-exit proces’ en gaat daarbij in op de verandering van identiteiten. Het gaat namelijk om het losmaken van een rol die centraal staat binnen iemands eigen identiteit en vervolgens het vestigen van een identiteit in een nieuwe rol. Elling (2009) zegt hierover het volgende in haar onderzoek ‘Alles voor de sport!?’: *“evenals normatieve transitie in topsportloopbanen, gaat de transitie van talent/topsporter naar een niet-topsportersbestaan ook gepaard met veranderingen in motieven en in betekenisgeving aan gedane investeringen en de eigen (topsport)identiteit”* (Elling, 2009b, p. 7). Afscheid nemen van topsport is een proces met een aantal achtereenvolgende fasen, die deels overlappend kunnen zijn: de eerste twijfels, het zoeken en het afwegen van verschillende alternatieven, het omslagpunt (het daadwerkelijk stoppen) en het vestigen van een ex-rol identiteit en leven na de topsport. Stoppen met topsport gebeurt meestal niet van het ene op het andere moment, maar het is een proces waarbij perioden van twijfels en het afwegen van alternatieven aan het uiteindelijke besluit vooraf gaan (Stier, 2007).

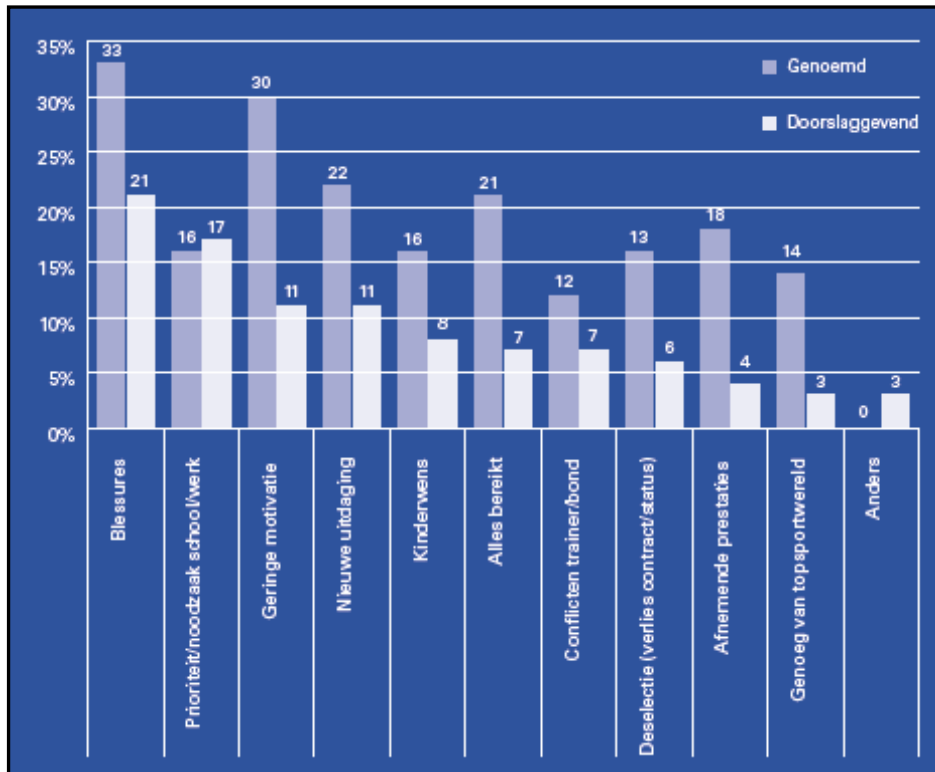
Ook Schlossberg (1981) ziet de transitie van topsporter naar oud-topspporter als proces. De verandering van rol en identiteit komt ook terug zijn transitieproces. Hij definieert het transitieproces als: *“een gebeurtenis die resulteert in een verandering van veronderstellingen over zichzelf en de wereld en vereist dus een zelfde verandering van hun eigen gedrag en verhoudingen”* (Schlossberg (1981) in Wylleman e.a., 1999, p. 9). In dit model werken drie belangrijke factoren in op elkaar tijdens de transitie. Ten eerste de kenmerken of eigenschappen van het individu die de transitie ervaart (psychosociale bekwaamheid, geslacht, leeftijd, vorige ervaringen van vergelijkbare transitie). Ten tweede de perceptie van de sporter ten aanzien van de transitie (rolverandering, effecten en ontstaan van stress). Als laatste gaat het om de kenmerken van de omgeving voor en na de transitie (bijvoorbeeld de evaluatie van interne ondersteuningssystemen en georganiseerde ondersteuning) (Schlossberg (1981) in Wylleman e.a., 1999).

3.10.2 Gevolgen van stoppen voor het leven na topsport

Zoals eerder beschreven bestaat er een grote druk op topsporters vanuit het topsportsysteem. Er bestaan verschillende redenen om de topsportcarrière (vroegtijdig) te beëindigen. In figuur 3.3 valt op te maken welke redenen om te stoppen met topsport benoemd worden (Elling, 2009).

Onderscheid is gemaakt in genoemde redenen en doorslaggevende redenen. Blessures worden in beide categorieën aangegeven als de belangrijkste reden om te stoppen met een actieve topsportcarrière. De keuze voor een maatschappelijke carrière wordt minder vaak genoemd, maar volgt na blessures wel als meest doorslaggevende reden (Elling, 2009b).

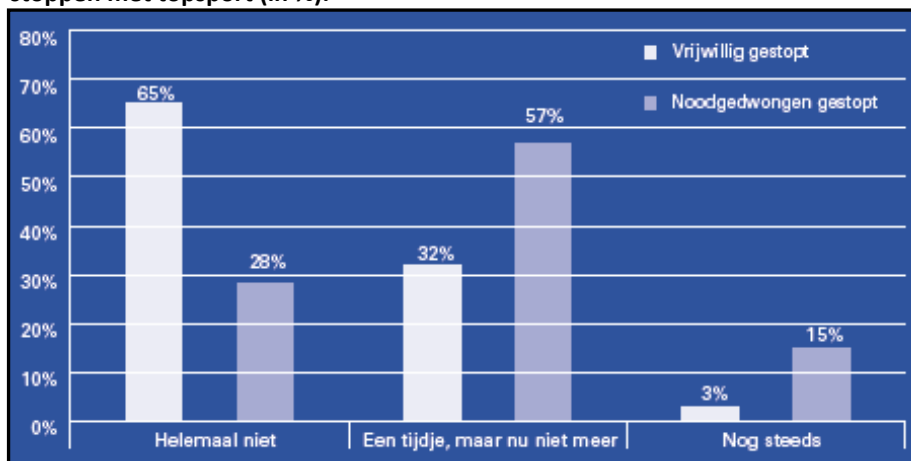
Figuur 3.3 Redenen om te stoppen met topsport (genoemd en doorslaggevend), in procenten.

(Bron: Elling, 2009b)

De verschillende redenen om te stoppen hebben invloed op de het leven na topsport en vooral wanneer de keuze om te stoppen met topsport niet vrijwillig is (bijvoorbeeld door blessures) (Elling, 2009b). In figuur 3.4 wordt ingegaan op de invloed die vrijwillig of noodgedwongen stoppen heeft op het ervaren van een moeilijke periode na het stoppen met topsport. In deze figuur wordt komt duidelijk naar voren dat noodgedwongen stoppen met topsport meer moeilijkheden in de periode na topsport met zich meebrengt. Elling (2009) voegt daar echter aan toe: “Zowel personen die noodgedwongen gestopt zijn, als zij die vrijwillig afscheid namen en vol overtuiging aan de slag gaan met iets nieuws, kunnen moeite hebben met de transitie. De meeste sporters beseffen vooraf niet dat het afscheid nemen van een topsportidentiteit ingrijpend kan zijn. Sommigen komen terecht in het beruchte ‘zwarte gat’, wat gepaard kan gaan met depressie, agressie en middelengebruik (Coakley (1992), in Elling, 2009b, p. 105).

Figuur 3.4 Invloed van vrijwillig of noodgedwongen stoppen op het ervaren van een moeilijke periode na het stoppen met topsport (in %).

(Bron: Elling, 2009b)

Door de eerder beschreven druk en hunkering naar status halen (sommige) sporters de motivatie om te presteren uit inkomen, prestige, verwachtingen, kansen en privileges. Wanneer een topsporter dan stopt kan het verlies hiervan als zeer moeilijk ervaren worden (Baillie & Danish, 1992). Dit wordt bevestigd door McPherson (1992), want volgens hem kan door de toenemende aandacht van media en commercie, succes in de sport leiden tot het vergroten van het ego en het zelfbeeld van de sporter. De belangrijkste consequentie hiervan is dat zoveel mentale energie naar sporten gaat, dat het zelfbeeld van de sporter wordt gebaseerd op sportprestaties. Een klein beetje energie blijft vervolgens over voor andere gebieden van persoonlijke ontwikkeling en kan dan de eenzijdige focus op sport een verwaarlozing van educatie en participatie in andere sociale gebieden veroorzaken. De sporter is doof voor de suggesties dat de sportcarrière kort is en daardoor ontwikkelt hij of zij geen postcarrière plannen. Het ontbreken hiervan kan een oud-topsporter moeilijkheden opleveren in het leven na topsport (McPherson in Baillie & Danish, 1992, p. 82).

Vervolgens krijgen topsporters die stoppen met topsport te maken met een verandering van levensstijl. Naast dat de activiteiten van die persoon veranderen, verandert tevens de rol van de topsporter en die van zijn of haar ouders. De oud-topsporters moeten hun leven opnieuw inrichten en op zoek gaan naar een nieuwe identiteit als oud-topsporter (Elling, 2009b).

In navolging en bevestiging van Elling, is de 'Social breakdown theory' van Kuypers en Bengston van toepassing (Baillie & Danish, 1992). Deze theorie kan volgens de onderzoekers ook toegepast worden op gestopte topsporters. De transitie van een loopbaan als topsporter naar een maatschappelijke loopbaan houdt in dat de sociale positie en de verwachtingen ten aanzien van de topsporter veranderen. De sporter vervult niet meer de sociale rol van topsporter, dus de omgeving zal hem of haar beoordelen op de nieuwe sociale rol die het individu vervult. Het individu wordt dus niet meer beoordeeld op basis van sportieve successen, maar op basis van algemene sociale vaardigheden. Wanneer de omgeving de nieuwe sociale rol van het individu positief beoordeelt zal dit ten goede komen van het zelfbeeld en eigenwaarde van de individu. Maar zoals McPherson aangeeft is de kans ook aanwezig dat de topsporters zich teveel gefocust hebben op de sport en dat daardoor andere sociale ontwikkelingen achter zijn gebleven. Het individu loopt hierdoor de kans niet te kunnen voldoen aan de verwachtingen van de omgeving. Dit zou (negatieve) gevolgen kunnen hebben voor de eigenwaarde en het zelfbeeld van het individu (Baillie & Danish, 1992).

In tegenstelling tot bovenstaande theorieën geven Sinclair en Orlick (1999) in hun onderzoek aan dat er ook een alternatieve blik mogelijk is op het transitieproces. Volgens hen is er weinig bewijs dat oud-topsporters problemen hebben met de acceptatie om geen topsporter meer te zijn. Deze sporters ervaren het juist als positief en vinden het prettig om niet meer te hoeven leven met druk en de grote tijdsinspanning die topsport altijd vergde. Voor hen is het verlaten van de sport vaak ook

een fijne gebeurtenis omdat dit hen nieuwe kansen biedt voor persoonlijke groei op andere vlakken (Sinclair & Orlick, 1999).

Volgens Elling (2009) wordt er echter nog weinig aandacht geschonken aan het transitieproces: *“Vanuit de sporter zelf en de sportwereld wordt nog betrekkelijk weinig aandacht geschonken aan de voorbereiding op de transitie naar een nieuwe maatschappelijke positie. Sporters moeten en willen het vaak ook zelf uitzoeken, maar blijken daartoe niet altijd goed in staat”* (Elling, 2009b, pag. 105).

3.11 Ondersteuning betrokken organisaties tijdens het transitieproces

“De afbouwende topsporter stuit op veel bijkomende ongemakken: op een goede manier aftrainen, afscheid nemen van een periode waarin het dagritme vooral uit trainingen en wedstrijden bestond, een ander sociaal leven enzovoorts. Ook veel sporters die jarenlang net onder de top hebben meegedraaid, behoren tot deze groep. Deze grote en divers samengestelde groep blijkt hier en daar vrij kwetsbaar, want voor velen bestaat het “zwarte gat” na de topsportcarrière nog steeds (Ministerie van VWS, 1999, p. 22-23)”. Eind vorige eeuw benadrukte de overheid al dat deze groep kwetsbaar is en aandacht verdient. In 2009 blijkt echter dat hierin nog steeds tekort geschoten wordt. Van Bottenburg zegt in zijn onderzoek ‘Op jacht naar goud’ hier het volgende over: *“Het topsportbeleid is primair gericht op optimalisering van talentontwikkeling en het maximaliseren van internationale topprestaties. De sociaal-maatschappelijke positie en het welbevinden van uitvallers en oud-topsporters komen hierin veel minder aan de orde”* (Elling, 2009a, p. 102).

Volgens Wylleman e.a. (1999) wordt er relatief weinig gebruik gemaakt van individuele carrièret transitie ondersteuningstrajecten door topsporters. Terwijl een aantal traditionele therapeutische benaderingen door theoretici zijn voorgesteld zoals mogelijke interventiestrategieën om transities van topsporters beter te faciliteren en te vergemakkelijken (Taylor en Ogilvie in Wylleman e.a., 1999). Uit artikel 3.6. valt op te maken dat er vanuit NOC*NSF nazorg wordt verleend, maar dat dit nog niet voldoende is.

Artikel 3.6.: ‘De pijn van ‘t zwarte gat’

<p>Snowboardster Nicolien Sauerbreij vertelt dat ze bij de benzinepomp door wildvreemden werd aangesproken over haar verkeerd gewaxte ski's tijdens de Winterspelen van 2002. „Och, ben jij die sufferd geweest?”</p> <p>Het hoeft niet echt uit te maken of iemand succes heeft of niet. Roeister Kirsten van der Kolk eindigde haar carrière met het ultieme succes, olympisch goud. Toch zegt ze: „Ik heb alles uit mijn roeicarrière gehaald wat erin zat. Nu het over is, houd ik toch een soort gevoel van on-</p>	<p>tevredenheid over.” Onderzoek van het Mulier-instituut leert dat ongeveer vijftig procent van de topsporters na beëindiging van de carrière moeite heeft met het vinden van zijn draai. Een veelgehoorde klacht van betrokkenen is dat de nazorg niet goed genoeg is. NOC*NSF biedt alle gestopte topsporters hulp aan, maar dat alleen blijkt soms niet voldoende.</p> <p>„Het is een dilemma,” zegt Jan Willem Snippe, projectleider bij de sportkoepel. „In onze Nederlandse cultuur zitten mensen niet te wacht-</p>	<p>ten op iemand die om de paar maanden belt om te vragen hoe het met hen gaat. Maar soms dienen de problemen zich bij ex-topsporters wel pas na een jaar of twee jaar aan.”</p> <p>Of ex-roeister Van der Kolk, moeder van twee dochters, na de eigen ervaringen haar kinderen aan topsport zou laten doen? „Ja,” zegt ze resoluut bij de boekpresentatie, „want het is mooi om een passie te hebben en die passie ook na te streven. Ik heb in de sport minder leuke dingen meegemaakt, maar het was toch een bijzonder mooie tijd.”</p>
--	---	--

Bron: Algemeen Dagblad, 29 januari 2010

Volgens Wylleman e.a. (1999) dient er meer individuele ondersteuning plaats te vinden. Middels individuele ondersteuning zouden topsporters moeten kunnen leren omgaan met ontwikkelingen en veranderingen van het zelfbeeld, veranderingen in de mogelijke emotionele en sociale ondersteuning, de verbeteringen van het incasseringsvermogen en de ontwikkeling van het gevoel van controle (Wylleman e.a., 1999). Ten gevolge van het proces van het zich afsluiten voor andere identiteiten, kan de identiteit van topsporters beperkt worden tot de rol van topsporter, terwijl een zoektocht naar andere rollen, zoals sociale, studerende of de rol als werkende hierdoor wordt verwaarloost. Het individuele ondersteuningsproces zou de kwaliteiten van topsporters moeten

benadrukken welke goed gebruikt kunnen worden in andere settings (zoals betrokkenheid en communicatievaardigheden). Ondersteuning dient ingezet te worden als preventieve tool, dat toestaat dat de sporter de voorbereiding op het post-sportcarrière integreert gedurende zijn of haar sportcarrière. Aan de andere kant, wegens de potentiële moeilijkheid met het omgaan met het verlies van status, zelfs na het veranderen van identiteit en het aannemen van een nieuwe rol (professioneel, sociaal of familiair), kan verdere ondersteuning noodzakelijk blijven zowel tijdens als na de transitie van topsport naar een maatschappelijke carrière. Deze overwegingen demonstreren het belang van gecombineerde psychologische ondersteuning evenals professionele training om zo het carriëretransitie proces te faciliteren (Wylleman e.a. 1999). Volgens Baillie (1993) moet een counselor zich in kunnen leven in het proces dat de topsporter heeft doorgemaakt (Baillie, 1993).

Ook Elling (2009) besteedt in haar onderzoek 'Alles voor de sport!?' uitgebreide aandacht aan het nut van en de behoefte aan nazorg tijdens en na de transitie. Elling (2009) richt zich voornamelijk op de jonge talenten die vrijwillig of onvrijwillig zijn gestopt met topsport. Ze concludeert het volgende: *'deze jongeren met topsportambities en hun ouders hebben vaak jarenlang geïnvesteerd en zijn niet altijd goed voorbereid op een leven waarin de prioriteit niet meer bij topsport ligt. Naast het instellen van exitgesprekken, zouden ook uitgebreidere nazorgtrajecten kunnen worden aangeboden (Elling, 2009b, p. 84).*

3.12 Resumé

In dit hoofdstuk zijn de ontwikkelingen in topsport vanuit een historisch perspectief beschreven. Er valt te constateren dat betekenis, die in de samenleving aan topsport gegeven wordt, in de loop der jaren sterk is veranderd. Er heeft een ontwikkeling van amateurisme naar professionalisme plaatsgevonden. Brede maatschappelijke ontwikkelingen (macroniveau) als commercialisering, professionalisering en mediatisering liggen hieraan ten grondslag. Deze ontwikkelingen hebben ervoor gezorgd dat de sport steeds professioneler bestuurd wordt, met als voornaamste doel om de concurrentie bij te blijven. Het belang van nationale trots, het gevoel van identificatie en het bij een bepaalde bevolkingsgroep willen horen heeft een massale medaillewedloop op gang gebracht en een toenemende drang naar gouden medailles. De drang naar presteren en de hiervoor beschreven ontwikkelingen hebben een grote impact gehad op de ontwikkelingen van topsport in Nederland. Steeds grotere investeringen in topsportbeleid zijn hiervan het gevolg. In relatie tot deze ontwikkelingen is er sprake van een veranderende context, waarbij een uitdijend complex van personen, groepen en organisaties in en rond de topsport centraal staat. Deze contextuele ontwikkelingen en de daarbij gepaard gaande veranderingen in betekenisgeving aan topsport hebben uiteindelijk geleid tot het huidige Nederlandse topsportsysteem. Een systeem waar de betrokken partijen zijn toegenomen en de nadruk vooral op presteren is komen te liggen (mesoniveau). De verandering in betekenisgeving aan topsport, welke heeft plaatsgevonden binnen de 'organisatie' van de topsport, brengen toenemende verwachtingen en druk met zich mee voor de topsporters (microniveau). Door de toenemende verwachtingen richt de sporter zich volledig op de topsport, wat kan resulteren in de eenzijdige focus op topsport. Als gevolg van deze eenzijdige focus besteden topsporters geen aandacht aan voorbereidingen op hun toekomstige maatschappelijke loopbaan. Wanneer sporters stoppen met topsport kunnen ze in een sociaal isolement raken doordat ze jarenlang opofferingen hebben gedaan en hun sociale omgeving niet hebben onderhouden. Hierdoor kan de transitie van topsporter naar oud-topsporter problemen met zich meebrengen. De topsport is zo geconstrueerd dat er een systeem is gecreëerd waarin sportorganisaties goede faciliteiten en technische ondersteuning bieden tijdens de carrière van een topsport, daarentegen worden veel opofferingen en commitment verlangd van topsporters. Wanneer een topsporter uit dit systeem stapt na hun loopbaan, lijkt het erop dat sportorganisaties vervolgens weinig nazorg bieden. Vanuit macro-, meso- en microperspectief hebben we laten zien hoe de druk op de topsporters is toegenomen en op welke wijze dat van invloed is op een topsporter die stopt. In dit onderzoek gaan we in op deze invloeden en gevolgen en zal onderzocht worden welke betekenissen de betrokken partijen aan nazorg geven.

4. METHODOLOGIE

In hoofdstuk twee is uiteengezet dat dit onderzoek wordt uitgevoerd vanuit een interpretatieve sociaal constructivistische benadering. In dit hoofdstuk wordt besproken welke methoden er in dit onderzoek gebruikt worden om data voor dit onderzoek te verzamelen.

4.1 Semi-gestructureerde interviews

In vorige hoofdstuk twee is het onderzoeksperspectief uiteengezet. Naar voren komt dat op zoek wordt gegaan naar betekenissen. Aan de hand van semi-gestructureerde interviews is het mogelijk om achter betekenissen van ondervraagden te komen. Gekozen onderzoeksmethoden vloeien daarom voort uit het onderzoeksperspectief.

Het onderzoek is van kwalitatieve aard: data worden verzameld aan de hand van semi-gestructureerde interviews. Er is sprake van semi-gestructureerde interviews, omdat in de interviews structuur wordt aangebracht door gebruik te maken van topics. Deze topics zijn gebaseerd op kennis verkregen uit literatuur, beschreven in het theoretisch kader. Topics worden door de interviewer gehanteerd als handvatten om het interview vorm te geven.

De theorie van Stier (2007) wordt gezien als leidraad voor de topiclijst. In deze theorie wordt de transitie van een topsportloopbaan naar een maatschappelijke loopbaan gezien als een 'rol-exit' proces. Stier (2007) gaat ervan uit dat een topsporter verschillende fases doorloopt gedurende de transitie en maakt het volgende onderscheid:

- fase 1: de twijfels die bij de topsporter ontstaan om te stoppen;
- fase 2: de alternatieven die een topsporter heeft naast zijn of haar carrière;
- fase 3: het moment van stoppen;
- fase 4: het leven na een topsportcarrière (Stier, 2007).

De interviews zijn gestructureerd aan de hand van deze fases. De fases vormen de topics. Gezien het doel van het onderzoek is ervoor gekozen om de volgende twee topics toe te voegen:

- het dagelijks leven van een topsporter: dit om ook het proces voor de transitie in beeld te brengen;
- en nazorg: dit om dieper in te gaan op de organisatie van nazorg.

Per topic zijn verschillende hoofdvragen geformuleerd waardoor de onderwerpen begeleiding en ondersteuning ter sprake komen.

4.2 Selectie geïnterviewden

In dit onderzoek staan de betekenissen van betrokken partijen ten aanzien van nazorg centraal. Onder de betrokken partijen worden zowel de oud-topsporters verstaan als ondersteunende partijen die zich op bestuurlijk- en organisatorisch niveau bevinden. De selectie van geïnterviewden heeft hierdoor in twee fases plaatsgevonden: de selectie van oud-topsporters en de selectie van ondersteunende partijen. Gezien het feit dat het onderwerp van deze scriptie over de nazorg van het individu (de oud-topsporter) zelf gaat, is ervoor gekozen om het individu leidend te laten zijn in dit onderzoek. Dit houdt in dat de resultaten van de interviews met de oud-topsporters de selectie van de ondersteunende partijen heeft bepaald. Hieronder zal allereerst de selectie van oud-topsporters worden toegelicht. Aansluitend volgt de toelichting voor de selectie van de ondersteunende partijen.

Selectie oud-topsporters

Uit het theoretisch kader is gebleken dat maatschappelijke ontwikkelingen tot een heuse medaillewedloop hebben geleid. De toenemend drang naar goud lijkt nog wel het meest tot uiting te komen in een evenement als de Olympische Spelen. Maar wat hebben Olympische spelen betekend voor de oud-topsporters zelf? Daarnaast wordt het plan om in 2028 de Olympische spelen naar Nederland te halen concreter. De actualiteit rondom het Olympisch Plan 2028 en de toegenomen druk om te presteren op een evenement als de Olympische Spelen maakt het relevant om oud-topsporters te selecteren uit verschillende takken van Olympische sporten.

Bij de selectie van geïnterviewden is door een evenredige verdeling rekening gehouden met diversiteit in de vorm van man/vrouw verhouding, leeftijd, prestatie en sportvorm (individueel of in teamverband). Door rekening te houden met diversiteit wordt de representativiteit van deze onderzoeksgroep gewaarborgd en is het mogelijk om eventuele verschillen en overeenkomsten in betekenisgeving mee te nemen in dit onderzoek.

Selectie ondersteunende organisaties

De selectie van ondersteunende organisaties heeft plaatsgevonden op basis van de resultaten van de interviews met de oud-topsporters. Naar aanleiding van de resultaten van de interviews met de oud-topsporters wordt duidelijk welke organisaties betrokken zijn geweest tijdens en na de actieve topsportcarrière van de diverse ondervraagde oud-topsporters. In dit onderzoek wordt daarom onderscheid gemaakt in de volgende ondersteunende partijen: Olympische Netwerken, bonden en NOC*NSF.

De ondersteunende partijen zijn in beeld gebracht en benaderd voor een interview. Per ondersteunende partij is er ervoor gekozen om een respondent op managementniveau en uitvoeringsniveau te interviewen. Dit om eventuele verschillen en overeenkomsten in betekenisgeving naar voren te laten komen in de analyse.

Omvang groep geïnterviewden en contactgegevens

In totaal zijn acht oud-topsporters en zestien vertegenwoordigers van ondersteunende partijen geïnterviewd. De geïnterviewden zijn via mail- en telefonisch contact benaderd. Meeste contacten zijn opgedaan uit het netwerk van onze stageorganisaties Vereniging Sport Utrecht (VSU) en Koninklijke Nederlandse Zwembond (KNZB). Overige respondenten zijn op het World Wide Web opgezocht en benaderd.

4.3 Resultaten en analyse

Gehouden interviews zijn getranscribeerd en ingevoerd in het programma MAXQDA. Een analyseprogramma voor kwalitatieve onderzoeksgegevens. Het software programma is gedownload via het World Wide Web: <http://www.maxqda.com/products/maxreader>. De getranscribeerde interviews zijn in het software programma geïmporteerd. Aan de hand van MAXQDA is het mogelijk om de onderzoeksdata te structureren. Veel voorkomende uitspraken worden door ons gegroepeerd onder thema's en subthema's (codes). De uiteindelijke data worden naar thema en code geëxporteerd naar Microsoft Word. De resultaten worden uitgeschreven en gepresenteerd in hoofdstuk vijf. Er worden verbanden tussen ervaringen en betekenissen gelegd en er wordt aandacht besteed aan eventuele macht- en beïnvloedingsprocessen.

4.4 Betrouwbaarheid en validiteit

“Betrouwbaarheid heeft betrekking op verschillende fasen in het onderzoeksproces. Niet alleen het verzamelen van de gegevens maar ook het analyseren van de data kan aan vertekende invloeden

onderhevig zijn en voor beide fasen geldt de eis van (virtuele) herhaalbaarheid" (Van IJendoorn & Miedema, 1986, p. 500). Van IJendoorn en Miedema (1986) maken onderscheid in technische betrouwbaarheid en argumentatieve betrouwbaarheid. Wanneer de mate van herhaalbaarheid van een bepaald deel van het onderzoek exact, op basis van feiten, wordt vastgesteld is er sprake van technische betrouwbaarheid. Bij argumentatieve betrouwbaarheid wordt op basis van argumenten herhaalbaarheid gewaarborgd. Kwalitatief onderzoek berust vaak op argumentatieve betrouwbaarheid.

De betrouwbaarheid van dit onderzoek wordt nagestreefd op basis van argumenten. In dit methodologisch hoofdstuk wordt een uitgebreide rapportage van de uitvoering van dit onderzoek weergegeven. Keuzes die gemaakt zijn bij de dataverzameling en analyse worden toegelicht. Door keuzes toe te lichten en bijlagen van de vragenlijst van de semi-gestructureerde interviews op te nemen (zie bijlage) wordt de herhaalbaarheid van dit onderzoek mogelijk en betrouwbaarheid gewaarborgd.

Een betrouwbaar onderzoek wil nog per definitie zeggen dat de onderzoeksresultaten geldig of valide zijn (Baarda & De Goede, 2001). *Validity concerns the extent to which observations and/or in-depth interviews achieve a close approximation to the 'truth' of a particular matter* (Henn et al., 2006, p. 176). Oftewel, heeft men bestudeerd wat men beoogde te bestuderen? Henn, Weinstein en Foard (2006) wijzen reactiviteit, subjectiviteit en empathie aan als bedreiging voor de validiteit van een onderzoek. Hieronder worden de bedreigingen kort toegelicht:

- *Reactiviteit/sociaal wenselijk*: respondent zouden zich wel eens anders kunnen gedragen wanneer men bewust is van het feit dat men onderzocht wordt. Antwoorden van geïnterviewden kunnen hierdoor verschillen met de werkelijkheid. Een vorm van reactiviteit is het geven van sociaal wenselijke antwoorden.
- *subjectiviteit*: ervaringen, interesse en focus van de onderzoeker kunnen de interpretatie van onderzoeksresultaten (onbewust) sturen, hetgeen ten koste kan gaan van de geldigheid van het onderzoek.
- *empathie*: een onderzoeker kan gedurende het onderzoek empathie ontwikkelen voor de geïnterviewden. Het risico bestaat dat een onderzoeker zich gaat identificeren met de respondenten, hierdoor is het mogelijk dat een onderzoeker niet meer in staat is om van afstand naar de problematiek te kijken. Hetgeen weer gevolgen heeft voor de onderzoeksresultaten (Henn et al, 2006).

Bovenstaande aspecten, waardoor validiteit in het geding kan komen, zijn door eerdere ervaringen met kwalitatieve onderzoek bij ons bekend. Met die ervaring in ons achterhoofd zijn de geïnterviewden benaderd. Als onderzoekers zijn wij bewust dat het merendeel van geïnterviewden een relatie heeft met de ondersteunende partij waarvoor hij of zij werkzaam is. Om reactiviteit en sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen is de geïnterviewden de mogelijkheid geboden om zelf de plek te kiezen waar het interview wordt afgenomen. Daarnaast is ervoor gekozen om de onderzoeksresultaten anoniem weer te geven, zodat de respondenten vrijuit kunnen praten.

Om bedreiging subjectiviteit voor de validiteit van de onderzoeksresultaten tegen te gaan is ervoor gekozen om helder te beschrijven vanuit welk onderzoeksperspectief dit onderzoek plaatsvindt. Daarnaast zijn wij ons ervan bewust dat onze eigen rol als onderzoeker van invloed kan zijn op de resultaten van dit onderzoek. Beide onderzoekers zijn werkzaam bij sportorganisaties die deelnemen aan dit onderzoek. Enige vorm van subjectiviteit lijkt hierdoor niet uit te sluiten. De bedreiging van subjectiviteit is getracht tegen te gaan door zo open en neutraal mogelijk de interviews in te gaan en te waken voor het stellen van gesloten en suggestieve vragen.

Tot slot, dit onderzoek is door twee onderzoekers uitgevoerd. Vanaf het begin is besloten om gezamenlijk het 'traject' van de onderzoeksweg te bewandelen. Zo is ervoor gekozen om het merendeel van de interviews gezamenlijk af te nemen. Daarnaast is ervoor gekozen om veelal in de dezelfde ruimte aan dit onderzoek te werken. Hierdoor is het mogelijk geweest om elkaar van feedback te voorzien en in interactie tot nieuwe inzichten te komen.

Deze keuzes vragen veel discipline en kost veel tijd, maar is noodzakelijk voor adequate uitwerking en interpretatie van de onderzoeksresultaten. Samenwerking tussen twee onderzoekers maakt het echter wel mogelijk om elkaar voor de valkuilen van subjectiviteit en empathie te behoeden.

Kortom: door het herhaalbaar maken van dit onderzoek, de verantwoording voor methodologische keuzes en het bewust zijn van onze eigen rol als onderzoekers kan dit onderzoek als betrouwbaar en valide worden aangenomen.

5. RESULTATEN

In het vorige hoofdstuk is uiteengezet welke methoden gebruikt zijn om dit onderzoek uit te voeren. In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd. Alvorens de resultaten te presenteren wordt hieronder de onderzoeksgroep nader toegelicht.

Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep valt op te splitsen in de geïnterviewde oud-topsporters en ondersteunende partijen. De onderzoeksgroep van oud-topsporters bestaat uit acht personen. Hieronder is in een overzicht een aantal kenmerken weergegeven van de oud-topsporters.

Geïnterviewden	Geslacht	Leeftijd	Bond	Sportvorm
Oud-topsporter 1	V	31	Hockey (KNHB)	Team
Oud-topsporter 2	M	31	Roeien (KNRB)	Team
Oud-topsporter 3	V	32	Zwemmen (KNZB)	Individueel
Oud-topsporter 4	M	29	Zwemmen (KNZB)	Individueel
Oud-topsporter 5	M	31	Volleybal (NEVOBO)	Team
Oud-topsporter 6	V	38	Atletiek (KNAU)	Individueel
Oud-topsporter 7	M	43	Atletiek (KNAU)	Individueel
Oud-topsporter 8.	V	24	Schaatsen (KNSB)	Team

Om de anonimiteit van de geïnterviewden te waarborgen is ervoor gekozen om niet de prestaties van de sporters weer te geven. Uit het schema valt op te maken dat het aantal geïnterviewde mannen en vrouwen (4/4) gelijk is. Daarnaast is onderscheid te maken in de vorm van sport. Vier oud-topsporters hebben een teamsport beoefend en vier oud-topsporters hebben een individuele sport beoefend. De leeftijden van de oud-topsporters is redelijk divers. De kenmerken van de onderzoeksgroep laten een representatieve onderzoeksgroep zien.

In vorig hoofdstuk is toegelicht dat onderscheid gemaakt kan worden in de volgende ondersteunende partijen: Olympische Netwerken, bonden en NOC*NSF. De groep geïnterviewden werkzaam bij ondersteunende partijen bestaat uit zestien personen. Onderscheid wordt gemaakt in geïnterviewden op uitvoerend niveau en geïnterviewden op directieniveau. Zes van de ondervraagden zijn werkzaam op directieniveau. De overige tien geïnterviewden op uitvoerend niveau.

Dit hoofdstuk is opgedeeld in drie paragrafen: 'ontwikkeling in topsport', 'keuze voor topsport en gevolgen van topsport' en in de laatste paragraaf wordt de 'sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens en na topsportloopbaan' beschreven. Per deel komen een aantal thema's naar voren. Per thema worden eerst de resultaten van de interviews met de oud-topsporters uiteengezet, om vervolgens de resultaten van de interviews met de ondersteunende partijen te beschrijven. Wanneer sprake is van tegenstellingen in betekenisgeving en ervaringen zal dit worden beschreven.

5.1 Ontwikkelingen in topsport

Uit de interviews met zowel de oud-topsporters als de ondersteunende partijen komen een aantal thema's naar voren die laten zien welke ontwikkelingen zich binnen de 'organisatie' van topsport hebben voorgedaan. De volgende thema's vallen te onderscheiden:

- Thema 1: Topsport intensiever
- Thema 2: Investerings en betrokkenheid vanuit partijen
- Thema 3: Wat verlangen organisaties van hun topsporters
- Thema 4: Media en commercie
- Thema 5: Economische crisis
- Thema 6: Druk op de topsporter?

Door de betekenissen en ervaringen ten aanzien van de ontwikkelingen in topsport weer te geven is het mogelijk om inzicht te verwerven over de context waarbinnen topsport plaatsvindt en heeft plaats gevonden. Hieronder worden per thema de resultaten gepresenteerd.

5.1.1 Topsport intensiever

Geïnterviewden is gevraagd naar de ontwikkeling van topsport. In verschillende interviews is naar voren gekomen dat topsport intensiever is geworden in vergelijking met vroeger. Ondervraagden doelen hiermee voornamelijk op toename in tijdinvesteringen, die gedaan moeten worden om het topsportniveau te behouden.

Oud-sporters

Oud-topsporters gaan vooral in op de toenemende concurrentiestrijd. Een aantal van hen ziet dan ook de concurrentiestrijd als oorzaak voor de toename in intensiteit.

"Kijk ik denk dat topsport vroeger minder belastend was dan nu (.....) Door de cultuur in Nederland. Dat we op sportgebied mee willen met landen als China en Australië. Ik bedoel we kunnen niet meer drie keer in de week trainen en dan worden we Olympisch kampioen. Die tijd is voorbij. Dat was vroeger."

Oud-topsporter, hockey

Alle oud-topsporters geven aan dat het aantal trainingsuren in de loop van de jaren is toegenomen, dit om de concurrentie voor te zijn of bij te blijven.

Ondersteunende partijen

Ondervraagden, werkzaam bij ondersteunende partijen, geven aan dat ook op beleidsniveau ervoor gekozen is de strijd om medailles aan te gaan met de andere landen. Mede daardoor is talentontwikkeling een steeds grotere rol gaan spelen in het topsportbeleid in Nederland, met als gevolg dat de toenemende intensiteit van topsport verschuift naar een steeds jongere leeftijd.

"Je ziet dat in de topsport steeds meer naar onderen wordt getrokken. 10 à 15 jaar geleden zat dat alleen in de bovenkant, fulltime programma's had je ook alleen maar in de bovenkant, maar je ziet nu; je gaat steeds meer, vanwege de internationale concurrentie en het belang van topsport, gaat dat steeds meer naar een jongere leeftijd. Het wordt ook voor jongeren steeds intensiever."

Directielid, bond

Evenals de oud-topsporters geven ook de ondervraagden op uitvoerend niveau aan dat topsport er niet zo maar meer bij gedaan kan worden. Waar vroeger genoeg tijd was om naast de

topsportloopbaan een baan te hebben of een studie te volgen is dat in de huidige topsport haast ondenkbaar.

“Je ziet dat topsport steeds meer een dagbesteding wordt van sporters. Een fulltime bezigheid en soms kan je er nog een beetje bij werken of een beetje bij studeren. Dat laatste vaker.”

Uitvoerende, bond

Topsport breidt zich uit naar een jongere leeftijd, dus beslaat het ook een groter deel van de jeugd van jongeren. Aangenomen wordt dat wat jongeren ‘leren’ in de sport aan competenties, een belangrijke impact kan hebben op hun latere leven.

Geconstateerd kan worden dat topsport in de loop van de jaren intensiever is geworden. De toenemende concurrentiestrijd wordt door ondervraagden aangewezen als de oorzaak van deze toename in intensiviteit. Niet alleen voor oudere topsporters wordt topsport een fulltime bezigheid, maar uit de interviews komt naar voren dat deze trend zich verlegt naar jongere leeftijd. Hetgeen inhoudt dat ook talenten te maken krijgen met een toename in intensiteit.

5.1.2 Investerings en betrokkenheid vanuit partijen

Uit de interviews met ondervraagden komt naar voren dat topsport te maken heeft met een veranderende context.

Oud-topsporter

Oud-topsporters geven allen aan dat het aantal betrokken partijen rondom de topsporter is toegenomen. Onderstaand citaat laat zien dat de ontwikkeling van professionalisering hieraan heeft bijgedragen. Professionals zoals fysiotherapeuten, mental coaches etc. lijken een steeds belangrijkere rol te vervullen.

“..een deel van mijn carrière heeft ook in een veranderende context plaatsgevonden in die zin dat de begeleiding door bond en de ondersteuning van NOC professioneler is geworden.”

Oud-topsporter, atletiek

Uit de gesprekken met oud-topsporters kan geconstateerd worden dat investeringen zijn toegenomen. De vele investeringen hebben ertoe geleid dat topsportprestaties dicht bij elkaar zijn komen te liggen. Verscheidene oud-topsporters geven aan dat hierdoor in de huidige topsport details de doorslag geven. Innovatie wordt gezien als een belangrijke factor om net dat verschil te maken ten opzichte van de concurrent.

“Mark roept altijd: het gaat om twee procent. Elke twee procent dat wij beter zijn dan de rest.”

Oud-topsporter, hockey

Ondersteunende partijen

De partijen zijn toegenomen in de context waarin topsport zich begeeft. Dit wordt door ondervraagden op uitvoerend niveau bevestigd.

“Zo zijn er tegenwoordig ook artsen die tegenwoordig deel uitmaken van ploegen, fysiotherapeuten. Je ziet er komt iedere keer weer een schakeltje bij...iedere keer weer een omstandigheid bij.”

Directielid, bond

Niet alleen partijen (fysiotherapeuten, mentale coaches etc.) die direct invloed hebben op de prestaties nemen toe. Ondervraagden op directieniveau geven aan dat ook bedrijven, overheden en sportorganisaties meer het belang van topsport gaan inzien. Hierdoor neemt in de topsportwereld ook het aantal betrokken partijen en belanghebbenden toe. Partijen hebben met name belang bij de status van topsport. Topsport wordt door bedrijven, overheden en sportorganisaties gebruikt om zich te positioneren of te ontwikkelen.

“Topsport wordt ook door anderen herkend en benut: bedrijven, overheid, sportorganisaties.”

Directielid, bond

Het erkennen van het belang van de topsport heeft geleid tot een opwaartse spiraal van investeringen. In navolging van andere landen is ook Nederland meer gaan investeren in de topsport.

“Wij hebben in ons beleid staan dat wij op al onze takken van sport op mondiaal niveau mee willen doen. Dat betekent op Nederlands niveau, in al die takken van sport, in ieder geval bij de top 16, maar nog liever bij de top 8 van de wereld willen horen. Om daar bij te komen moet je extra inspanning leveren. En om er bij te blijven moet je ook extra inspanning leveren. Want anderen leveren bijvoorbeeld extra inspanningen om erbij te komen. Dus je zit in een soort opwaartse investeringskolom waar je iedere keer weer meer moet investeren.”

Directielid, bond

Opvallend is de uitspraak van een van de geïnterviewden op uitvoerend niveau. De geïnterviewde geeft aan dat investeringen die in Nederland worden gedaan in topsport niet te vergelijken zijn met de investeringen die in andere landen worden gedaan. De geïnterviewde vindt dan ook dat de ambitie om bij de beste 10 van de wereld te horen, gezien de verhouding in investeringen, niet realistisch is.

“Überhaupt in sport, maar zeker ook in het roeien...als je gewoon kijkt in landen om ons heen...überhaupt de roeilanden die het goed doen. Daar gaat gewoon zo vreselijk veel meer geld in om dan in dat er in ons programma omgaat.”

Uitvoerende, bond

In het citaat wordt gesuggereerd dat Nederland voor een dubbeltje op de eerste rang wil zitten. Men heeft te hoge ambities voor de investeringen die ze bereid zijn te doen. Door deze ambities te blijven nastreven zal mogelijk vooral de druk op de topsporter toenemen.

In deze paragraaf is naar voren gekomen dat zowel de oud-topsporters als de ondersteunende partijen aangeven dat het aantal betrokken partijen is toegenomen. Enerzijds lijkt dit veroorzaakt te worden door de professionalisering die de sport doormaakt. Anderzijds zien ook meer partijen het belang van topsport in, waardoor investeringen in topsport toenemen.

5.1.3 Media en commercie

Uit de interviews met zowel de oud-topsporters als met de ondersteunende partijen komt naar voren dat de rol van de media en commercie gedurende hun loopbaan is toegenomen.

Geïnterviewden benoemen zowel voor- als nadelen van de toegenomen commercialisering en mediatisering.

Oud-topsporters

Oud-topsporters geven aan dat de commercialisering ervoor gezorgd heeft dat inkomsten van topsporters in een groot aantal sporttakken is toegenomen en er middelen zijn vrijgekomen die het aanbieden van betere faciliteiten mogelijk maakt.

'Er komt meer geld, meer sponsorinkomsten dus meer mogelijkheden'

Oud-topsporter, zwemmen

"En ik denk dat dat ook alleen maar goed is, want dat betekent ook dat je als sporter gewoon wat financiële middelen hebt."

Oud-topsporter, zwemmen

Duidelijk wordt dat de meeste oud-topsporters alleen voordelen zien en geen nadelen. Een enkele oud-topsporter legt uit dat commercialisering van de sport ook zijn keerzijde kent. Ondervraagde legt uit dat meer partijen zich met de sport zijn gaan bemoeien. Hierdoor is ondervraagde in conflict geraakt met bepaalde personen, omdat het niet meer puur over de sport ging, maar meer over randzaken.

"Ik vind dat op persoonlijk vlak niet altijd even prettig werken moet ik heel eerlijk zeggen, het betekende ook het aantrekken van mensen waar ik nou niet zo heel blij van werd, waarvan ik mij ook afvroeg of die mensen erin zaten vanwege de commerciële belangen of vanwege de passie voor de sport en dat kan natuurlijk nog wel eens botsen."

Oud-topsporter, zwemmen

Geconstateerd kan worden dat ondervraagden met name de financiële voordelen benoemen als gevraagd wordt naar de van de toenemende rol van media en commercie.

Ondersteunende partijen

Ook de ondervraagden van ondersteunende partijen gaan in op de voordelen van de commercialisering. Geïnterviewden benoemen vooral de rol van de media. Aangegeven wordt dat het de media is geweest die het vak van de sporter onder de aandacht heeft gebracht. Daarnaast komt uit de interviews naar voren dat dankzij de media sport ook als voorbeeldfunctie kan dienen.

"Ik denk dat die media aandacht ertoe bijdraagt dat het vak van sporter erkend wordt en dat er dus ook activiteiten ontplooid worden om dat vak mogelijk te maken. Daar zijn marktpartijen in geïnteresseerd, de overheid....het is een beetje een branche geworden..waar het nog geen branche was."

Uitvoerende, bond

"Kijk de afgelopen jaren is natuurlijk de hype met die dames toen een beetje ontstaan in die zin dat het voorbeeld van die dameshockeysters, dat ouders denken van ik ga mijn kind op hockey zetten want ik zie dat je ernaast goed kunt studeren en dat je er aardig uit ziet ook en je ook met de wereldtop kunt meedoen en je kan daarna ook een hele mooie carrière opbouwen."

Directielid, bond

Een nadeel, dat als direct gevolg van de toename in media en commercie genoemd wordt, is de toenemende druk op de topsporter. Hiermee wordt de druk bedoeld die ontstaat door de verantwoordelijkheden die media en commercie met zich meebrengen.

“Wat wel een lastige is dat dat steeds meer tijd vraagt van een sporter. Dus het aantal randzaken neemt fors toe als je het hebt over dat fulltime programma. En daar spelen media, maar met name commerciële activiteiten een rol. Ze moeten opdraven. Sporters mogen ook geld verdienen. Ik vind het ook goed dat ze met sponsors bezig gaan. Ja...tot hoever gaat dat? Dat is wel een factor. Dat is natuurlijk veel meer geworden in vergelijking met vroeger.”

Directielid, NOC*NSF

Uit de interviews komt naar voren dat het merendeel van de oud-topsporter de toenemende rol van media en commercie meer als voordeel dan als nadeel hebben ervaren. Vooral de financiële voordelen worden benadrukt. De ondersteunende organisaties zijn zich bewust van het feit dat media en commercie ook een bepaalde druk op de sporter legt. Zo krijgt een topsporter te maken met commerciële verantwoordelijkheden en heeft hij of zij voor velen een voorbeeldfunctie.

5.1.4 Wat verlangen organisaties van hun topsporters

Bij de ondersteunende partijen is zowel op uitvoerend- als directieniveau navraag gedaan naar de verwachtingen vanuit de organisatie ten aanzien van de topsporters.

Ondersteunende partijen

Uit de interviews met medewerkers van bonden komt naar voren dat bonden van hun topsporters verlangen dat zij de keuze maken om deel te nemen aan een fulltime programma. Uit onderstaande citaten valt op te maken wat deelname aan zo'n topsportprogramma betekent voor de sporter. Het leven van een topsporter lijkt helemaal in het teken van het topsportprogramma komen te staan. In de meeste gevallen wordt geëist dat topsporters in de buurt van de trainingsfaciliteiten komen wonen en studeren, hetgeen betekent dat sporters moeten verhuizen. De keuze voor zo'n topsportprogramma heeft dan ook een grote impact op het leven van de sporter.

“Wat we verwachten is fulltime beschikbaarheid. In principe dat ze ook allemaal in Amsterdam wonen. Dus in de buurt van de nationale traininglocatie. (...) en natuurlijk de inzet en dat soort vanzelfsprekende dingen, maar dat zijn eigenlijk wel de dingen die we eisen.”

Uitvoerende, bond

“het belangrijkste is een onvoorwaardelijk commitment aan het topsportprogramma. (...) Dat betekent dat we van topsporters die in zo'n programma deel willen nemen...kunnen eisen en dat doen we ook daadwerkelijk dat ze studeren in de omgeving waar het topsportprogramma is. Dat ze moeten verhuizen...wonen in die omgeving. Studeren in die omgeving...omdat ze dan niet heel veel tijd en energie kwijt zijn met andere dingen dan het topsportprogramma. En dat bedoel ik ook met onvoorwaardelijke commitment.”

Uitvoerende, bond

“dat proberen wij wel uit te dragen..dat je de strijd met de wereldtop alleen aan kan als je een fulltime programma draait.”

Uitvoerende, bond

Ondervraagden geven aan dat topsporters niet op steun hoeven te rekenen als men niet de keuze maakt om aan een fulltime topsportprogramma deel te nemen.

“Als hij die keuze niet wil maken, dan hoeft hij ook niet op steun te rekenen. Er gaat enorm veel gemeenschapsgeld naar topsport. Van ministerie van VWS, van Lotto. Dat zijn algemene middelen en daar moet je zorgvuldig mee omgaan en dat kan je alleen maar legitimeren als je dat investeert in topsportprogramma’s die succesvol kunnen zijn.”

Uitvoerende, bond

Het lijkt erop dat sportorganisaties de eis van volledige commitment aan topsportprogramma’s proberen te legitimeren. In bovenstaand citaat wordt bijvoorbeeld verwezen naar de algemene middelen waar zorgvuldig mee om moet worden gegaan. Onderstaande citaten geven weer hoe de eisen die de ondersteunende partijen aan topsporters stellen, gelegitimeerd worden en contractueel worden vastgelegd. Daarmee worden de plichten van de topsporter vastgelegd.

“Als wij ze ondersteunen kunnen wij ook dingen verlangen. Ik bedoel dat leggen we contractueel vast.”

Uitvoerende, bond

“Wij hebben overeenkomsten met topsporters, waarin dit soort dingen zijn opgenomen.”

Uitvoerende, bond

Op uitvoerend niveau geven een aantal ondervraagden aan dat men verwacht dat sporters echt een keuze maken voor topsport. Het leven staat in het teken van topsport en alles eromheen dient zich daaraan aan te passen.

“Een keuze maken voor topsport, een levenswijze als topsporter, beachvolleybal op de eerste plaats zetten. Studie daarop aanpassen en ambitieniveau hebben wat passend is bij die status van speler van beachteam Holland. Dat ook dagelijks bewijzen in training en later in het seizoen bij wedstrijden.”

Uitvoerende, bond

Ondervraagden, werkzaam bij de Olympische netwerken, leggen uit dat de netwerken vooral een faciliterende rol hebben. Uiteraard worden de faciliteiten aangeboden onder enkele voorwaarden. Vanuit de Olympische netwerken wordt dan ook van de sporter verlangd om aan deze voorwaarden te voldoen. Daarnaast wordt van de sporter een proactieve houding verlangd zodat ondersteuning op maat makkelijker aangeboden kan worden.

“Dus de topsporter moet ons goed informeren wat zij aan het doen zijn, dan zullen wij altijd voor ze klaar staan, op het moment dat een sporter niks laat horen, of wij weten niet wat er gaande rondom de sporter, dan is het vanuit ons ook wat moeilijker om ondersteuning te bieden.”

Uitvoerende, Olympische Netwerk

Vanuit NOC*NSF zijn de verwachtingen ten aanzien van sporters volgens ondervraagden, werkzaam bij NOC*NSF, gering. Een van de geïnterviewden geeft aan dat NOC*NSF geen directe relatie heeft met de sporters. Het zijn de bonden die de statussen aan sporters toekennen. Vanuit dit perspectief zijn er vanuit NOC*NSF eerder verwachtingen naar bonden toe.

“Die relatie hebben de bonden met ze, zij bepalen wie er in de nationale selectie zitten, wij niet. Zij bepalen wie er een relatie gaat krijgen met ons omdat ze A, B of HP zijn, wij niet. Uiteindelijk dragen bonden mensen voor en dat gebeurt wel op basis van een set afspraken die door georganiseerde sporten zijn gemaakt, wie daarvoor in aanmerking komt. Dus in die zin kunnen wij niet anders verlangen dan dat de bonden goede programma’s opstellen en dat ze topsporters daarbij zoeken die dat programma willen doen. En dat is wat er ook gebeurt, in formele zin hebben we niet een rechtstreekse relatie met topsporters.”

Directielid, NOC*NSF

Door aan te geven dat NOC*NSF verwacht dat de bonden goede programma’s opstelt, zou men kunnen stellen dat NOC*NSF wel degelijk verwachtingen heeft ten aanzien van de sporter. Sterker nog, NOC*NSF verwacht dat bonden de fulltime topsportprogramma’s ontwikkelen om optimale prestaties van de sporters na te streven.

*Vanuit NOC*NSF hebben we er wel op gehamerd van.... het is wel gewoon een baan. Fulltime programma’s, de rest van de wereld doet het ook, als wij dat niet meer doen dan hoeven we dadelijk ook niet meer mee te gaan doen.*

Directielid, NOC*NSF

Deze paragraaf laat zien dat er steeds meer verwacht wordt van de sporter. Uit bovenstaande citaten blijkt dat NOC*NSF op het gebied van topsportprestaties zich wil meten met de rest van de wereld. Om dit te bewerkstelligen achten ondersteunende partijen fulltimeprogramma’s noodzakelijk. De bonden zijn ingebed in NOC*NSF en geven invulling aan de fulltimeprogramma’s. Als een sporter kiest voor topsport wordt men vaak contractueel verplicht om deel te nemen aan deze programma’s. Het aanbieden van topsportprogramma’s legitimeert blijkbaar het opleggen van contractuele verplichtingen van topsporters. Let wel: een fulltime programma betekent dat het leven van de sporter steeds meer in het teken komt te staan van topsport en vanwege contractuele verplichtingen wordt het voor de topsporter moeilijker om de topsportcarrière te beëindigen. Zowel vanuit de bonden als NOC*NSF wordt verwacht dat topsporters hun leven aanpassen aan topsport. De keuze om deel te nemen aan een fulltime programma houdt vaak in dat een sporter zijn studie en woonomgeving zoekt in de omgeving waar het topsportprogramma wordt aan geboden. Geconstateerd kan worden dat de verwachtingen vanuit ondersteunende partijen een grote impact hebben op het leven van de sporter.

5.1.5 Economische crisis

Enkele ondervraagden gaan in op de consequenties van de economische crisis voor de topsport. Men geeft aan dat financiële middelen onder druk komen te staan en dat het moeilijker zal worden om topsporters te blijven faciliteren op de manier zoals dat nu gedaan wordt.

“Gewone sponsoring...we hebben op dit moment gewoon geen sponsoring. Dat is vooral de wijten aan de economische crisis. Daarvoor hadden we ook echt wel een paar jaar lang een hoofdsponsor gehad, en dat is sinds dit jaar afgelopen. Tot op heden is het nog niet gelukt om een nieuwe sponsor te vinden.”

Uitvoerende, bond

“De afgelopen periode gezien is het een ongunstige tijd met de politieke slag die er nu gemaakt is, bijvoorbeeld in de stad. Maar ook natuurlijk de financiële crisis die de afgelopen twee jaar boven ons hangt, die maakt het minder geschikt.. de sponsoring is enorm teruggelopen en dat betekent dus dat er minder geld te verdelen is en dat is heel vervelend(.....) Als Olympisch Netwerk zullen wij het moeilijker krijgen om sporters te faciliteren op de manier zoals wij het nu doen. (.....) Omdat er gewoon minder financiële middelen aanwezig zijn en daar gaat het in feite toch heel vaak om, direct of indirect. De financiële middelen zullen onder druk komen te staan.”

Directielid, Olympisch Netwerk

Uit deze paragraaf lijken de faciliteiten voor topsporters onder druk te komen staan, dit als gevolg van de economische crisis. Juist de commerciële bronnen waaruit topsport put, maakt haar tevens kwetsbaar, wanneer sprake is van economisch mindere tijden.

5.1.6 Druk op de topsporter?

Uit voorgaande paragrafen is gebleken dat in de topsport veranderingen hebben plaatsgevonden, die kunnen leiden tot toenemende druk op de topsporter. Ervaren zij deze druk echter ook zo? En welke betekenis geven ondersteunende partijen aan deze druk? Aan zowel de oud-topsporters als de ondersteunende partijen is gevraagd welke druk topsporters ervaren.

Oud-topsporters

Zo komt uit de interviews met oud-topsporters naar voren dat er onderscheid valt te maken in druk. Een aantal topsporters geeft aan druk te hebben ervaren als gevolg van de door NOC*NSF toegekende status.

*“Op een gegeven moment ga je bij een bepaalde categorie behoren als A-sporter bij NOC*NSF. Waardoor je dus in aanmerking komt voor bijdrages. Een auto noem maar op. Maar dat moet je wel ieder jaar verdedigen om weer in aanmerking te komen voor...dus de druk was er altijd wel.”*

Oud-topsporter, atletiek

“Kijk de mensen die medailles halen maken zich nooit ergens zorgen om, maar de groep die daar net onder zit, die is altijd bezig met; oh hou ik mijn A status wel. Want die A status betekent ook dat je geld hebt en als je je A status niet hebt, heb je ook geen geld. Dus zal je wat anders moeten doen, want je moet toch leven.”

Oud-topsporter, zwemmen

Uit bovenstaande citaten valt op te maken dat er een groep topsporters is die, mede door het statussysteem, een continue druk ervaren. Streven naar behoud van de status geeft deze groep topsporters het gevoel dat ze vrijwel elk moment moeten presteren.

Naast de druk van het behouden van de status geven oud-topsporters aan zich ervan bewust te zijn dat druk inherent is aan topsport. Een aantal geeft aan dat de druk om te presteren vooral door de sporter zelf wordt opgelegd.

“De grootste druk die iemand je iemand oplegt is de druk die de sporter zichzelf oplegt.”

Oud-topsporter, zwemmen

“Maar tegelijkertijd als je kiest voor sport op niveau, kies je voor druk, dat is een bewuste keus, je kunt niet kiezen voor topsport en klagen over druk, want dan moet je het niet doen.”

Oud-topsporter, beachvolleybal

Uit voorgaande paragrafen valt te constateren dat de manier waarop de huidige topsport georganiseerd is, kan leiden tot druk op de topsporter zelf. De resultaten in deze paragraaf laten zien dat ondervraagde oud-topsporters deze druk vanzelfsprekend vinden. Ondervraagden vinden dat druk bij topsport hoort en dat bewust gekozen wordt voor deze druk. Daarmee leggen zij de verantwoordelijkheid van hun topsportcarrière bij zichzelf.

Ondersteunende partijen

De betekenissen en ervaringen van geïnterviewden op zowel uitvoerend niveau als directieniveau lopen uiteen. Vandaar dat ervoor gekozen is de resultaten op te splitsen. Hieronder worden eerst de resultaten van ondervraagden op uitvoerend niveau beschreven. Vervolgens worden resultaten van de interviews met directieleden uiteengezet. De ondervraagden op uitvoerend niveau geven net als de oud-topsporters aan dat intrinsieke motivatie van de topsporter zelf de grootste druk oplevert.

“Een topsporter weet dat hij uiteindelijk naar een World tour niveau moet gaan en de druk legt hij in eerste instantie zichzelf op. Dat hoeven wij niet te doen.”

Uitvoerende, bond

“Kijk die druk wordt niet van buitenaf op die sporter gelegd. Wij stellen de sporter in staat om een keuze te maken om een topsportprogramma te doen. En die sporter moet zelf vol overtuiging het commitment aangaan. Iemand die dat niet wil, die moet dat vooral niet doen.”

Uitvoerende, bond

De meningen over de druk die ontstaat door de toekenning van statussen lopen uiteen. Een aantal van ondervraagden ondersteunt het verhaal van de oud-topsporters en geeft aan dat het krijgen, hebben en houden van een status de keuze voor topsport kan beïnvloeden. Een enkeling is van mening dat topsporters de druk als gevolg van het toekennen van statussen niet ervaren. Onderstaande uitspraak is opvallend te noemen aangezien de uitspraak recht tegenover de uitspraken van de oud-topsporters staat.

“Neem de bobsleedames 2 jaar geleden, die haalden net één plek niet en hadden toen weer hun B status. (...). Maar nogmaals; als zij in die bob zitten zijn ze niet bezig met; oh ik moet 7e worden want als ik 8e wordt dan...nee.”

Uitvoerende, bond

De ondervraagden op directieniveau onderkennen allen dat er druk heerst op een topsporter. Net als de oud-topsporter en ondervraagden op uitvoerend niveau geeft men aan dat druk een onderdeel is van topsport.

“Dat hoort er wel bij, anders moet je geen topsport doen.”

Directielid, NOC*NSF

“Ik geloof nog niet zo dat wij die druk opleggen. Ik bedoel dat doet een sporter voor zichzelf ook. Kijk iedereen zit in een ...op zichzelf...in een apart traject.”

Directielid, bond

Eén van de geïnterviewden op directieniveau vergelijkt de druk met de druk die een werknemer in het bedrijfsleven ondervindt.

Aan de andere kant ben je net als een andere werknemer denk ik met je vak bezig. Voor hun betekent dat vaak dat ze er zeven dagen in de week mee bezig zijn. Maar goed, af en toe een maandje mogen ze het wat rustiger aan doen. Maar hun leven staat in het teken van topsport. En alles wat daar aan gepaard gaat met reizen en het verblijf in buitenland en het dagelijks van twee tot drie keer trainen.

Directielid, bond

Uit de interviews komt naar voren dat men de toegenomen druk op de topsporter vooral wijt aan toenemende investeringen in topsport en internationalisering.

“Ik bedoel...topsport zonder druk kan niet. (...) Als je bij de mondiale top wilt meekomen ...ja dan moet je veel tijd investeren. Als je veel tijd investeert dan neemt het belang toe.”

Directielid, bond

Dat de druk op de topsporter toeneemt wordt door ondervraagden ook geweten aan bepaalde kenmerken van topsport. Het is een feit dat topsporters slechts enkele jaren in staat zijn om echt op het hoogste niveau te acteren. De korte periode dat topsport bedreven kan worden doet de druk toenemen.

“Maar dat kun je in je leven twee en hooguit drie..en in een bijzondere tak van sport vier keer doen, maar dan is het wel gewoon op. Je kunt topsport niet in een lengte van jaren gewoon blijven doen. En daarmee neemt de druk wel toe.”

Directielid, bond

Daarnaast maakt één van de ondervraagden duidelijk dat topsport gekenmerkt wordt door selectiviteit. De top is slechts voor enkele sporters weggelegd. Bij elke keuze die een topsporter gedurende zijn loopbaan maakt zal hij of zij dit beseft hebben. Dit besef van uniciteit, van een soort uitverkorene zijn vanwege unieke kwaliteiten, kan een bepaalde druk op de sporter leggen.

“Het is niet alleen een status.. maar ook het leven van een topsporter, dus de vroegtijdige keuze waar we het net over hadden en de transities die je maakt van talent naar potentiële topsporter, naar topsporter, naar wereldniveau, dat zijn... dat is het ideale perspectief. Dat is maar voor heel weinig weggelegd, om dat hele perspectief uiteindelijk te bereiken. Maar dat is één van de kenmerken van topsport. Er is zoveel concurrentie, maar er kan maar één de beste zijn, op het absolute niveau. (...) Ja dat geeft wel een grote verantwoordelijkheid en dus druk, dat je iedere keer bewust weer zo'n fase doorgaat en daar ook zelf over nadenkt.”

Directielid, bond

Geconstateerd kan worden dat de meningen van ondervraagden uiteenlopen. Aangegeven wordt dat de druk om te presteren vooral bij de topsporter intrinsiek aanwezig is of moet zijn. Dit is te verklaren omdat een topsporter het beste uit zichzelf wil halen en het liefst op zo'n hoog mogelijk plaats eindigen, anders hoeft men ook geen topsport te beoefenen. De verantwoordelijkheid voor de topsportcarrière leggen topsporters dan ook voornamelijk bij zichzelf. Toegenomen investeringen en de constante dreiging van verlies van de A-status worden tevens door een aantal ondervraagden als druk ervaren. Aan de andere kant lijkt uit deze paragraaf naar voren te komen dat druk ook opgelegd wordt door de huidige organisatie van topsport. Ondersteunende partijen bieden topsportprogramma's aan, maar stellen ook (contractueel vastgelegde) eisen.

5.2 Keuze voor topsport en gevolgen topsportloopbaan

In het voorgaande hoofdstuk komt naar voren welke druk de ontwikkelingen met zich mee hebben gebracht op topsport. In dit hoofdstuk beschrijven we welke gevolgen de oud-topsporters ervaren nadat ze de keuze voor topsport hebben gemaakt. Uit de interviews komen een aantal thema's naar voren die laten zien welke gevolgen dit zijn, tijdens en na de topsportloopbaan. Vooral de oud-topsporters zullen aan het woord komen, daarentegen zullen tevens bij het overgrote deel van de thema's ook de ondersteunende partijen hun betekenis geven aan het betreffende thema. De volgende thema's zijn te onderscheiden:

- Thema 1: Betekenis aan topsport
- Thema 2: Keuze voor topsport
- Thema 3: Dagelijks leven
- Thema 4: Offers
- Thema 5: Focus op topsport
- Thema 6: Maatschappelijke loopbaanplanning
- Thema 7: Twijfels en stoppen met topsport
- Thema 8: Leven na topsport
- Thema 9: Terugkijkend op topsportloopbaan

Door de betekenissen en ervaringen ten aanzien van de keuze voor topsport en de gevolgen daarvan voor de topsporter tijdens en na de loopbaan weer te geven, is het mogelijk om aan te geven wat voor impact topsport op het leven van een individu heeft. Interessant is om te zien of de ondersteunende partijen dezelfde impact herkennen en erkennen. Hieronder worden per thema de resultaten gepresenteerd.

5.2.1 Betekenissen aan topsport

In de interviews is gevraagd naar de betekenis die oud-topsporters en ondersteunende partijen geven aan topsport. Interessant is om te zien welke eventuele overeenkomsten en verschillen in betekenis tussen de betrokken partijen aangeduid kunnen worden.

Oud-topsporters

Oud-topsporters vertellen dat topsport een manier van leven is, waarbij je alles uit jezelf haalt en grenzen probeert te verleggen. Op de vraag wanneer je topsporter bent geeft het merendeel van de oud-topsporters aan dat dat het geval is wanneer je bij de top van Nederland of zelfs top van de wereld behoort.

“..het begint topsport te worden zodra je internationaal wat gaat betekenen, zodra je internationaal mee kunt draaien, om het cryptisch te omschrijven en daarbij hoort dat je op een gegeven moment weet te kwalificeren voor toernooien, met name. Dus EK's, WK's en Olympische Spelen.”

Oud-topsporters, atletiek

Ondersteunende partijen

De ondersteunende partijen geven tevens aan dat topsport het uitkomen op het hoogste landelijke en vooral mondiale niveau betekent. Opvallend is het feit dat bijna alle partijen topsport kwalificeren als een fulltime bezigheid en ingaan op de vele uren die topsport vergt.

“Roeien op het allerhoogste niveau. En dus fulltime bezig zijn met de sport.”

Uitvoerende, bond

“Het kwantificeren van een topsportprogramma, kijk dat is meer dan 30 uur per week.. maar een topsporter is daar dag en nacht mee bezig, zijn hele leven is daarop ingericht, dus in feite is een topsporter zijn een ‘twenty four seven job’.”

Directielid, bond

Uit voorgaande blijkt dat de oud-topsporters topsport kwalificeren aan de hand van het niveau waarop geacteerd wordt, ondersteunende organisaties doen dit ook maar leggen daarbij vooral de nadruk op topsport als een fulltime bezigheid en een ‘twenty four seven job’.

5.2.2 Keuze voor topsport

De oud-topsporters is gevraagd hoe ze in de topsport zijn terechtgekomen en welke keuzes daaraan ten grondslag liggen. Ook de ondersteunende partijen is gevraagd welke betekenis zij geven aan de keuze voor topsport.

Oud-topsporters

De keuze voor een topsportbestaan blijkt onder de oud-topsporters in bijna alle gevallen geen bewuste keuze te zijn. Het wordt gezien als een proces waar men inrolt en niet verder over de gevolgen nadenkt. Men rolt van junioren selectieteams naar senioren nationale teams en het gaat eigenlijk vanzelf.

“...het is niet iets waar je nou in eerste instantie voor kiest, in die zin van.. je gaat naar sport en dan blijkt dat je wel talent hebt. Nou ja goed....Ik ben heel jong begonnen en was ik in eerste instantie niet zo heel fanatiek, maar vanaf een jaar of twaalf werd ik best wel fanatiek. Dan ga je meer trainen en... ja dan gaat het goed en dan rol je daar eigenlijk gewoon.. kijk het is niet dat ik op mijn zesde of mijn achtste dacht; nou wat wil je later worden en ik zei topsporter, maar daar rol je eigenlijk als het ware in.”

Oud-topsporter, zwemmen

“Je bent erin gegroeid en je weet niet beter.”

Oud-topsporter, hockey

Een enkele oud-topsporter heeft het als een bewuste keuze ervaren, maar gaf tevens aan dat tijdens die keuze geen rekening werd gehouden met de gevolgen daarvan.

“Het is een proces, maar ik denk dat je die keuze uiteindelijk wel zelf maakt. Kijk je maakt wel een keuze om als een soort robot door het leven te gaan.... maar op dat moment ben je er niet bewust van wat er allemaal op je afkomt, eigenlijk helemaal niet... je groeit er zo mee op...net als je als kind opgroeit met normen en waarden...groeit je ook met de normen en waarden van de topsport op.”

Oud-topsporter, atletiek

Ondersteunende partijen

Terwijl de topsporters van mening zijn dat ze geleidelijk in de topsport rollen en dat het geen bewuste keuze is geweest, is het opvallend te noemen is dat het overgrote deel van de ondersteunende partijen de keuze voor topsport wel zien als een bewuste keuze van de topsporter. De topsporter kiest ervoor om zijn of haar leven zo in te richten.

"...we dwingen sporters niet. Het is aan de sporter een keuze te maken. Het is natuurlijk wel hun keus."

Uitvoerende, bond

"Ja...ik vind dat van die makkelijke...het is je eigen keuze...je hoeft het niet zelf te doen toch?"

Directielid, NOC*NSF

"Ik bedoel je kiest dat je wil sporten en je kiest dat je het risico loopt... dat blijft als kern."

Directielid, bond

Een directielid geeft echter daarbij aan dat tijdens het proces van kiezen voor topsport, ondersteunende partijen goede voorlichting moeten geven welke gevolgen die keuzes kunnen hebben voor de toekomst van de topsporter. Dit gebeurt volgens hem nog te weinig.

"Ja ik denk dat in de praktijk heel wat mensen zich onvoldoende bewust zijn en dat wij als organisaties ook onvoldoende denken in termen van een opleiding en het perspectief waarbij je op jonge leeftijd de verantwoordelijkheid hebt om de begeleiding ook zo in te richten dat mensen bewust die keuze maken."

Directielid, bond

In deze paragraaf wordt duidelijk dat er een tegenstelling te constateren is in de betekenis die oud-topsporters en ondersteunende partijen toekennen aan de keuze voor topsport. Oud-topsporters ervaren het als een geleidelijk proces waar men langzaam inrolt, terwijl ondersteunende partijen het als bewuste keuze zien.

5.2.3 Dagelijks leven

Onder de oud-topsporters is navraag gedaan welke dagelijkse bezigheden zij als meest belangrijk ervaren tijdens de topsportloopbaan. Allen geven aan dat het dagelijks leven vooral heeft bestaan uit trainen en rusten. Daarbij combineerden een aantal van hen sport met werk of studie.

"... 's ochtends trainen, overdag studeren, 's avonds trainen, slapen, dat is het in feite wel. De meeste periodes heb ik wel 7 dagen per week getraind."

Oud-topsporter, roeien

"Nou ja ik stond iedere dag om 8 uur op en dan ging ik om 10 uur trainen en dan was ik om 12 uur klaar, dan ging ik om half 1 weer eten en dan ging je ook nog even slapen of rusten. En dan ging je weer trainen om 16 uur en dan was je om 18 uur weer klaar en dan ging je weer eten en dan ging je gewoon een beetje hangen of zo..."

Oud-topsporter, schaatsen

De combinatie sport met werk of studie blijkt echter voor veel sporters een zware combinatie.

“Ik heb wel geprobeerd een opleiding erbij te volgen, maar dat ging niet helemaal goed. Dus op dat moment van een jaar of 18 was het veel meer alleen maar sporten en af en toe nog wat ernaast doen.”

Oud-topsporter, zwemmen

“Eerst combineerde ik dat dus nog met de studie en later met parttime werk, maar ik merkte dat ik meer moest gaan trainen omdat ik tegen bepaalde grenzen aanliep.”

Oud-topsporter, atletiek

Het merendeel van de sporters geven aan vijf dagen per week te trainen, terwijl een enkeling aangeeft zes of zelfs zeven dagen per week in training te zijn geweest. Dit hangt per tak van sport af en ook van de periodes dat de voorbereidingen voor grote evenementen plaatsvinden. In die periodes wordt vaak nog intensiever getraind.

“Wij trainden 6 dagen per week en je moet onderscheid maken tussen een winter en zomerprogramma, want onze wedstrijden zijn van april tot september ongeveer en dan heb je meestal een maandje vakantie en dan is het weer trainen.”

Oud-topsporter, beachvolleybal

Door de eerder genoemde professionalisering geven een aantal sporters ook aan dat de hoeveelheid trainingsuren per week zijn toegenomen. Naast de professionalisering heeft dit ook te maken met de overgang van junior naar senior.

“..steeds professioneler geworden, toen ik 15 was trainde ik misschien 8 keer per week en dat is uiteindelijk uitgegroeid naar 14 keer per week, zowel 's ochtends als 's avonds, zowel krachttraining als landtraining.... Er kwamen eigenlijk steeds meer trainingen bij..”

Oud-topsporter, zwemmen

“... in de winter train je wat minder, in de zomer veel, naar de WK toe en dan heb je een tijdje vrij, want het roeien is niet lang, een paar weken en ja... uiteindelijk.. als je helemaal senior bent dan train je gewoon veel meer en harder dan je als junior deed.”

Oud-topsporter, roeien

In deze paragraaf wordt duidelijk dat de belangrijkste bezigheden van een topsporter trainen en rusten zijn. Het wordt als lastig ervaren om het topsportbestaan te combineren met werk of studie. De trainingsintensiteit is door de jaren heen toegenomen en varieert per tak van sport per periode in het seizoen.

5.2.4 Offers

Uit de antwoorden van de ondervraagde oud-topsporters blijkt dat het leven als topsporter echter niet zo eenvoudig als in de vorige paragraaf wordt gesuggereerd. Ondanks dat het leven van topsporters stabiel lijkt te verlopen, realiseren topsporters zich dat ze diverse offers moeten maken om op topniveau te kunnen blijven sporten. Alle oud-topsporters geven aan dat ze veel dingen hebben moeten laten voor topsport. In onderstaand citaat komt dit duidelijk naar voren.

“Ik heb heel lang gedaan over mijn studie, ik heb niet echt kunnen investeren in een maatschappelijke loopbaan tijdens mijn sportcarrière..... studie wel altijd erbij gehouden maar dat koste heel veel tijd. Afspreken met vrienden en familie ja dat schoot er vaak bij in...”

Oud-topsporter, beachvolleybal

De oud-topsporters geven aan dat ze behalve op het gebied van opleiding, vaak offers hebben moeten maken ten aanzien van de sociale contacten, waarbij vaak het overslaan van verjaardagen, feesten en uitjes van familie en vrienden worden genoemd. Tevens is gevraagd naar de reacties die de ze vanuit hun sociale omgeving hierop ontvingen. Een aantal oud-topsporters geven aan dat de sociale omgeving de frequente afwezigheid van hen moeilijk vonden. Anderen geven aan dat de omgeving het wel begreep. Wel is het zo dat de sociale omgeving het niet altijd prettig vond dat alles om de topsporter draaide. Daarbij geven enkele topsporter tevens aan dat ze een heel egoïstisch bestaan leidden, waarbij maar één ding belangrijk is en dat is topsport. Daarom blijkt bijvoorbeeld het aangaan van een relatie tijdens een topsportloopbaan niet gemakkelijk.

De offers die oud-topsporters hebben moeten brengen werden door een aantal van hen niet altijd als offers ervaren. Opvallend is het dat de offers pas een rol gaan spelen in het leven van de topsporter op het moment dat hij ervaart dat het niet het gewenste resultaat oplevert.

“Ik heb dat nooit gezien als offers, ja ik had helemaal niet de drang om te gaan stappen, daar was ik helemaal niet mee bezig en ik had helemaal niet de drang om met vrienden de kroeg in te gaan of heel veel tijd met mijn familie door te brengen of...”

Oud-topsporter, zwemmen

“Nou dat vond ik niet zo heel erg, zolang ik maar goed presteerde, dus ik vond bijvoorbeeld niet erg als ik niet uit kon, maar dan wilde ik dan ook wel hard schaatsen en wel echt merken als ik dat deed, dat het dan ook effect had... Terwijl als het dan slecht ging, dan baalde ik bijvoorbeeld...”

Oud-topsporter, schaatsen

In deze paragraaf blijkt dat merendeel van de oud-topsporters tijdens hun topsportloopbaan offers hebben moeten doen om te presteren op het gewenste niveau. De offers werden vaak gedaan op sociaal en maatschappelijk vlak. Deze offers werden pas vaak zo gezien op het moment dat de topsporter niet presteerde volgens verwachting. Enkele oud-topsporters hebben tijdens hun loopbaan geen offers ervaren.

5.2.5 Focus op topsport

In de voorgaande paragraaf blijkt dat oud-topsporters offers hebben moeten maken om te presteren op het gewenste niveau. Deze offers worden grotendeels veroorzaakt door de (eenzijdige) focus die topsport met zich meebrengt.

Oud-topsporters

Aan de hand van de interviews komt duidelijk naar voren dat de oud-topsporters deze focus ervaren hebben. Hieruit blijkt dat vaak alles in dienst wordt gesteld om prestaties neer te zetten. Het leven wordt zo ingericht dat het uitoefenen van topsport centraal staat.

"Je hebt je werk ernaast en op dat moment was mijn werk wel belangrijk, maar niet in de mate van....topsport was belangrijker. Dus ik regelde eigenlijk alles zo...dat trainen het hoofddoel was. Met daarnaast mijn rustverhouding en ja...alles week."

Oud-topsporter, atletiek

"...want alles draaide uiteindelijk om hockey. Je ging nooit uit of wat dan ook. Ik was altijd aan het uitkijken hoeveel moet ik slapen, hoeveel moet ik eten? Ik was altijd bezig met rust en regelmaat. Het draaide eigenlijk wel altijd daarom..."

Oud-topsporter, hockey

Bij alle oud-topsporters staat topsport centraal tijdens hun carrière en daar ligt hun focus. Geen enkele oud-topsporter vond eigenlijk school of opleiding belangrijker. Het lijkt erop dat zij zich nauwelijks zorgen maakten over het leven na topsport. Een aantal oud-topsporters geven daarbij echter aan dat ze geen eenzijdige focus op topsport prefereerden. Sommige oud-topsporters volgden naast hun topsportloopbaan bijvoorbeeld een studie. Dit deden ze niet zozeer om bezig te zijn met het leven na topsport, maar om af en toe de focus te verleggen en zodoende tot betere prestaties te komen. Naast bezig zijn met studie werd door enkelen getracht de contacten met de sociale omgeving te onderhouden.

"Ik heb mijn studie erbij gedaan en ik probeerde met vrienden af te spreken.... omdat ik het te eenzijdig vond om alleen maar één kant op te kijken... en bij fases moet dat, anders kun je je niet goed voorbereiden, maar voor mij is het niet vol te houden als ik op een hotelkamer lig en ik lig alleen maar naar het plafond te staren, nee dan wil ik een boekje lezen of een filmpje kijken of iets anders gaan doen."

Oud-topsporter, beachvolleybal

Anderen hadden de behoefte niet om de sociale contacten te onderhouden en richtte zich enkel en alleen op topsport. Daarbij geeft een oud-topsporter aan dat ze haar beste vriend gerust twee jaar niet zag omdat het niet mogelijk was en het op dat moment ook helemaal niet erg vond. Een enkeling geeft aan het noodzakelijk te vinden om puur en alleen op topsport te focussen, om zodoende het beste te presteren.

"Ik denk dat als topsporter je juist ook risico's durft te nemen, je weet natuurlijk nooit hoe het eindigt... het kan goed gaan.. je gaat halen of het niet halen, maar als topsporter kan je nooit op twee paarden wedden, dus je moet er helemaal voor gaan."

Oud-topsporter, zwemmen

Ondersteunende partijen

Onder de ondersteunende partijen zijn de meningen verdeeld of een topsporter een eenzijdige focus op topsport moet hanteren om beter te presteren. Een enkel bestuurslid geeft aan dat dit noodzakelijk is om op de absolute top te bereiken.

“Absolute topsport, maar dan heb je het echt over de laatste fase, vereist een volledige toewijding, dan kan je er echt helemaal niks bij hebben. Dan ben je zo gefocust en zo.. dan moet je je ook afsluiten van alles wat erom heen gebeurt, nou dat lees je in alle boeken van Pieter van den Hoogenband, Leontien van Moorsel, dat vereist absolute..”

Directielid, bond

Anderen geven juist aan dat het verstandig om iets ernaast te doen, hoe klein het ook is, het werkt verfrissend om iets naast de topsport te doen. Tegelijkertijd geven ze aan dat sommige topsporters struikelen over hetgeen wat ze ernaast doen omdat ze geen duidelijke keuzes maken. Een van de directieleden is zeer stellig en geeft aan dat wanneer topsporters te weinig focussen op andere dingen, ze daardoor niet goed functioneren.

“...dat ze te weinig focussen op andere dingen in hun leven en dat is het enige wat mijn bezwaar blijft; een sporter kan pas goed functioneren als die naast zijn sport iets anders heeft waar die ook zijn energie op kan richten, waardoor die altijd bij een teleurstelling van het één, kan terugvallen op het andere.... alleen focussen op de sport lijkt mij heel onverstandig..... Want je bent niet de hele dag met hetzelfde bezig, dat is heel dom..... ze kunnen heel goed kunnen zeggen; ik ga uur per dag nog iets anders doen, ik ga studeren of een taal leren, ik ga in ieder geval mijn zinnen verzetten...”

Directielid, bond

Uit deze paragraaf blijkt dat er voor topsporters een belangrijk dilemma bestaat ten aanzien van de focus op topsport. Geconstateerd kan worden dat oud-topsporters het verleggen van focus van belang vinden. Daarentegen geven ze tevens aan dat topsport centraal staat tijdens hun carrière en daar ligt hun focus. Opvallend daarnaast is dat de ondersteunende partijen, en vooral de directieleden het verleggen van focus ook van belang achten, terwijl ze in voorgaande paragrafen hebben aangegeven dat topsport een ‘twenty four hour’ en een fulltime job is, dat de intensiteit en druk is toegenomen en commitment verlangen van de topsporters.

5.2.6 Maatschappelijke loopbaanplanning

In het verlengde van de focus op topsport, wordt in deze paragraaf de maatschappelijke loopbaanplanning van de topsporter belicht. Wat doen topsporters tijdens hun loopbaan om zich voor te bereiden op het leven na de topsport en is hier de ruimte, tijd en energie voor. Zowel de ervaringen en betekenissen van de oud-topsporters als van de ondersteunende partijen worden in deze paragraaf beschreven.

Oud-topsporter

In de vorige paragraaf komt duidelijk naar voren dat topsport centraal staat tijdens het leven van de topsporter en dat er daardoor weinig aandacht is voor andere aandachtsgebieden. Een van die gebieden is studie en opleiding. Een aantal oud-topsporters geven aan dat de nadruk voor studie is weggezaakt toen ze vol voor topsport gingen. Anderen geven aan dat ze de studie erbij deden, maar hier ontzettend lang over hebben gedaan. Een van de oud-topsporters gaf aan zich druk te maken over een leven na topsport omdat ze zag dat veel stoppende topsporters om haar heen problemen ondervonden omdat ze geen studie hadden gevolgd. Dit was voor haar de reden om een studie op te pakken naast haar topsportloopbaan. Het blijkt daarnaast ook dat het per sporttak verschillend is of een studie te combineren is met topsport.

“Ik denk dat het wel altijd verstandig is dat je voldoende scholing hebt. Maar met hardlopen heb je een groot voordeel dat je je schema’s zelf kunt indelen, tot op zekere hoogte. Dus het is ook sportgebonden, want bij hardlopen is het bijvoorbeeld makkelijker als bijvoorbeeld bij teamsport.”

Oud-topsporter, atletiek

Een enkeling startte pas de topsportloopbaan nadat de studie volledig was afgerond. Pas op dat moment wilde de topsporter zich volledig focussen op topsport. De oud-topsporters signaleren dat vroeger de combinatie topsport en studie moeilijker was, maar ze zien dat dit tegenwoordig is verbeterd met LOOT-scholen en topsportvriendelijk onderwijs.

Ondersteunende partijen

De ondersteunende partijen geven aan dat het per individu verschillend is of men er een studie of baantje bij kan doen. Daarbij wordt echter wel vermeld dat wanneer topsporters echt goed willen presteren, ze er niet veel naast kunnen doen en studie moet zich aanpassen aan het topsportprogramma. Het komt tevens duidelijk naar voren dat er per tak van sport verschillen bestaan. Bepaalde sporten zijn beter te combineren met studie dan andere sporten. Bij duursporten zijn een grote hoeveelheid trainingsuren van essentieel belang.

“Nou...het aller grootste probleem daarbij is ...dat is wel goed om te weten....dat is namelijk de vermoeidheid. Je kunt zeggen je schaatst toch niet de hele dag, maar als je schaatst...dan wordt daar zoveel energie ingestopt dat ze na het eten en een douche...en dan even aan de studie...dan zitten ze na 10 minuten te knikkerbollen boven de boeken dus dat wordt helemaal niets.”

Uitvoerende, bond

Enkele directieleden gaan er stellig vanuit dat topsporters voldoende studiemogelijkheden hebben en wanneer ze stoppen voldoende zijn opgeleid voor een maatschappelijke carrière.

“Wij stimuleren dat sporter gewoon goed opgeleid zijn. Wij gaan ervan uit dat als ze eenmaal goed opgeleid zijn en als ze stoppen...dat ze dan klaar zijn voor een maatschappelijke carrière.”

Directielid, bond

In deze paragraaf wordt duidelijk dat oud-topsporters en ondersteunende organisaties de maatschappelijke loopbaanplanning van topsporters anders ervaren. De ondersteunende partijen, en daarbij vooral de directieleden, verwachten dat de topsporters goed opgeleid zijn wanneer deze stoppen met topsport. De oud-topsporters geven aan dat dit vaak niet het geval is, omdat topsport zoveel energie en toewijding vergt, dat de combinatie met studie als lastig wordt ervaren.

5.2.7 Stoppen met topsport

Uiteindelijk besluit een topsporter te stoppen met topsport. In deze paragraaf wordt beschreven welke redenen hieraan ten grondslag liggen, welke afwegingen de oud-topsporters hebben gemaakt bij het stoppen met topsport en hoe ze het afscheid hebben ervaren.

Voor elke oud-topsporters bleek de keus om te stoppen op een gegeven moment onvermijdelijk, omdat ze het steeds moeilijker konden opbrengen om vol voor de sport te gaan. Of andere veel voorkomende redenen die oud-topsporters aangeven om te stoppen zijn blessures, leeftijd en onvoldoende niveau om door te gaan. Een aantal oud-topsporters geven tevens aan een maatschappelijke loopbaan te prefereren boven het voortzetten van de topsportloopbaan.

“...ik was 27 toen ik afstudeerde en dan moet je nog aan je eerst baan beginnen en het was niet meer dat ik het zwemmen niet meer leuk vond maar dan ga je wel twijfelen; doe ik er nou wel goed aan om te blijven zwemmen en kan ik niet beter na mijn afstuderen een baan gaan vinden, dus ja.. daar heb ik uiteindelijk dan wel voor gekozen...”

Oud-topsporter, zwemmen

Enkele oud-topsporters geven aan dat ze een afscheid op een groot podium hebben gehad. Dit werd door hen als zeer prettig ervaren. Op deze manier hebben ze hun topsportloopbaan waardig kunnen afsluiten.

“Dat vond ik heel bijzonder, dat vond ik echt ontzettend leuk, ja dat heeft mij echt heel goed gedaan. Ja ook de enorme opkomst op die middag en avond, ja dat was echt gigantisch, dat was echt veel grootser, mooier dan ik had kunnen hopen eigenlijk. Mede daarom heb ik het voor mezelf goed kunnen afsluiten.”

Oud-topsporter, atletiek

Een aantal oud-topsporters geven aan dat ze het lastig vonden om daadwerkelijk te stoppen omdat ze van bepaalde activiteiten (en een identiteit) af moesten stappen, waar ze heel goed in waren. Ze waren bang vervolgens de status, aandacht en erkenning te moeten gaan missen.

“...ik ga stoppen; oh jee want dan stap ik dus van je.. van de dingen af die je altijd goed kon, dat is lastig en ik was heel bang om een soort van grijze muis te worden omdat ik niet meer de volleyballer was.”

Oud-topsporter, beachvolleybal

In deze paragraaf wordt duidelijk dat topsporters het soms moeilijk vinden om te stoppen omdat ze bang zijn af te moeten stappen van de topsportidentiteit. Redenen om te stoppen zijn vooral blessures, het niet meer op kunnen brengen om vol te gaan voor topsport en de keuze voor een maatschappelijke loopbaan. Oud-topsporters die een groots afscheid hebben gehad, geven aan dit als zeer prettig te hebben ervaren en daardoor hun topsportloopbaan waardig hebben kunnen afsluiten. In de volgende paragraaf gaan we verder met het beschrijven van de ervaringen die de oud-topsporters hebben met het leven na topsport.

5.2.8 Leven na topsport

In dit hoofdstuk hebben we tot nu toe de keuze voor topsport en de neveneffecten daarvan op hun leven tijdens de topsport besproken. In deze paragraaf zal worden beschreven welke ervaringen de oud-topsporters hebben gehad met het leven nadat ze gestopt zijn met hun topsportloopbaan. We zullen vooral ingaan op de moeilijkheden die oud-topsporters ervaren, omdat dit het meest relevant is ten aanzien van de nazorg die centraal staat in dit onderzoek. De ervaringen en betekenissen zijn onder te verdelen in de volgende twee subparagrafen:

- Positieve overgang naar ‘nieuwe leven’
- Problemen met overgang naar ‘nieuwe leven’

Aan de problemen met de overgang naar het ‘nieuwe leven’ zullen tevens de ondersteunende partijen hun betekenis geven.

Positieve overgang naar ‘nieuwe leven’

In deze paragraaf worden de positieve ervaringen besproken ten aanzien van de overgang naar het leven na topsport. Er zullen competenties beschreven worden die de oud-topsporters aangeven opgedaan te hebben tijdens hun topsportloopbaan en welke ze kunnen toepassen op het leven na topsport. Tevens komt naar voren waarom bepaalde oud-topsporters de overgang als positief hebben ervaren.

De oud-topsporters vertellen bepaalde competenties te kunnen toepassen in het leven na de topsport. Volgens hen kunnen veel werknemers profiteren van de mentaliteit, discipline, met tegenslagen kunnen omgaan, drive, doelgerichtheid en ambitieusheid van de oud-topsporters.

“Dus in mijn werk heb ik nog steeds de voordelen van het zijn van een topsporter, want zo voelt het nog wel, dus je bent heel ambitieus, ik ben iemand die heel hard ergens voor wil werken en helemaal ergens voor wil gaan, dat zijn wel de voordelen die ik heb meegenomen...”

Oud-topsporter, zwemmen

Oud-topsporters weten daarnaast goed van zichzelf wie ze zijn en wat ze kunnen en hebben bijvoorbeeld tijdens sollicitatiegesprekken een ‘goed verhaal’ om te vertellen.

Oud-topsporters zijn ondanks de achterstanden die ze ervaren (zie paragraaf over ‘Offers’), positief over hun toekomst omdat ze van mening zijn dat hun topsport kwaliteiten, waardevol zijn voor een latere maatschappelijke carrière.

Enkele oud-topsporters geven aan geen problemen te hebben ervaren bij de overgang naar het ‘nieuwe leven’. Een lange periode van nadenken en voorbereiden op het stoppen blijkt een positieve invloed te hebben op het leven na topsport. Doordat een aantal van hen reeds een baan hadden gevonden, een relatie hadden en meer tijd voor vrienden kregen werd de overgang als positief en soms bevrijdend ervaren. Ze kunnen nu genieten van andere zaken, naar feestjes gaan en ervaren meer vrije tijd. Daarnaast geeft een oud-topsporter aan dat hij veel naast de sport had gedaan (studie en werk) en daardoor al een leven naast de sport had. Dit maakte de overgang naar het leven na de sport een stuk eenvoudiger.

“Nee dat heb ik dus helemaal niet gemist, omdat ik meteen in die wervelstroom kwam... en ten eerste ben ik iemand geweest die altijd dingen heeft gedaan naast zijn sport; of studie of werk, ik heb ook ambassadeursschappen gehad bij goede doelen, ik ben voorzitter van mijn eigen stichting in mijn woonplaats Zeist. Ik had echt een leven naast de sport ook, de verhalen van het zwarte gat, dat herken ik helemaal niet.”

Oud-topsporter, atletiek

Een andere oud-topsporter geeft aan in eerste instantie bang te zijn geweest om na de sport in het werkveld te starten, omdat hij helemaal onderaan moest beginnen, zeer onervaren was en ervan uitging alles al te moeten weten. Dit was volgens hem een totale misvatting en werd zeer goed opgevangen door zijn nieuwe collega's.

Problemen met overgang naar ‘nieuwe leven’

In voorgaande paragraaf wordt duidelijk dat de overgang naar het leven na topsport soepel is verlopen voor enkele oud-topsporters. Anderen geven echter aan de periode na het stoppen als zeer lastig te hebben ervaren. Voordat de oud-topsporters de opgebouwde competenties als zodanig ervaren en kunnen genieten van het ‘nieuwe leven’, blijkt er vaak eerst een periode over heen te moeten gaan. Een aantal van hen ervaart deze periode als ‘zwart gat’ waarbij vooral doelloosheid ter sprake komt. De oud-topsporters geven aan problemen te ervaren omdat ze zo gefocust zijn geweest en het afzetten van hun topsportidentiteit moeilijk vinden. Tevens komt duidelijk naar voren dat de oud-topsporters niet te koop willen lopen met hun problemen.

Oud-topsporters

Een aantal oud-topsporters vertellen dat ze grote problemen hebben ervaren tijdens het leven na topsport. Niet weten wat te doen, doelloos rondlopen, depressief voelen en het 'zwarte gat' ervaren zijn problemen die ter sprake komen. Een goede voorbereiding op het leven na topsport blijkt daarbij geen garanties met zich mee te brengen.

"...alles was saai, gewoon saai. Nee, want ik kon toen absoluut geen leuke dingen bedenken, nee want dan denk je ook .ik heb geen doel meer, wat is dan een doel? Het doel is dan drie keer in de week sporten? Nou daar kon ik niet blij van worden.... Ik had me goed voorbereid dus daarom had ik zoiets mij gaat dat niet overkomen...je hebt een huis, ik ben getrouwd, ik heb een goede baan....het zit helemaal goed....maar toch gebeurt het."

Oud-topsporter, hockey

De invulling aan het leven na topsport blijkt volgens de oud-topsporters tevens lastig te zijn, omdat ze altijd gefocust zijn geweest en nu een bepaalde drang, drive, adrenaline en prestatiedrang missen. Tevens heeft die focus er voor gezorgd dat ze minder aandacht hebben gehad voor de sociale en maatschappelijke ontwikkeling, deze invloed wordt als lastig ervaren.

"...bijvoorbeeld klasgenootjes van de middelbare school die inmiddels als 4, 5 of 6 jaar werken en helemaal hun weg hebben gevonden of... ja dat maakt dat het ook weer lastig is om het bedrijfsleven in te stappen....dat was het engste eigenlijk, dus dat je switcht van carrière en je begint aan een wereld die je totaal niet kent en dat heeft te maken met die eenzijdige focus, ja je was met je sport bezig en niet met het werk."

Oud-topsporter, beachvolleybal

"... ik merkte...dat sociale leven dat was natuurlijk heel klein. Het was het grotendeel hockey en wat ik heel gek vond in het begin is dat je dan een avond naar iemand toegaat en dan ben je de hele avond vrij. En dan zag je één iemand....normaal als ik een avond naar de club ging dan zag ik 16 meiden. Dus het koste ook heel veel energie om dat op te bouwen"

Oud-topsporter, hockey

"..je moet echt heel erg wennen om een soort van sociaal gevoel te ontwikkelen.."

Oud-topsporter, roeien

Een ander probleem wat door veel oud-topsporters is ervaren is het afzetten van de topsportidentiteit. Tijdens de carrière hebben ze een status verworven, zijn gewend geraakt aan de aandacht en hebben een bepaalde identiteit opgebouwd. Ze geven aan het moeilijk te vinden om vervolgens helemaal onderaan de ladder te beginnen in 'het nieuwe leven'. Daarnaast missen ze de aandacht die mensen hadden voor hen, dat blijkt verslavend te hebben gewerkt. Deze aandacht is er niet meer na de topsportloopbaan en sommige oud-topsporters geven aan zich daardoor een 'grijze muis' te voelen.

"Dat zijn dingen...en je voelt je...het probleem is...je hebt gewoon hele tijd het gevoel dat je met iets bijzonders bezig ben hè....mensen vinden het mooi, je staat in de krant, je komt op tv, mensen zijn geïnteresseerd....je voelt je daarna dan ineens extreem grijs hè, dat is gewoon wel lastig."

Oud-topsporter, roeien

De oud-topsporters vinden het moeilijk te erkennen dat ze geen topsporter meer zijn, het feit is dat wanneer een sporter stopt, men van een bepaald podium afstapt en dat wordt als lastig ervaren. Volgens de oud-topsporters is er absoluut sprake van twee verschillende levens.

Uit de interviews met de oud-topsporters komt duidelijk naar voren dat ze met de problemen, die in deze subparagraaf beschreven zijn, niet graag te koop willen lopen en proberen te verbergen. Op deze problemen lijkt een taboe te rusten en daardoor vinden de oud-topsporters het lastig om hiervoor hulp te vragen. Hierin valt een tegenstelling te constateren. Topsporters waren altijd de helden die geen zwakte mochten tonen, door deze trots verbergen ze hun problemen en schamen ze zich voor hun zwakheden.

“Ik denk dat sporters het gênant vinden, ik denk dat het echt een stap vraagt van je om toe te geven hoe je je voelt... Ja ja.. als sporters word je geconfronteerd met je zwakheden in je spel, ja dus dit is een zwakheid als je je kwetsbaarheid toont als sporter dan krijg je het zwaar..”

Oud-topsporter, beachvolleybal

Ondersteunende partijen

Ook de ondersteunende partijen is gevraagd welke problemen ze constateren bij oud-topsporters en welke betekenis ze hier aan geven. Hierin blijkt dat er een onderscheid en tegenstelling bestaat tussen de betekenissen van de ondervraagden op uitvoerend niveau en op directieniveau.

De ondervraagden op uitvoerend niveau erkennen dat oud-topsporters problemen kunnen ervaren. Problemen als doelloosheid, ontbreken aandacht, adrenaline en fysieke klachten en afzetten topsportidentiteit komen ruimschoots aan bod.

“Wat ga ik nu doen, zeg maar, je hebt vaak als topsporter doelen voor ogen en daar hard aan gewerkt en weet wat je wil; WK halen, daar ben je altijd mee bezig geweest en dan valt vaak opeens het doel weg, het grote doel van wat moet ik doen. Ik denk dat daar heel veel sporters last van hebben.”

Uitvoerende, Olympisch Netwerk

Eén van de ondersteunende partijen voegt daar wel aan toe dat volgens een onderzoek van Elling 20% van degenen die gestopt zijn, problemen ervaren en 80% dus niet. Daar moet volgens de geïnterviewde wel rekening mee gehouden worden, er is met andere woorden maar een relatief kleine probleemgroep, maar dat houdt nog wel in dat er aandacht besteed moet worden aan deze 20%. Het onderzoek van Elling laat echter zien dat 50% van de sporters problemen ervaren (Elling, 2009b, pag. 105). Daarmee worden onderzoeksgegevens onjuist ingezet om het argument te maken dat problemen onder oud-topsporters meevallen.

De ondervraagden op directieniveau zijn zich veel minder bewust van de problemen die stoppen met topsport met zich mee kunnen brengen en enkelen geven aan dat deze problemen er niet zijn.

"...wij vinden het vervelend als we sporters kunnen noemen die na het stoppen van hockeyen niet goed terechtkomen. Nou daar hebben we eigenlijk niemand van kan ik rustig zeggen."

Directielid, bond

"Ik zie de beleving van een topsporter niet heel anders. Hoogstens dan dat ie gewoon een heel andere daginvulling krijgt waar die mee om moet gaan."

Directielid, bond

Anderen herkennen de problemen wel, maar geven aan dat dit nu eenmaal bij topsport hoort en dat het veelal gedramatiseerd wordt.

"Geen belangstelling meer voor je...je bent niet meer het middelpunt van alle feestjes...ja noem het allemaal maar op. Maar ik ken er genoeg die daar geen enkel last van hebben hoor.... Ik bedoel ja het fact of life. Je verliest die topsportidentiteit."

Directielid, NOC*NSF

Eén ondervraagde op directieniveau erkent wel dat de problemen grote gevolgen hebben op het leven van oud-topsporters.

"...en dan komen ze in het zwarte gat terecht, dus in één keer niet in een omgeving waar heel veel voor je geregeld is, waar je volledig gefocust bent, waar je heel veel aandacht krijgt, naar een situatie waar je toch weer voor jezelf dingen moet gaan organiseren, een perspectief moet creëren....de werkelijkheid is dat heel veel topsporters nog steeds ongelooflijk stoeien met de overgang van die fase, ga daar maar naar Olympische sporters kijken, naar volleyballers... de status die je hebt als topsporter, die heb je niet automatisch voor andere dingen."

Directielid, beachvolleybal

In deze paragraaf is het leven na topsport beschreven en de positieve en negatieve gevolgen zijn hierin benoemd. De meeste oud-topsporters blijken problemen te ervaren en de ondervraagden op uitvoerend niveau herkennen en erkennen deze problemen. Ondervraagden op directieniveau zijn zich vaak niet bewust welke gevolgen het stoppen met topsport met zich mee kunnen brengen. Anderen zijn dit wel bewust maar geven aan dat dit gewoon bij topsport hoort.

5.2.9 Terugkijkend op topsportloopbaan

Na alle positieve en negatieve effecten van de topsportloopbaan en het leven erna besproken te hebben, hebben we de oud-topsporters gevraagd hoe ze terugkijken op hun topsportloopbaan en of ze weer de keus voor topsport zouden maken. Daarop kan eenduidig een bevestigend antwoord gegeven worden. Daarbij geven ze wel aan dat ze dingen anders zouden doen en dat de topsportloopbaan uit pieken en dalen bestaat. Daarnaast wordt aangegeven dat ze een enorme ervaring en voldoening uit topsport gehaald hebben. Nadat topsporters gestopt zijn komt bij velen pas het besef dat het eigenlijk wel heel bijzonder is wat ze gedaan en meegemaakt hebben. Het wordt gezien als iets unieks een de mooiste periode uit hun leven.

"Nee dan zou ik het wel weer zo doen, ja werken kan je heel je leven nog zeg ik altijd maar en ik vind de ervaring die ik heb opgedaan wel zo dusdanig waardevol dat ik het nooit had willen missen."

Oud-topsporter, zwemmen

Uit bovenstaande wordt duidelijk dat de oud-topsporters bij de terugblik op hun topsportloopbaan de balans opmaken en die blijkt positief uit te vallen. De positieve ervaringen, voldoening en unieke van topsport staan centraal in hun terugblik. De problemen die ze na hun topsportloopbaan hebben ervaren worden niet meer benadrukt en dit lijkt in lijn te zijn met het feit dat oud-topsporters niet te koop willen lopen met problemen. Deze problemen zijn echter duidelijk in dit hoofdstuk naar voren gekomen en hebben negatieve gevolgen gehad op het leven na de topsportloopbaan.

Na alle voorgaande betekenissen van de betrokken partijen over het leven van een topsporter en de gevolgen daarvan in kaart te hebben gebracht, gaan we in het volgende hoofdstuk in op de sociaal maatschappelijke ondersteuning van een topsporter tijdens en na de loopbaan en de ervaringen van alle betrokken partijen.

5.3 Sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens en na topsportcarrière

In de voorgaande paragrafen is naar voren gekomen dat de druk op topsporters is toegenomen, topsport is intensiever geworden, offers vergt en dat dit negatieve effecten kan hebben op het leven na de topsportloopbaan. Interessant is te zien welke ondersteuning en begeleiding ondersteunende organisaties bieden om de transitie van een topsporter naar een maatschappelijke loopbaan voorspoedig te laten verlopen en welke nazorg ze bieden. In dit hoofdstuk zullen de betekenissen van de betrokken partijen worden beschreven die ze toekennen aan sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens en na de topsportloopbaan. In de eerste paragraaf wordt ingegaan op de voorzorg die ondersteunende partijen bieden tijdens de topsportloopbaan. De betekenissen omtrent de sociaal maatschappelijke loopbaanplanning komen hierin naar voren. In de tweede paragraaf wordt de ondersteuning en begeleiding, oftewel de nazorg beschreven. In de laatste paragraaf wordt ingegaan op wat de betrokken partijen onder ideale nazorg verstaan, wie welke verantwoordelijkheid heeft en hoe de samenwerking tussen de ondersteunende organisaties ingericht moet worden. In dit onderzoek komen de drie grootste ondersteunende partijen (NOC*NSF, bonden en Olympische netwerken) in de topsport aan bod. Zij geven allen aan welke ondersteuning ze de topsporters bieden. Ze zullen tevens betekenis geven aan elkaars ondersteuning. Als eerste komen de oud-topsporters per ondersteunende partij aan het woord, waarbij hun ervaringen en betekenissen uiteengezet worden.

5.3.1 Voorzorg: sociaal maatschappelijke loopbaanplanning tijdens topsportloopbaan

Geïnterviewden is gevraagd naar de geboden sociale maatschappelijke ondersteuning tijdens de loopbaan van de sporters. Onder sociaal maatschappelijke begeleiding verstaan we bijvoorbeeld aandacht voor studiekeuze, loopbaanadvies- en planning en persoonlijke ontwikkeling. Welke rol spelen de betrokken partijen en wat zeggen de ondersteunende partijen over elkaar? Hieronder worden de resultaten uitgewerkt per ondersteunende partij. Geïnterviewden maakten onderscheid in de volgende partijen: Olympische Netwerken, bonden en NOC*NSF.

Olympische netwerken

Oud-topsporters

Het merendeel van de oud-topsporters geeft aan op de hoogte te zijn het bestaan van de Olympische netwerken. Van de geïnterviewden hebben echter maar enkele daadwerkelijk gebruik gemaakt van het Olympisch netwerk. Men geeft aan financiële ondersteuning en persoonlijke begeleiding te hebben gehad.

“Topsport Utrecht heeft mij wel een beetje financieel ondersteund.”

Oud-topsporter, roeien

Uit de interviews komt naar voren dat er een verschil zit in het functioneren van de verschillende Netwerken, de één is verder ontwikkeld als organisatie dan de ander. Geconstateerd kan worden dat er bij de geïnterviewden weinig besef is van de ondersteuning van Olympische Netwerken. Dit kan er mee te maken hebben dat de Netwerken vooral de laatste jaren tot ontwikkeling zijn gekomen en de geïnterviewden al enkele jaren gestopt zijn.

Ondersteunende partijen

Ondervraagden die werkzaam zijn bij een Olympisch Netwerk zetten uiteen dat de netwerken vooral een faciliterende rol vervullen.

“Wij zijn er voor om de randvoorwaarden voor de sporter te regelen, op het moment dat de sporter er behoefte aan heeft, zeg ik ook vooral erbij. Het is heel verschillend per bond, want zeg maar de hockeybond heeft alles redelijk goed geregeld, maar voor zo’n curlingmeisje wordt veel minder geregeld, dus dat hangt ook af van de bond. Wij proberen alles rond die sporter te regelen. De sporter moet zelf regelen dat die goed is, dat die prestaties neerzet en beter wordt en wij zorgen ervoor dat alles erom heen makkelijker is en dat ze toegang hebben om bijvoorbeeld voeding, mentaal.. ja alles wat kan helpen om die prestaties neer te zetten, ja te verbeteren. Wij bemoeien ons niet met het technisch kader van de sporter.”

Uitvoerende, Olympisch Netwerk

Uit de interviews met uitvoerende van ondersteunende partijen komt naar voren dat de Olympische netwerken een grote rol vervullen in sociaal maatschappelijk begeleiding van de sporter tijdens zijn of haar carrière. De begeleiding loopt uiteen op dit vlak. Onderscheid kan gemaakt worden in individuele begeleiding, persoonlijke ontwikkeling, maatschappelijke ontwikkeling en professionele ontwikkeling. Onderstaand citaat geeft een goed voorbeeld op welke wijze de begeleiding van maatschappelijke ontwikkeling wordt ingevuld.

“Wij hebben allemaal onderwijsinstellingen waar we mee samen werken die topsportvriendelijk zijn, dus wij geven advies; dit zou een goede studiekeuze kunnen zijn. Als het bijvoorbeeld op een gewone school niet lukt, hebben wij een LOOT-school waar je vrijstellingen kan krijgen, als je knelpunten hebt. Dus wij hebben een scholenoverleg. Een netwerk waar je ook af en toe die sporters spreekt als er wat aan de hand is. Op alle scholen zitten topsportcoördinatoren die met ons samenwerken en die dus ook weten wat er wel en niet goed gaat, dat is puur op scholengebied. Op het moment dat ze bijvoorbeeld niet weten wat ze willen worden, sturen we ze naar Randstad voor een studiekeuze.”

Uitvoerende, Olympische Netwerk

Dat de begeleiding van talenten en topsporters meer bij de Olympische Netwerken is komen te liggen, lijkt een ontwikkeling van de laatste jaren. Dit blijkt ook uit onderstaand citaat van een uitvoerend medewerker van NOC*NSF.

“Vroeger speelden wij daar een redelijke rol in, maar de Olympische Netwerken die eigenstandige organisaties zijn, hebben wij gevraagd om die begeleiding van topsporters op zich te nemen, dus daar vinden de gesprekken plaats en daar kan invloed uitgeoefend worden, daar ligt wel een stramien voor wat wij vroeger deden, maar uiteindelijk vind het dus daar plaats.”

Uitvoerende, NOC*NSF

Ondervraagden geven aan dat op dit moment niet afgedwongen kan worden dat ook daadwerkelijk alle sporters daar gebruik van maken.

“We sturen ze altijd een mail of een brief: van je bent welkom voor een gesprek, kom langs. Sommige mensen reageren daarop en anderen niet.”

Uitvoerende, Olympische Netwerk

“wij kunnen niet afdwingen dat iedereen daarheen gaat, dus op het moment dat iemand daar is en die weet daarvan, dan kan die daar gebruik van maken.”

Uitvoerende, NOC*NSF

Sporters kunnen ook nog steeds bij NOC*NSF terecht. Het lijkt erop dat een aantal sporters tussen de Olympische netwerken en NOC*NSF in zweeft.

“Dat kan nog wel, maar dat heeft niet onze voorkeur. Uiteindelijk is het veel handiger als je dat in je eigen regio vindt toch? Dat zij een aantal voorzieningen voor je hebben die wij niet kunnen regelen.”

Uitvoerende, NOC*NSF

Een uitvoerende werkzaam bij NOC*NSF geeft aan blij te zijn met de ontwikkelingen van de Olympische Netwerken. Ondervraagden van zowel bonden als NOC*NSF stellen bij de uitvoering van sommige Olympische netwerken nog wel eens vraagtekens. In onderstaand citaat wordt duidelijk waarom.

“Nou, wat ze precies doen en of ze dan alle sporters bereiken en dat soort zaken. Er woedt nog enige schroom daar blijkbaar om de volle omvang van wat... verkoop je wat je hebt? Je faciliteiten? of heb je een gesprek met een sporter?”

Uitvoerende, NOC*NSF

“Het ene Olympisch Netwerk is de andere niet, maar als je een actief Olympisch Netwerk hebt, kunnen die daar mogelijk ook wat in bieden.”

Uitvoerende, bond

Geconstateerd kan worden dat de Olympische Netwerken op het gebied van begeleiding nog stappen kunnen maken.

“Nou is het alleen nog even zoeken naar de kracht die zij zichzelf kunnen ontwikkelen in die begeleiding, dat is ook iets wat ze zelf kunnen oppakken.”

Uitvoerende, NOC*NSF

De oprichting van Olympische Netwerken is vooral een ontwikkeling van de laatste jaren. De netwerken lijken voor de huidige generatie topsporters een steeds grotere rol in de sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens de carrière van een topsporter te spelen. Dit doen ze door aandacht te besteden aan persoonlijke ontwikkeling en door sporters in te lichten en door te verwijzen naar partijen zoals Randstad. Uit deze paragraaf valt op te maken dat de Olympische netwerken nog volop in ontwikkeling zijn, maar wel aandacht besteden aan sociaal maatschappelijke ondersteuning van topsporters. Geconstateerd kan worden dat er bij de geïnterviewden weinig besef is van de ondersteuning van Olympische Netwerken. Dit kan er mee te maken hebben dat de Netwerken vooral de laatste jaren tot ontwikkeling zijn gekomen en de geïnterviewden al enkele jaren gestopt zijn.

Bonden

Oud-topsporters

Ondervraagde oud-topsporters geven aan vooral technische en financiële ondersteuning te hebben ervaren gedurende de topsportloopbaan. Over deze ondersteuning is men erg tevreden. Over de sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens de topsportcarrière lopen de meningen uiteen. Oud-topsporters geven aan dat de mogelijkheden ten aanzien van die ondersteuning vooral te maken heeft met de middelen die bij de bond beschikbaar zijn. Er blijken hierin grote verschillen te bestaan tussen de bonden.

“Ik denk dat door schade en schande moet leren. Het is niet zo dat je tijdens je topsportcarrière al jong op de juiste manier wordt opgevangen.”

Oud-topsporter, roeien

“Heel beperkt. Kijk de roeibond is een hele kleine organisatie met weinig financiële daadkracht. Dus dat is in feite een uitvoerende instantie van NOC.”

Oud-topsporter, roeien

“Maar de hockeybond is wel een heel goed georganiseerde bond. Alles was altijd wel op en top geregeld.”

Oud-topsporter, hockey

De zorg die vanuit de bonden is ervaren door de oud-topsporters bestaat voornamelijk uit technische ondersteuning. De bonden hebben gezorgd dat de sporters goede faciliteiten hadden, trainingsstages zijn betaald en goede coaches hebben ze tot hun beschikking gekregen. De ondersteuning was gericht op het aanbieden van de sporttechnische faciliteiten, zodat sporters optimaal konden presteren. Sociaal maatschappelijke ondersteuning hebben de oud-topsporters nauwelijks ervaren tijdens hun carrière.

Ondersteunende partijen

Uit de gesprekken met ondervraagden komt naar voren dat bonden voorwaarde scheppend bezig zijn. Dit houdt in dat de bonden voorwaarden creëren die de topsporter in staat stelt om topsport optimaal te bedrijven. Bijna alle ondervraagden gaan in op het topsportprogramma dat de topsporters geboden wordt. Uit de interviews komt naar voren dat bonden er tegenwoordig alles aan doen om de topsportprogramma's zo goed mogelijk te organiseren.

“Wij proberen atleten zo goed mogelijk te faciliteren. Zodat zeg maar de kans ook zo groot mogelijk is dat ze goed presteren. Dat doen we omdat we hier een nationaal trainingcentrum hebben met fulltime coaches. Fulltime programma...behoorlijk goed paramedische begeleiding. Beter dan menig andere bond. Daar investeren we flink in.”

Uitvoerende, bond

“Onze primaire taak als sportbond is dat je de sporter sporttechnisch ondersteunt. Het programma dat de sporter uitvoert wordt gefaciliteerd vanuit deze organisatie.... Alles rondom zo'n programma moet je goed organiseren.”

Uitvoerende, bond

Ondervraagden geven aan dat wat betreft de sociaal-maatschappelijke begeleiding tijdens de carrière van de topsporter zich de laatste jaren ontwikkelingen hebben voorgedaan. Uit alle interviews komt naar voren dat de bonden vooral de laatste jaren zich bezig houden met de sociaal-maatschappelijke begeleiding tijdens de carrière van de sporters. Hierin werken ze vaak samen met Randstad die dan de studiekeuzetrajecten en loopbaanplanning op zich neemt.

“Dan heb ik het nog niet over zo heel lang geleden. Ander half jaar tot twee jaar geleden was de ondersteuning op het gebied van persoonlijke en maatschappelijke ontwikkeling veel meer hap snap geregeld.”

Uitvoerende, bond

Voor het aanbod en invulling van de begeleiding wordt vaak contact gezocht met andere partijen. Enkele ondervraagden geven aan dat de sociaal maatschappelijke begeleiding ondergebracht wordt bij Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO's) en Nationale Topsport Centra (NTC's).

"Het zijn allemaal organisaties die niet van de bonden zijn, maar door een andere, meestal een stad, een andere organisatie op poten wordt gezet. En die zich kenmerken door samenwerkingsverbanden met alles wat rondom het topsportprogramma wenselijk is. Daar gaat vooral om sport natuurlijk...primair, maar b onderwijs en c woonruimte. En alles wat daartussen in nodig is.....Door dat wat ik net schetste over de CTO's en NTC's is de sociaal maatschappelijke begeleiding beter ingevuld."

Uitvoerende, bond

Andere bonden zoeken voor de begeleiding ook contact met andere partijen, maar leggen daarnaast een belangrijke taak neer bij de trainers. Uit het citaat hieronder blijkt dat de coaches verantwoordelijk worden gehouden en dat zij topsporters zouden moeten helpen door hen te adviseren op het gebied van sociaal maatschappelijke ontwikkeling.

*"We hebben heel veel contact met andere partijen die dat kunnen aanbieden; NOC*NSF, Olympische Netwerken, specialisten op dit gebied; mentale trainers en begeleiders en dat proberen we ook vast onderdeel te maken van ons begeleidingsconcept, dus trainers die daar eindverantwoordelijk voor zijn, die niet alleen met fysieke training bezig zijn en met mentale training of met tactische training, die kijken ook naar die sociaal maatschappelijke component."*

Uitvoerende, bond

"Dus we zeggen ook tegen onze coaches; zorg dat altijd iemand al bezig is met studie, help hem met de planning en zorg die hij goed evenwicht creëert, dat op het moment dat het ene wegvalt, het andere gewoon keurig netjes doorgaat."

Directielid, bond

De ondersteunende partijen is gevraagd op welke manier topsporters tijdens hun carrière voorbereid worden op een leven na de sport. Het merendeel van de ondervraagden op directieniveau geeft als antwoord dat vooral de aangeboden sociaal-maatschappelijke begeleiding tijdens de carrière dient als voorbereiding op een leven na de sport. Een vaak genoemde term is voorzorg. Onderstaand citaat maakt duidelijk wat men daarmee bedoeld.

"Want als je naar de harde praktijk kijkt. Hoe beter je dit allemaal tijdens die ontwikkeling kan organiseren, hoe minder groot de kans wordt, dat op het moment, als je echt stopt, je in het bekende zwarte gat valt en je dan pas gaat nadenken over wat je daarna moet gaan doen."

Directielid, bond

Eén van de ondervraagden, werkzaam op uitvoerend niveau, geeft aan dat de manier waarop de sociaal-maatschappelijke begeleiding op dit moment wordt aangeboden in veel gevallen de sporter niet expliciet, maar impliciet voorbereid op een leven na de sport.

"Maar of we daarbij expliciet een sporter confronteren met het leven na sport...dat mag jij invullen op dat op die manier gebeurt...Ik denk dat het explicieter zou kunnen."

Uitvoerende, bond

Geconstateerd kan worden dat de bonden vooral technische en financiële ondersteuning aanbieden. Over de sociale maatschappelijke ondersteuning zijn de meningen verdeeld. Vooral de laatste jaren besteden de bonden meer aandacht aan sociaal maatschappelijke begeleiding, hierbij wordt vooral de samenwerking gezocht met andere partijen. Een signalerende functie zien ze daarnaast hierin weggelegd voor trainers. De bonden vinden de voorzorg van groot belang voor een leven na de sport.

NOC*NSF

Oud-topsporters

Uit de interviews met de oud-topsporters komt naar voren dat NOC*NSF zorg draagt voor een aantal voorzieningen tijdens de carrière van de sporter. Onderstaand citaat laat goed zien dat deze voorzieningen uiteenlopen.

“Je hebt natuurlijk het NOC, dus financieel, A-status, auto, onkostenvergoeding, declaraties....eventuele medische onkosten vergoeding, Achmea zorgpas. Dat is natuurlijk allemaal wel goed geregeld eigenlijk.”

Oud-topsporter, roeien

Als het puur om sociaal-maatschappelijke begeleiding gaat, wordt vaak het samenwerkingsverband dat NOC*NSF met Randstad heeft aangehaald. Uit de gesprekken met de oud-topsporters komt naar voren de men gedurende hun carrière gebruik heeft gemaakt van een aantal diensten van Randstad. Diensten die vooral gericht zijn op maatschappelijke ontwikkeling. Te denken valt aan begeleiding in studiekeuze, carrièreplanning etc.

“Ik had eerst B status en later A status en dan krijg je een aantal faciliteiten vanuit NOC, daar horen onder andere een aantal diensten bij van Randstad. Van één heb ik gebruik gemaakt. Dat is studiebegeleiding. Ik heb toen een cursus besteld via hun, een zelfstudiecursus en die heb ik toen op reis steeds gedaan.”

Oud-topsporter, beachvolleybal

“Zo ben ik uiteindelijk wel door Randstad geholpen om een studie te kiezen. Dat was voor mij een heel belangrijk punt.”

Oud-topsporter, zwemmen

Veel van de oud-topsporters hebben echter geen gebruik gemaakt van de diensten tijdens hun loopbaan als topsporter doordat ze gefocust waren op topsport.

De oud-topsporters geven aan dat er binnen de organisatie NOC*NSF wel een verandering gaande is. Vroeger beschikte NOC*NSF over een afdeling met eigen consultants. Deze consultants waren verantwoordelijk voor de begeleiding van de sporters. Sporters hadden verplichte contactmomenten en werden doorverwezen naar de diensten van Randstad.

“Ik weet dat de afdeling Voorzieningen in het verleden een aantal consultants hadden, waar sporters 1 of 2 keer per jaar contact mee hadden.”

Oud-topsporter, atletiek

Bij de uiteenzetting van de rol van de Olympische Netwerken is reeds vermeld dat er een verschuiving heeft plaatsgevonden. NOC*NSF heeft afscheid genomen van een aantal consultants en de rol van begeleiding is meer bij de Olympische netwerken komen te liggen.

Ondersteunende partijen

Ondervraagden, werkzaam bij NOC*NSF, bevestigen de verschuiving in begeleiding. NOC*NSF lijkt een stap terug te hebben gedaan ten opzichte van vroeger. Uit de interviews komt naar voren dat NOC*NSF steeds meer sporters zal doorverwijzen naar de Olympische Netwerken. De rol van de Olympische Netwerken op het gebied van begeleiding lijkt hierdoor in de toekomst groter te worden. NOC*NSF ervoor gekozen om de sporters meer op regioniveau onder te brengen en is zelf meer afgestapt van de persoonlijke begeleiding.

“Nou omdat de keuze door de georganiseerde sport is gemaakt. Vroeger hadden wij consultants IB, op het moment dat je A werd of B werd, dan werd er contact gelegd door ons. Dat doen we niet meer. Er is gezegd: in vele takken van sport is een dusdanige structuur ontstaan dat er eigenlijk al heel veel begeleiding binnen de sport is, dus het is niet meer vanzelfsprekend dat sporters ook echt die extra aandacht zouden willen.....Als ze mij bellen, dan zal ik ze verwijzen naar het Olympisch Netwerk en alleen als ze daar echt niet heen willen, kom dan maar hier heen.”

Uitvoerende, NOC*NSF

Ook geïnterviewden van ondersteunende partijen geven aan dat NOC*NSF de samenwerking is aangegaan met Randstad. Deze samenwerking en faciliteit wordt door de ondersteunende partijen vaak als positief beschouwd.

*“NOC*NSF bijvoorbeeld heeft een hele goede overeenkomst met Randstad: Goud op de Werkvloer, maar ook studiekeuzeadviezen, loopbaanbegeleidingstrajecten.”*

Uitvoerende, bond

Ondervraagden noemen vaak het project ‘Goud op de werkvloer’ als wordt gevraagd naar de relatie tussen NOC*NSF en Randstad. ‘Goud op de werkvloer’ is een project dat tot stand is gekomen door de samenwerking tussen NOC*NSF en Randstad. Doel van het project is om sporters tijdens hun carrière al ervaring op te laten doen met werk. Opvallend is het dat dit wordt gestimuleerd, terwijl in vorige paragrafen duidelijk wordt dat de ondersteunende partijen topsport als een fulltime bezigheid zien. Uit onderstaand citaat wordt duidelijk welke relatie bestaat tussen NOC*NSF en Randstad.

*“De eerste relatie is de sponsor relatie van Randstad en NOC. Daarnaast zorgt het sponsorcontract ervoor dat de doelgroep van NOC*NSF, de statussporters, binnen komen bij Randstad.”*

Uitvoerende, ‘Goud op de werkvloer’

Uit de interviews met de ondersteunende partijen komt naar voren dat NOC*NSF net als de Olympische Netwerken en de bonden samenwerken met verschillende partijen (zoals Randstad). Met de partijen worden afspraken gemaakt over de voorzieningen die de sporters geboden worden. NOC*NSF blijkt voornamelijk een bemiddelende rol te vervullen tussen de partijen en de sporters. Een ondervraagde, werkzaam bij NOC*NSF geeft aan dat de geboden voorzieningen, in samenspraak met de bonden, beleidsmatig zijn vastgesteld door NOC*NSF.

*“Het programma voorzieningen heeft allerlei voorzieningen om die sporters te ondersteunen. En die zijn allemaal beleidsmatig vastgesteld door ons als NOC*NSF, maar met de bonden.”*

Directielid, NOC*NSF

Uit deze paragraaf blijkt dat de rol van NOC*NSF is veranderd. Daar waar vroeger de begeleiding van topsporters bij NOC*NSF zelf werd gedaan, verschuift deze taak het steeds meer naar de Olympische

Netwerken. NOC*NSF biedt nog wel voorzieningen aan die gericht zijn op maatschappelijke ontwikkeling van topsporters en werkt daarin nauw samen met Randstad. NOC*NSF heeft vooral een bemiddelende rol tussen de topsporters en vooral Randstad die de faciliteiten aanbieden. Deze faciliteiten worden door de oud-sporters als prettig ervaren. Veel van hen heeft echter geen gebruik gemaakt van de diensten tijdens hun loopbaan als topsporter doordat ze gefocust waren op topsport.

5.3.2 Nazorg: ondersteuning en begeleiding na de topsportloopbaan

In de vorige paragraaf is uiteengezet welke sociaal-maatschappelijke ondersteuning en begeleiding betrokken partijen aanbieden *tijdens* de carrière van de topsporters. Alle ondervraagden zijn ook gevraagd naar de ervaringen met de sociaal-maatschappelijke ondersteuning en begeleiding *na* de carrière. Kortom, hoe ziet de huidige nazorg voor oud-topsporters er op dit moment uit, welke rol spelen de betrokken partijen en welke betekenissen worden hieraan gegeven?

Olympische netwerken

Oud-topsporters

Uit de interviews met de oud-topsporters komt naar voren dat de Olympische netwerken niet of nauwelijks een rol van betekenis hebben gespeeld op het gebied van nazorg. Uit vorige paragraaf is gebleken dat oud-topsporters op de hoogte zijn van de ontwikkelingen en gebruik hebben gemaakt van een aantal voorzieningen tijdens de carrière. Opvallend is dat slechts een enkeling aangeeft contact te hebben gehad met de Olympische netwerken als het gaat om nazorg. Dit resultaat kan te maken hebben met het gegeven dat de ondervraagde topsporters enige tijd geleden zijn gestopt en de Olympische Netwerken een ontwikkeling van de laatste jaren is.

Ondersteunende partijen

Ondervraagden, werkzaam bij de Olympische netwerken, geven aan dat de rol van NOC*NSF en de Olympische netwerken ten aanzien van de daadwerkelijke nazorg op dit moment nog niet helemaal duidelijk is.

*“NOC*NSF doet nog echt het transitietraject, maar de begeleiding zou iets meer bij de Netwerken komen te liggen in de toekomst en dan is dus even de vraag....Het moet zich inderdaad nog uitvinden op welke wijze het transitietraject en de begeleiding samen wordt opgepakt.”*

Uitvoerende, Olympische Netwerk

Uit de interviews blijkt dat het voor de Olympische Netwerken niet altijd even inzichtelijk is in hoeverre een topsporter gestopt is. Dit maakt het voor de netwerken moeilijk om gerichte nazorg aan te bieden.

“Dat is soms ook een best lastige mail om te sturen, want het is best vervelend om te zeggen; ik zie je niet meer op de lijst staan. Terwijl je bijvoorbeeld net uitgeselecteerd bent en je nog hartstikke graag door wilt gaan. We sturen dus een heel algemene mail van: je hebt je status verloren, kom langs voor een gesprek. Dat is dus wel ongemakkelijk. Het zou een voordeel zijn als wij weten: deze zijn echt gestopt. Dan kan je daar een heel andere mail naar sturen.... Dat blijft in een hele boel gevallen natuurlijk een schemergebied. Kijk het kan zijn dat je als A sporter stopt, bij een nationale selectie, maar dat je wel op clubniveau doorgaat. Ben je dan gestopt? Misschien voor je eigen topsportgevoel al wel.”

Uitvoerende, Olympische Netwerk

Uit bovenstaand citaat blijkt wel dat Olympische Netwerken bezig zijn met het aanbieden van nazorg. Ze geven aan dat gestopte topsporters in principe allemaal worden uitgenodigd voor een persoonlijk gesprek.

Geconstateerd kan worden dat de oud-topsporters nauwelijks nazorg hebben ervaren van Olympische Netwerken, dit komt mede door de ontwikkeling dat Netwerken de laatste jaren pas een grotere rol zijn gaan spelen. Hun huidige rol in samenwerking met NOC*NSF en de bonden is op het gebied van nazorg nog niet duidelijk, maar NOC*NSF ziet de rol van de Netwerken in de toekomst groter worden. Voor de Olympische Netwerken is het niet altijd inzichtelijk of een sporter gestopt is, waardoor het aanbieden van nazorg soms lastig is. Iedere topsporter waarvan ze weten dat die gestopt is en valt onder dat Netwerk krijgt een persoonlijk gesprek aangeboden.

Bonden

Oud-topsporters

Alle ondervraagde oud-topsporters ervaren de aangeboden nazorg als te weinig. In de meeste gevallen is er zelfs helemaal geen sprake geweest van nazorg vanuit de bonden. Een aantal ondervraagden geven aan het daar best moeilijk mee gehad te hebben.

“Maar daarnaast van de bonden. Dat is wel het punt waar ik last van heb gehad. Daar heb ik nooit iets van gehoord.”

Oud-topsporter, atletiek

“De bond al helemaal niet. Ik weet niet of de bond nu iets heeft, maar de bond was ook gewoon van: houdoe en bedankt.”

Oud-topsporter, zwemmen

Vooraf het gebrek en gemis aan contact voor de oud-topsporter valt op. Eerder hebben ze veel betekend voor de bond, maar nu worden ze niet meer gezien.

Enkele ondervraagde topsporters geven aan dat bonden gericht zijn op prestatie en succes. Op het moment van stoppen en de periode erna lijkt de bond te kort te schieten in haar begeleiding.

“Je hebt ook voor bonden veel betekend. Daar hebben ze ook je naam in megedragen. Dat vind ik allemaal niet erg. Kijk ze zijn er als je wint. Dat vind ik prima, maar ook op het moment van stoppen vind ik het belangrijk dat er mensen opgepakt en ondersteund worden. Dit, omdat ik uit ervaring spreek dat je ook wel heel ver weg kunt glijden. Waar je dan niet meer bij machte bent om hulp bij in te roepen.”

Oud-topsporter, atletiek

Uit de interviews met de oud-topsporters komt naar voren dat een afscheid, vanuit de bond geregeld, als zeer prettig ervaren wordt.

“Ik heb een tijd van te voren aangekondigd: de halve marathon van Egmond 2009 dan neem ik afscheid. Toen heb ik nog een ontzettend leuke afscheidsreceptie gehad, met toeters en bellen.”

Oud-topsporter, atletiek

In een aantal gevallen is bij de oud-topsporters sprake geweest van een afscheid, maar voor sommige van hen is niets georganiseerd, dit werd als teleurstellend ervaren.

Ondersteunende partijen

De interviews met de ondersteunende partijen bevestigen het verhaal van de oud-topsporters over het afscheid. Enkele ondervraagden van bonden geeft aan dit heel belangrijk te vinden en daar ook echt aandacht aan te besteden. Anderen daarentegen organiseren niets. Het gebrek aan mankracht binnen de organisatie wordt door een enkele bond als oorzaak genoemd voor het niet organiseren van een afscheid.

“Daar wordt gewoon echt niets aan gedaan. Echt gênant niks.”

Uitvoerende, bond

“Ik denk dat een sporter die afscheid neemt altijd een podium moet krijgen. Zeker als die voor de nationale ploeg is uitgekomen. Dus wat wij standaard doen: bij een NK of een waterpolo gala, zo’n soort evenement, de sporter naar voren halen en meestal een prestatieonderscheiding overhandigen.”

Uitvoerende, bond

Uit de interviews met ondersteunende partijen kan geconstateerd worden dat de ondersteuning en begeleiding van sociaal-maatschappelijke begeleiding na de carrière per bond verschilt. Enkele bonden maken gebruik van een counselor die de gehele begeleiding voor en na de carrière op zich neemt. Anderen besteden er weinig of geen aandacht aan en vinden de zorg tijdens de carrière voldoende. Wel blijkt er een verschil in betekenisgeving te zijn tussen ondervraagden op uitvoerend niveau en ondervraagden op directieniveau. Over het algemeen vinden ondervraagden op uitvoerend niveau dat voorzorg alleen niet genoeg is. Op directieniveau is men over het algemeen van mening dat voorzorg volstaat en nazorg overgelaten dient te worden aan NOC*NSF.

“Nou een sporter aan de hand nemen op het moment dat hij gestopt is met zijn carrière..Dan koppel ik het maar even aan een school. Dat is alsof jullie opleidingsinstituut jullie nog aan de hand neemt op het moment dat je bent afgestudeerd. Nou dat is gewoon niet zo. Straks zijn jullie klaar en dan is het op een gegeven moment over en uit.”

Directielid, bond

*“Wij gaan keurig gebruik maken van diensten van NOC*NSF als daar gewoon gespecialiseerde mensen zijn. Dan zorgen wij dat de sporter bij die maatschappelijke begeleiding gaat komen.”*

Directielid, bond

Eén van de ondervraagden op directieniveau vormt een uitzondering. Ondervraagde geeft aan dat er tekort wordt geschoten in nazorg.

“In beginsel zijn er dan ook wel nagesprekken, maar dat is gewoon...Ik zeg het open en fair: dat is onvoldoende georganiseerd, gewoon onvoldoende. Wij gaan er hier vanuit dat iedereen die topsporter is, A topsporter is, dat aangeboden krijgt door NOC. Maar daar zijn alle voorzieningen afgebouwd, in mensen.” (..) “Iedereen gaat er vanuit dat dat automatisch, doordat topsport zich professioneler ontwikkeld heeft, dat dat goed ingevuld is. Maar mijn stelling is dat dat niet goed ingevuld is, dat geldt ook voor mijn eigen bond.”

Directielid, bond

Een ondervraagde, werkzaam bij NOC*NSF op uitvoerend niveau, is kritisch over de algemeen directeuren van sportbonden. Ondervraagde geeft aan dat men er vaak niet bewust van is wat topsporters moeten laten voor hun sport.

“Ze zitten er toch te ver van af, die praten over processen en structuren, zonder dat ze...Een algemeen directeur weet vaak niet eens wat een sporter er voor over moet hebben om te kunnen sporten.”

Uitvoerende, NOC*NSF

Aan de hand van de resultaten die beschreven zijn in deze paragraaf valt te constateren dat de oud-topsporters te weinig nazorg hebben ervaren door de bonden. Bonden zijn vaak gericht op prestatie en succes en schieten daardoor in de periode na een topsportloopbaan tekort. De vorm van deze nazorg lijkt per persoon te verschillen. Bonden zelf geven aan dat de nazorg de laatste jaren al beter is geregeld en dat de nazorg verschilt per bond. De één heeft een counselor in dienst en volgens de andere volstaat de sociale en maatschappelijke ondersteuning met voorzorg. Daarnaast blijkt er een verschil in betekenisgeving te zijn tussen ondervraagden op uitvoerend niveau en ondervraagden op directieniveau. Ondervraagden op uitvoerend niveau vinden dat voorzorg alleen niet genoeg is. Op directieniveau is men vaak van mening dat voorzorg volstaat en nazorg overgelaten dient te worden aan NOC*NSF.

NOC*NSF

Oud-topsporters

Over de door NOC*NSF aangeboden sociaal-maatschappelijke ondersteuning en begeleiding na de carrière van de topsporter lopen de meningen van ondervraagde oud-topsporters uiteen. Een aantal ondervraagden geeft aan niets te hebben gehoord van NOC*NSF. Anderen daarentegen zetten uiteen dat er voldoende voorzieningen worden geboden. Wel blijkt uit de interviews met de oud-topsporters dat niet iedereen de weg naar de voorzieningen heeft weten te vinden. Eén van de ondervraagde topsporters begrijpt dit niet en vindt dat daarover voldoende gecommuniceerd wordt.

“Je kunt als sporter niet zeggen dat je niet weet dat die voorzieningen er zijn, dan heb je echt je ogen dicht gehad, want dat staat in lopend vuur, brieven en je wordt er via email mee bestookt.”

Oud-topsporter, atletiek

Enkele ondervraagde topsporters hebben het als niet prettig ervaren om zelf contact op te nemen met NOC*NSF.

“En vanuit NOC kreeg ik een brief ondertekend door Erica. Daarin stond dat je één deze dagen gebeld zou worden door iemand van NOC. Nou eindelijk werd ik maar niet gebeld en toen heb ik zelf gebeld.”

Oud-topsporter, hockey

Ondersteunende partijen

Ondervraagden, werkzaam bij NOC*NSF, gaan in op hun eigen rol wat betreft de begeleiding en ondersteuning na de topsportcarrière. Opvallend is de tegenstelling in betekenisgeving aan nazorg door ondervraagde op uitvoerend niveau en ondervraagde op directieniveau. Ondervraagde op directieniveau ziet de gevolgen van stoppen met topsport niet echt als een groot probleem. Terwijl ondervraagde op uitvoerend niveau van mening is dat de nazorg goed ingebed moet zijn en meer aandacht verdient. Wel geeft de ondervraagde aan dat niet alleen NOC*NSF verantwoordelijk is voor deze nazorg, maar ook de bonden en Olympische Netwerken.

Beide ondervraagden zijn van mening dat sporters op de hoogte zijn van de voorzieningen die NOC*NSF biedt ten aanzien van de nazorg. In onderstaand citaat wordt duidelijk welke procedure binnen NOC*NSF plaatsvindt als een sporter stopt met topsport.

“Nou wat wij in het verleden deden en daar zijn we mee bezig om dat te veranderen. Sowieso krijgt iemand die gestopt is een brief van NOC, met daarin een bedankje voor de inzet voor de sport. In de brief is ook een aanbod opgenomen om contact op te nemen. Wat ik tegenwoordig steeds meer doe, is kijken wanneer iemand gestopt is en dan een keer een telefoontje plegen. Uitnodigen is soms een brug te ver. Maar gewoon om een keer mondeling contact te hebben en niet alleen via email. Persoonlijk contact is eigenlijk het beste.”

Uitvoerende, NOC*NSF

Vanuit de ondersteunende partijen is men over het algemeen positief over de voorzieningen (zoals loopbaantrajecten en transitietrajecten via Randstad) die NOC*NSF biedt. Eén van de ondervraagde van ondersteunende partijen vindt dat huidige werkwijze van NOC*NSF tekort schiet.

*“NOC*NSF heeft een systeem: een sporter krijgt een exit-gesprek en dan is er na 6 maanden weer contact, geloof ik. Dit is formeel vastgelegd, maar gebeurt ook niet altijd, dat blijft allemaal liggen. Wij als bonden gaan er vanuit dat dat automatisch gebeurt, maar dat gebeurt niet.”*

Directielid, bond

Uit de gesprekken met ondervraagde, werkzaam bij NOC*NSF, blijkt dat de individuele begeleiding van topsporters inderdaad meer bij de Olympische netwerken komt te liggen. Rondom de transitietrajecten blijkt veel centrale aansturing vanuit NOC*NSF. Ondervraagden, werkzaam bij NOC*NSF, erkennen dat hierdoor onduidelijkheid kan ontstaan voor de topsporters. Goede communicatie naar de topsporter wordt gezien als oplossing, want men weet het NOC*NSF nog onvoldoende te vinden.

*“Als je het echt hebt over faciliteiten zoals je het nu noemt, dan is het een kwestie van goed communiceren naar de sporter toe. Ik denk wel dat heel veel sporters wel weten wat NOC*NSF te bieden heeft. Misschien met de rol van het Olympisch netwerk dat dat wat onduidelijk is.”*

Directielid, NOC*NSF

Uit deze paragraaf komt naar voren dat zowel de oud-topsporters als de ondersteunende partijen positieve ervaringen hebben met de door NOC*NSF geboden sociaal-maatschappelijke begeleiding en ondersteuning na de topsportcarrière. Opvallend is de tegenstelling in betekenisgeving aan nazorg door ondervraagde op uitvoerend niveau en ondervraagde op directieniveau van NOC*NSF. Ondervraagde op directieniveau ziet de gevolgen van stoppen met topsport niet echt als een groot probleem. Terwijl ondervraagde op uitvoerend niveau van mening is dat de nazorg goed ingebed moet zijn en meer aandacht verdient. Mede door de recente ontwikkeling rondom de Olympische Netwerken weet niet iedere oud-topsporter de voorzieningen te vinden. NOC*NSF probeert dit te verbeteren door betere communicatie.

5.3.3. Ideale nazorg: betekenis en verantwoording

In de vorige hoofdstukken is de huidige sociaal maatschappelijke ondersteuning tijdens en na de carrière van de topsporter besproken. Geïnterviewden is ook gevraagd naar de ideale nazorg. In deze paragraaf wordt allereerst ingegaan op de betekenis die ondervraagden geven aan nazorg. Vervolgens wordt per betrokken partij weergegeven wat de ondervraagden hebben gezegd over de verantwoording voor de nazorg. Daarbij is ook gekeken welke betekenis de betrokken partijen geven aan de samenwerking op dit gebied.

Waar bestaat ideale nazorg uit?

Oud-topsporters

Uit de interviews met de oud-topsporters komt naar voren dat nazorg van oud-topsporters in ieder geval inhoudt dat er ondersteuning en begeleiding wordt geboden op mentaal vlak.

“Ik versta onder nazorg dat mensen checken of je geen mentale problemen hebt. Dat kan natuurlijk als je zolang van je leven alles aan de sport hebt gegeven.”

Oud-topsporter, zwemmen

Naast ondersteuning en begeleiding in mentaal opzicht geven de oud-topsporters aan dat de fysieke begeleiding vaak over het hoofd wordt gezien. Vaak wordt er vanuit NOC*NSF wel een medische keuring aangeboden, maar dit is volgens de oud-topsporters te weinig. Actievere begeleiding in aftrainen is volgens de oud-topsporters gewenst.

Ik denk ook dat de begeleiding van het aftrainen dat dat actiever kan. Ik ben, voor mijn gevoel, nooit benaderd voor het aftrainen.”

Oud-topsporter, roeien

Uit de interviews met de oud-topsporters komt naar voren dat ondersteuning en begeleiding ook op het gebied van maatschappelijke ontwikkeling zou moeten worden aangeboden. Loopbaanbegeleidingstrajecten worden vaak als zeer prettig ervaren.

“Ik denk dat er nazorg moet zijn op het gebied van loopbaanbegeleiding.”

Oud-topsporter, hockey

Wel geven de oud-topsporters aan dat het ideale nazorgtraject niet bestaat. Iedere sporter heeft andere behoeftes. Ondersteuning en begeleiding dienen daarom op maat aangeboden te worden.

“Nou er bestaat geen ideaal plaatje, dat moet echt maatwerk zijn.”

Oud-topsporter, atletiek

“Dat hangt denk ik ook wel van de persoon af hoor. Dat is heel erg persoonsgebonden denk ik.”

Oud-topsporter, zwemmen

Tot slot komt uit de uit de gesprekken met de oud-topsporters naar voren dat het voor een gestopte topsporter prettig kan zijn om ervaringen met anderen te delen. Ondervraagden zouden andere gestopte topsporters graag helpen, te woord staan en adviseren op basis van eigen ervaringen met het stoppen met topsport.

“Misschien is het wel prettiger om al heel snel ervaringen met anderen te delen.”

Oud-topsporter, beachvolleybal

“Het had mij al heel erg geholpen als er gewoon een herkenbaar verhaal was. Als ik ergens wat had kunnen lezen. Zo’n boek had bijvoorbeeld perfect geweest. Van zie je ik ben niet gek. Ik ben niet de enige. Je zit toch maar thuis en denkt: het zal wel aan mij liggen.”

Oud-topsporter, hockey

Ondersteunende partijen

Het merendeel van de ondervraagden van de ondersteunende partijen geeft aan dat het bij nazorg gaat om de soepele overgang van een topsportloopbaan naar een maatschappelijke loopbaan. Evenals de oud-topsporters maken de ondervraagden van de betrokken partijen onderscheid in mentale-, fysieke- en maatschappelijke ontwikkeling.

“Punt één is fysiek aftrainen, dat heeft met nazorg te maken. Het adviseren van medische keuring en het adviseren van trainingadviezen. Aangeven hoe je het beste kan aftrainen en er zorg voor dragen dat ze dat in ieder geval gaan doen.”

Directielid, bond

“Een van de aandachtspunten is de mentale kwestie met betrekking tot sporters die heel lang in de publiciteit hebben gezeten en meestal als gevolg daarvan in een zwart gat kunnen vallen.”

Uitvoerende, bond

Ook uit de gesprekken met de ondersteunende partijen komt naar voren dat nazorg maatwerk is omdat de behoefte aan nazorg per individu verschilt.

“Poeh moeilijk, wat is ideaal, ik denk dat je nog steeds met maatwerk te maken hebt.”

Uitvoerende, Olympisch Netwerk

“Er zijn er echt heel wat die hebben het echt niet nodig. Dus het is een heel erg maatwerktraject.”

Directielid, NOC*NSF

Een opvallende uitspraak wordt gedaan op directieniveau van de bond. Ondervraagde geeft aan dat men bij het aanbieden van nazorg rekening zou moeten houden met het feit dat er een groep topsporters is geweest die niet de ondersteuning tijdens de carrière heeft ervaren, zoals die op dit moment wordt aangeboden. Voorzorg is een ontwikkeling van de laatste jaren. Ondervraagde geeft aan dat nazorg zich juist op de generatie sporters moet focussen die geen voorzorg heeft gehad.

“Je mag constateren dat juist voor de generatie van topsporters die niet dat hele volledige proces hebben doorlopen, dat nu een actueel punt zou moeten zijn.”

Directielid, bond

Uit bovenstaande paragraaf wordt duidelijk uit welke componenten volgens de ondervraagden dient te bestaan: mentale-, fysieke- en maatschappelijke ondersteuning en begeleiding. Wel wordt aangegeven dat het ideale nazorg traject niet bestaat. Er zal per individuele sporter gekeken moeten worden welk nazorgtraject het beste bij zijn of haar behoeftes aansluit.

Verantwoordelijkheid en samenwerking

Geïnterviewden is gevraagd bij welke partij de verantwoordelijkheid van de nazorg ligt en hoe de samenwerking tussen de partijen eruit zou moeten zien. Hieronder worden eerst de resultaten van de oud-topsporters weergegeven en vervolgens worden de betekenissen van de ondersteunende partijen weergegeven.

Oud-topsporters

Een oud-topsporter verwoordt het gevoel van nutteloosheid na het beëindigen van de topsportcarrière als volgt.

*“Je bent niet meer interessant op het moment dat je stopt. Want dan is er geen publiciteit meer, komen er geen medailles meer en is het niet meer interessant voor sponsors. Dus het is alleen maar, dat idee heb ik dan, weggegooid geld voor bonden en NOC*NSF.”*

Oud-topsporter, hockey

Tegelijkertijd geven enkele ondervraagde oud-topsporters aan dat zij geen aandacht schenken aan de problemen die zij ervaren en liever denken ze terug aan succes en prestaties.

“Het is zoeken naar wiens verantwoordelijk het is. Het is natuurlijk een zwart vaag gebied, waar men liever niet naar wil kijken, want we willen liever pronken met onze topsporters dan dat we daar misschien de shit van moeten opruimen.”

Oud-topsporter, atletiek

Uit de interviews met de oud-topsporters komt naar voren dat zij zichzelf verantwoordelijk voelen voor de manier waarop zijn hun leven na de topsport invullen, maar ze geven tevens aan daarbij behoefte te hebben aan ondersteuning.

“Dus de drijfveer moet bij jezelf liggen, maar het is absoluut wel goed als iemand je daarin ondersteunt of begeleidt.”

Oud-topsporter, zwemmen

“Je bent verantwoordelijk voor je eigen keuzes en daarmee heb je de regie in handen, maar daar horen facetten bij die je niet in je eentje hoeft op te lossen.”

Oud-topsporter, beachvolleybal

Uit bovenstaande citaten komt het besef van eigen verantwoordelijkheid naar voren. Maar daarnaast kan geconstateerd worden dat de oud-sporters van mening zijn dat ze behoefte hebben aan ondersteuning.

Uit de interviews met de oud-topsporters komt naar voren dat als men eenmaal in een moeilijke situatie zit, is het niet gemakkelijk om zelf contact op te nemen met ondersteunende partijen.

“En natuurlijk, je moet altijd proberen hulp te zoeken. Maar ik kan mij ook heel goed voorstellen dat als je zo ver heen bent of dat je je toch nog erger schaamt dan ik dat deed, dat je het dan toch moeilijk vindt.”

Oud-topsporter, hockey

Ook hier komt een aspect van schaamte van de eigen problemen naar voren. Hierdoor durven oud-topsporters niet snel hulp te zoeken en juist daarom zouden er meer initiatieven moeten liggen bij ondersteunende partijen.

Een enkele oud-topsporter vindt dat het benaderen van de gestopte topsporter onder de verantwoordelijkheid van de bond of NOC*NSF valt, omdat als je als oud-topsporter echt diep in de put zit, het vrijwel onmogelijk is om zelfstandig initiatieven te tonen om eruit te komen.

“Ik vind dat het toch echt wel bij een bond ligt om een topsporter te benaderen. Daar blijf ik bij. Dat mag raar gevonden worden, maar dat kun je alleen doen als je het ervaren hebt zoals ik het ervaren heb. Dat je in zo’n zwart gat, zo noem ik het, dat je denkt: kom ik er überhaupt nog uit. Laat staan dat ik zelf om hulp ga vragen. Het moet eigenlijk niet nodig zijn. Je bent toen iets geweest en hoe is dat nu? Daar mag aandacht voor komen.”

Oud-topsporter, atletiek

Een aantal topsporters geeft aan niet op de hoogte te zijn van nazorgtrajecten. Meer bekendheid aan het nazorgtraject zou een dergelijk traject ook laagdrempeliger maken.

“Nou allebei wel denk ik, maar kijk als bond of NOC kan je natuurlijk kenbaar maken dat er zo’n nazorgtraject is en dat maakt het voor een sporter dan weer laagdrempeliger om er op af te stappen.”

Oud-topsporter, zwemmen

Ondervraagden geven echter aan dat het niet wegneemt dat betrokken organisaties hun verantwoording nemen om ook na de carrière voor hun sporters te zorgen. De partijen die volgens de oud-topsporters verantwoordelijk zijn voor de nazorg zijn de bond en NOC*NSF. Bonden worden genoemd omdat ze een directe relatie hebben met de sporter.

*“Ik zou zeggen dat de verantwoordelijkheid bij de bond ligt, want een bond heeft het meeste contact met de sporter zelf. Veel meer dan een NOC*NSF.”*

Oud-topsporter, zwemmen

NOC*NSF wordt genoemd vanwege haar coördinerende rol in het actorenveld van sportorganisaties.

*“NOC*NSF, want die zijn voor de ontwikkeling van topsporters, dus ook voor de maatschappelijke ontwikkeling van topsporters, dus ook voor de omschakeling van sport naar werk. Dat wil niet zeggen dat ze het zelf allemaal moeten doen hè, maar de regie ja, ik vind dat daar de coördinatie ligt.”*

Oud-topsporter, volleybal

Geconstateerd kan worden dat de oud-topsporters zichzelf verantwoordelijk achten voor de manier waarop ze hun leven invullen na de topsport. Wel dient dit te gebeuren in combinatie met goede begeleiding van ondersteunende partijen. De oud-topsporters geven aan niet graag te koop te willen lopen met hun problemen en hebben behoefte aan meer proactieve ondersteuning. Bonden en NOC*NSF kijken volgens hen echter liever naar de prestaties en successen en niet naar de problemen. De oud-topsporters vinden dat NOC*NSF en de bonden verantwoordelijk zijn voor de nazorg.

Ondersteunende partijen

Ook de geïnterviewden van de ondersteunende partijen is gevraagd welke partij nou daadwerkelijk verantwoordelijk is voor de organisatie van de nazorg. Waar oud-topsporters behoefte lijken te hebben aan een proactieve houding van ondersteunende partijen, hebben ondersteunende partijen juist het idee dat het initiatief voor ondersteuning bij oud-topsporters moet liggen. Ondervraagden, werkzaam bij NOC&NSF geven aan dat gebrek aan signalen het moeilijk maakt om faciliteiten aan te bieden ten aanzien van de nazorg. De verantwoordelijkheid voor dit probleem bij de sporter zelf gelegd.

*“Ik heb er geen moeite mee als NOC*NSF, als de vraag er komt, daar ondersteuning geeft. Ik vind dat een sporter zelf initiatief moet nemen. Je moet niet iemand nog eens een keer zo lang aan de hand gaan nemen.”*

Directielid, bond

“De sporter blijft uiteindelijk verantwoordelijk voor zijn eigen stuurmanskunsten. Ik vind niet dat je die verantwoordelijkheid over moet nemen. Je moet die verantwoordelijkheid wel faciliteren en communiceren dat het er is.”

Uitvoerende, bond

“Wij kunnen allemaal wel bedenken wat we moeten doen voor sporters. Maar als ik nooit signalen krijg, of ze trekken zelf niet aan de bel.”

Directielid, NOC*NSF

Een enkele ondervraagde is het niet eens met bovenstaande citaten en geeft aan dat deze manier van denken niet bij de ondersteunende partijen past.

“Dat is ongelooflijk stom dit, de verantwoordelijkheid leggen bij de oud-topsporters... Je hebt een gemeenschappelijk belang, op z'n minst, en als je klantgericht bent, dan luister je naar diegene die je tegenover je hebt.”

Directielid, bond

Uit de interviews met ondersteunende partijen komt naar voren dat van oud-topsporters, behalve dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor het oplossen van hun problemen, tevens wordt verweten dat zij onzorgvuldig (laks en eigenwijs) omgaan met de mogelijkheden die hen voor nazorg geboden worden. Zo zouden zij informatie negeren die hen over het nazorgtraject wordt aangeboden.

“Voor een deel is dat natuurlijk ook zo. Het zijn wel volwassen mensen, hoever gaat je verantwoordelijkheid... Ze hoeven er niet eens naar opzoek. Het wordt echt gewoon...ze krijgen er gewoon een brochure over, wat er allemaal te halen valt. Als je daar dan niets mee doet is het ook een beetje zakkig gedrag van jezelf. Dat is in dit wereldje ook wel een belangrijke component.”

Uitvoerende, bond

“Maar ik vind wel dat er een bepaalde verantwoordelijkheid zit bij de topsporter, dat ze inderdaad de dingen die voor handen zijn ook lezen.”

Uitvoerende, Olympisch Netwerk

Aan de andere kant ligt er volgens de geïnterviewden ook een signaleringsfunctie bij de bonden. De bonden hebben nauw contact met de sporters, vaak via de coaches. Ondervraagden wijzen coaches dan ook vaak aan als verantwoordelijke om het probleem te signaleren.

“Ik denk dat een coach die een aantal jaren intensief met zo’n sporter gewerkt heeft, gevoel heeft bij die sporter. Je ziet ook vaak blijvende vriendschappen ontstaan tussen een begeleider en een sporter. Ik ken geen coach die zal zeggen van nou hij is gestoptdag, doe, ik wil niets meer voor jou betekenen. Je moet die coach niet vragen om dat proces zelf te gaan begeleiden, want dan laat je hem veel te veel begeleiden. (...) Bovendien is het iets dat al op de weg van een coach ligt, want een sporter die stopt daar heb je sowieso een soort exitgesprek mee.”

Uitvoerende, bond

“Ik vind ook bijvoorbeeld dat coaches van pupillen die gestopt zijn, die hebben ook een nazorgverantwoordelijkheid. Die zouden ook kunnen bellen van het gaat met die en die niet goed.”

Directielid, NOC*NSF

Het is opvallend dat de coach hiervoor wordt aangewezen, deze heeft na het beëindigen van de relatie met de topsporter doorgaans andere topsporters die volle aandacht vragen.

Een aantal ondervraagden geeft aan dat er op dit moment een spanningen heerst tussen de bonden en NOC*NSF. Er is een stevige discussie gaande over de kerntaken van NOC*NSF. Enkele ondervraagden op directieniveau van de bonden geven aan dat nazorg bij de kerntaken van NOC*NSF behoort.

*“NOC*NSF verbindt zich met het Olympische en kiest voor een beperkt aantal activiteiten, die heel veel waarde hebben, vooral commerciële waarde en de krenten uit de pap zeg ik maar even. En voor de rest zegt NOC: we hebben wel een verantwoordelijkheid, maar dat moeten anderen maar doen hè. Dus NOC*NSF vindt dat het georganiseerd moet worden, maar dat doen de Netwerken maar. En zo werkt het niet en zo werkt het zeker in topsport niet. En dan draai ik het even om: wie maken die topsportprogramma’s? Dat doen wij hier voor sporters en NOC moet dat ondersteunen en faciliteren en niet andersom.”*

Directielid, bond

Ondervraagde, werkzaam op uitvoerend niveau bij NOC*NSF, bevestigt de discussie over de kerntaken. Ondervraagde geeft aan de ene kant aan dat de nazorg bij de kerntaak van de bonden ligt. Aan de andere kant stel ondervraagde dat als de bonden vinden dat nazorg bij de kerntaken van NOC*NSF ligt er financieel wat tegenover mag staan.

“Ja, maar ook vanuit de kerntaak van de bonden, dus dat ze het een kerntaak van NOC vinden, dan ligt er ook een beslissing aan ten grondslag van: jongens zijn we er mee eens dat het wat mag kosten.”

Uitvoerende, NOC*NSF

Geconstateerd kan worden dat de ondersteunende partijen de oud-topsporters zelf verantwoordelijk achten en ze dienen zelf het initiatief te nemen wanneer ze problemen ervaren. Enkele partijen verwijten de oud-topsporters zelfs laksheid, wanneer ze de communicatie als brieven en e-mails niet lezen. Een aantal geïnterviewden geeft aan niet de signalen van problemen van oud-topsporters te ontvangen en vinden het daardoor lastig om faciliteiten aan te bieden. De ondersteunende partijen geven aan dat de signalerende functie bij de bonden ligt en tevens een verantwoordelijkheid bij de coach ligt. Duidelijk wordt dat de nazorg gezien wordt als een sportverantwoordelijkheid, waarbij opvallend is dat vooral de taken en verantwoordelijkheden van bonden en NOC*NSF worden aangehaald. Hierdoor blijft de rol van de Olympische netwerken onduidelijkheid. Er heerst echter op dit moment een spanning tussen bonden en NOC*NSF. Er is een kerntakendiscussie gaande,

waardoor ze op het gebied van nazorg naar elkaar lijken te wijzen en de verantwoordheid afschuiven, voornamelijk naar de oud-topsporter zelf.

De oud-topsporters verwachten daarentegen een proactieve houding van de ondersteunende partijen. Dit komt voort uit het feit dat topsporters zich vaak schamen voor hun problemen en daarom niet goed om ondersteuning durven te vragen. Verschillende partijen weten elkaar nog niet goed te vinden. Opvallend daarbij is dat er nog weinig gevoel van urgentie lijkt te zijn om op behoeften aan nazorg van oud-topsporters in te springen. Dat, terwijl de druk op topsporters in de afgelopen jaren sterk toegenomen is/likt te zijn.

6. ANALYSE

In dit hoofdstuk worden de resultaten, voortkomend uit dit onderzoek, geanalyseerd. De deelvragen, beschreven in de introductie, zijn leidend geweest voor deze analyse. Aan de hand van deze deelvragen worden in deze analyse de volgende thema's onderscheiden:

Thema 1: Ontwikkeling in topsport (deelvraag één)

Thema 2: Keuze en gevolgen (deelvraag twee)

Thema 3: Sociaal maatschappelijke ondersteuning en begeleiding (deelvraag drie en vier)

Analyse vindt plaats door beschreven resultaten naast het eerder beschreven theoretisch kader te leggen. Gekeken is in hoeverre resultaten van dit onderzoek overeenkomen dan wel verschillen met bestaande theorieën. Naast overeenkomsten en verschillen wordt op basis van de resultaten van dit onderzoek in paragraaf 6.4 op zoek gegaan naar onderliggende processen in de 'organisatie' van topsport. De focus ligt daarbij op de interactie tussen verschillende processen en mechanismen die zich afspelen op macro, meso en microniveau. De termen verantwoordelijkheid, vanzelfsprekendheid en respect blijken veel voorkomende thema's en vormen dan ook de rode draad van de analyse. Uit de resultaten vloeit voort dat de rol van de Olympische Netwerken op dit moment nog beperkt is. Daarom is ervoor gekozen om alleen de rol van NOC*NSF en de bonden mee te nemen in deze analyse.

6.1 Ontwikkeling in topsport

In dit deel van het onderzoek is nagegaan hoe oud-topsporters hun topsportcarrière ervaren hebben. De resultaten van dit onderzoek vertonen overeenkomsten met de theorie van Van Bottenburg (2009), waarin beschreven wordt dat er een medaillewedloop gaande is. Ook de uitkomsten van dit onderzoek wijzen erop dat er een medaillewedloop gaande is. Oud-topsporters geven aan dat hierdoor topsport intensiever is geworden. Er moet meer getraind worden om het topsportniveau te behouden en daardoor mee te kunnen doen in de strijd om medailles.

Ondersteunende partijen geven aan dat de toenemende concurrentiestrijd ertoe geleid heeft dat investeringen in de topsport zijn toegenomen. Uit de resultaten van het onderzoek komt naar voren dat topsport door deze ontwikkeling onderhevig is aan een veranderende context. De context is aan verandering onderhevig doordat de status die topsport met zich meebrengt wordt herkend en benut door partijen in en buiten de organisatie van sport. Het aantal belanghebbenden is toegenomen. Ook Van Bottenburg (2009) heeft deze ontwikkeling geconstateerd in zijn onderzoek 'Op jacht naar goud' en geeft aan dat dit gevolgen heeft gehad voor de druk op de topsporter. Bottenburg (2009) spreekt van een regime dat druk uitoefent op de topsporter. Van sporters wordt geëist zich te conformeren aan de regels en wetten van de topsport.

De resultaten in dit onderzoek laten zien op welke wijze betrokken partijen deze druk ervaren. In dit onderzoek, waarin zowel de betekenissen en ervaringen van de oud-topsporters als de betekenissen en ervaringen van ondersteunende partijen zijn meegenomen, blijkt deze druk als vanzelfsprekend te worden beschouwd. Ondervraagden zien de druk op de topsporter als logisch en normaal. Oud-topsporters zoeken de verantwoordelijkheid om met deze druk om te gaan voornamelijk bij zichzelf. Men geeft aan vooral intrinsieke druk te ervaren om te presteren. Ook de ondersteunende partijen zijn over het algemeen van mening dat druk bij de sporter zelf ligt en zij schuiven daarmee de verantwoordelijkheid voor het eventuele veroorzaken van deze druk van zich af. De vanzelfsprekendheid dat de verantwoordelijkheid voor deze druk bij de topsporters ligt, kan echter bediscussieerd worden. Topsport wordt immers door NOC*NSF en de bonden gezien als een 'twenty four seven job'. Topsporters dienen zich te committeren aan fulltime topsportprogramma's. Rechten en plichten worden contractueel vastgelegd. Committeert de sporter zich niet met de

wetten en regels van het topsportsysteem, dan dreigt hij of zij te worden uitgesloten. Volgens ondervraagden op directieniveau valt dit allemaal wel mee. Je kiest immers toch zelf voor topsport?

6.2 Keuze voor topsport en gevolgen

Kiest een topsporter zelf voor topsport? Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat ervaringen en betekenissen van oud-topsporters en ondersteunende partijen uiteenlopen op de vraag in hoeverre topsporters zelf voor topsport kiezen. Volgens de oud-topsporters bestaat er geen duidelijke scheidslijn in de expliciete keuze voor topsport. Men geeft aan geleidelijk aan in de topsport te groeien, zonder direct te weten wat topsport inhoudt. Ondervraagden van ondersteunende partijen zien het als vanzelfsprekend dat het toch echt de keuze van de topsporter zelf is. De verantwoordelijkheid om al op jonge leeftijd aan de sporter duidelijk te maken wat topsport inhoudt, wordt slechts door een enkele ondervraagden, werkzaam bij de ondersteunende partijen, erkend. Geconstateerd kan worden dat achter de antwoorden van deze ondervraagden een vanzelfsprekendheid schuilt.

De vanzelfsprekendheid doet zich niet alleen voor bij de betekenis aan de keuze voor topsport, maar zet zich voort in het feit dat ondervraagden van de ondersteunende partijen verwachten dat topsporters aan het eind van hun topsportloopbaan goed opgeleid zijn. Uit eerder beschreven onderzoek van Elling (2009) blijkt echter dat topsporters gedurende hun carrière bereid moeten zijn om offers te leveren op terreinen als opleiding en het sociale leven. De vanzelfsprekendheid dat naast de topsportloopbaan een maatschappelijke loopbaan opgebouwd kan worden, lijkt hierdoor geen vanzelfsprekendheid meer. Oud-topsporters bevestigen dit. Uit de resultaten van dit onderzoek komt naar voren dat topsporters door de toenemende intensiteit van topsport energie en tijd te kort komen om naast topsport een serieuze maatschappelijk loopbaan op te bouwen.

Dat het stoppen met topsport hierdoor problemen met zich mee kan brengen, komt in het theoretisch kader duidelijk naar voren. Elling (2009) geeft aan dat zowel de sporters die vrijwillig afscheid nemen van de sport als de sporters die noodgedwongen afscheid nemen van de sport moeite kunnen hebben met de transitie van een topsportloopbaan naar een maatschappelijke loopbaan. Resultaten voortkomend uit dit onderzoek bevestigen dit. Het merendeel van ondervraagde oud-topsporters geeft aan competenties te hebben opgedaan door de sport, maar ervaren desondanks moeilijkheden na gestopt te zijn met topsport. Het gebrek aan aandacht, erkenning en het afzetten van de topsportidentiteit wordt als negatief ervaren.

Uit de resultaten blijkt dat er een taboe heerst om over dergelijke problemen te praten. Oud-topsporters geven aan problemen te verbergen uit gevoelens van schaamte. Problemen worden geassocieerd met zwakheid en dat is nou juist een kenmerk dat niet bij topsport past. Dit wordt bevestigd door enkele reacties van ondervraagde directieleden. Op directieniveau is men echter ook geneigd om problemen te bagatelliseren, door aan te geven dat het een 'fact of life' is. Het getuigt van weinig respect naar de oud-topsporters toe.

6.3 Sociaal maatschappelijke ondersteuning en begeleiding

Uit voorgaande paragrafen is gebleken welke ontwikkelingen zich in de topsport hebben voorgedaan en welke problemen sporters kunnen ervaren na de topsportloopbaan. Er is uiteengezet welke vanzelfsprekendheden zich voordoen in betekenissen en ervaringen van zowel de oud-topsporters als de ondersteunende partijen. Beschreven ervaringen en betekenissen zijn van invloed op de manier waarop huidige nazorg wordt aangeboden en ervaren.

Uit zowel de resultaten van dit onderzoek als het theoretisch kader blijkt dat de organisatie van topsport in Nederland dusdanig geconstrueerd is dat goede ondersteuning en begeleiding tijdens de

carrière van de topsporter geboden wordt. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat ondervraagden van bonden en NOC*NSF steeds meer belang hechten aan de ondersteuning en begeleiding tijdens de carrière. De heersende gedachte is dat zorg aan de voorkant, zorg aan de achterkant overbodig maakt. Voor de ondersteuning hierin krijgen de Olympische Netwerken, vooral door NOC*NSF, een grote rol toebedeeld.

Oud-topsporters bevestigen de ontwikkelingen die plaatsvinden omtrent de ondersteuning en begeleiding tijdens de carrière. Daarentegen geeft men wel aan weinig of geen nazorg te hebben ervaren van bonden en NOC*NSF. De focus ligt volgens de oud-topsporters teveel op prestatie en succes, waardoor nazorg minder interessant is.

Oud-topsporters hebben vooral vanuit de bonden en NOC*NSF een gebrek aan persoonlijk contact ervaren. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat oud-topsporters niet te koop willen lopen met zijn of haar problemen. Men verwacht dan ook een meer proactieve benadering van de bonden en/of NOC*NSF. De oud-topsporters geven aan dat het een wisselwerking betreft tussen bond, NOC*NSF en de sporter. De sporter zoekt in eerste instantie dan ook een verantwoordelijkheid bij zichzelf, maar in hoeverre is de sporter zelf verantwoordelijk? Uit voorgaande paragrafen komt naar voren dat de sporter in een systeem lijkt te rollen. Ligt de verantwoordelijkheid niet bij de organisatie van topsport? Na interviews met verschillende uitvoerenden en directieleden van bonden en NOC*NSF, lijkt het er op dat NOC*NSF en de bonden hun verantwoordelijkheid voelen en dit benoemen, maar als het op de uitvoering aankomt, wordt er gewezen naar andere partijen. De bonden wijzen naar NOC*NSF en vice versa, maar ook de coach wordt als verantwoordelijke aangewezen. Zowel NOC*NSF als de bonden leggen daarnaast een verantwoordelijkheid bij de topsporter zelf, met name op directieniveau lijkt men niet aan te voelen dat topsporters het moeilijk vinden om over problemen te praten.

De verantwoordelijkheidsvraag komt tot uiting in de kerntakendiscussie die op dit moment gaande is tussen bonden en NOC*NSF. Tot welke partij behoort de nazorg en behoort nazorg tot één de kerntaken? Het lijkt een discussie over macht, waarbij financiën een belangrijk rol spelen. Een eigenaardige discussie wanneer men zich beseft om wie het eigenlijk draait: de oud-topsporters. Wat vinden zij? Hoe wordt door ondersteunende partijen rekening gehouden met hen?

Dit onderzoek laat zien dat wanneer een topsporter stopt, hij of zij zelf de verantwoording krijgt voor het oplossen van problemen, terwijl het systeem er in belangrijke mate voor zorgt dat de topsporter in deze positie terechtgekomen is. Er is een topsportsysteem ontstaan waarin met name respect voor de oud-topsporter ontbreekt.

6.4 Reflectie op macro, meso en micro niveau: interactieprocessen

In het theoretisch kader van dit onderzoek komt duidelijk naar voren welke ontwikkelingen zich op macro-, meso- en microniveau in de topsport hebben voorgedaan. Ook de resultaten laten zien dat er een continu proces van interactie plaatsvindt tussen de drie niveaus: maatschappelijke ontwikkelingen hebben invloed op topsportorganisaties en organisatorische ontwikkelingen beïnvloeden de ontwikkelingen op microniveau, de topsporters. In dit onderzoek is op zoek gegaan naar betekenissen van zowel de oud-topsporters als ondersteunende partijen aan de nazorg voor oud-topsporters. Dit maakt het mogelijk om interactieprocessen op meso- en microniveau inzichtelijk te maken en onderliggende (machts)processen, mechanismen en heersende ideeën ten aanzien van de organisatie van nazorg in Nederland te achterhalen. Hierin verschilt dit onderzoek ten opzichte van eerder uitgevoerde onderzoeken.

Heersende ideeën en (machts)processen

De onderliggende (machts)processen en heersende ideeën zijn te verklaren aan de hand van de theorie van Foucault. In deze theorie wordt uitgegaan van twee soorten macht: disciplinaire en soevereine macht. Met soevereine macht bedoelt Foucault de macht 'van bovenaf'. Dit zijn zichtbare

van bovenaf opgelegde machtsprocessen (*Wetenschapsfilosofie, 2010*). De soevereine macht komt in dit onderzoek tot uiting doordat topsport in Nederland zichtbaar van meso- naar microniveau top-down aangestuurd wordt.

In dit onderzoek komt daarnaast met name naar voren dat er sprake is disciplinaire macht binnen de organisatie van topsport. Uit het volgende citaat wordt duidelijk wat Foucault met disciplinaire macht bedoelt. *“susceptible of producing discourse of truth that is an society such as ours are endowed with such potent effects”. The ‘potent effects’ he was particularly concerned about referred to the control, judgement and normalization of subjects in such a way that they were ‘destined to a certain mode of living or dying” (Markula & Pringle, 2006, p. 38)*. Foucault gaat ervan uit dat de disciplinaire macht wordt uitgeoefend door heersende opvattingen in de maatschappij (discourses). De discours met de meeste macht, dus de overheersende opvatting, oefent via disciplineren en normaliseren macht op ons uit. Foucault gaat ervan uit dat de mens verankerd is in onzichtbare machtsstructuren. Disciplineren wordt opgelegd vanuit instituties. Een individu zal hierdoor nooit geheel vrij en rationeel kunnen denken zonder beïnvloed te worden door de heersende opvattingen van instituties. Bij normaliseren gaat het er vervolgens om dat mensen leven volgens meest gangbare normen en waarden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in ‘normaal’ en ‘abnormaal’. Het is mens eigen om te denken, te handelen en zich te gedragen volgens ‘gestelde’ normen en waarden (*Markula & Pringle, 2006*).

In dit onderzoek komen een aantal heersende ideeën dan wel opvattingen als zijnde vanzelfsprekendheden naar voren. Deze vanzelfsprekendheden zijn in de vorige paragrafen uiteengezet. Hieronder wordt uitgelegd hoe deze vanzelfsprekendheden aan de hand van bovenstaande disciplinaire macht van Foucault tot stand zijn gekomen en welke gevolgen deze hebben voor de organisatie van nazorg. Hieronder worden de vanzelfsprekendheden benoemd en onderliggende machtsprocessen zichtbaar gemaakt.

In paragraaf één en twee komt de vanzelfsprekendheid van het proces waarin een talent zich ontwikkelt naar topsporter naar voren. Van de topsporter wordt verwacht zich fulltime te committeren aan topsportprogramma's, waarbij rechten en plichten contractueel vastgelegd worden. Een uitsluitingmechanisme kan echter in werking treden indien de topsporter niet voldoet aan de wetten en regels die vanuit het huidige topsportsysteem worden gesteld. De door Foucault onderscheiden soevereine macht komt hier tot uiting. Daarnaast ontwikkelen topsporters een groot gevoel van uniciteit. Deze aspecten tezamen maken het voor een topsporter lastig om zich te onttrekken aan een topsportcarrière. Er kan in dat opzicht niet gesproken worden van een vrije 'keuze' voor topsporters. Zij worden als het ware in een topsportcarrière gezogen. Hierin worden machtsverhoudingen zichtbaar tussen topsporter en ondersteunende partijen, welke gekenmerkt wordt door 'volledige committment', contractuele overeenkomsten etc.. Terwijl tegelijkertijd door betrokkenen ontkend wordt dat topsport zo'n dwingende impact heeft op de topsporter zelf. Je kiest immers zelf.

Uit de resultaten komt tevens naar voren dat topsporters aangeven vooral intrinsieke druk te ervaren. Zowel de topsporters als de betrokkenen op ondersteunend niveau geven aan dat een sporter zichzelf deze druk in principe oplegt. Hierdoor vormt deze druk een 'onzichtbare' machtsstructuur, welke van binnen uit (intrinsiek) werkt. Niet alleen op het (micro) niveau van het individu (de topsporter), maar ook op het niveau van de ondersteunende partijen (het meso niveau). Dit leidt tot 'onzichtbare' maar wel degelijk aanwezige verwachtingspatronen in het topsportsysteem, welke heersen op zowel maatschappelijk, organisatorisch als op individueel niveau.

Zoals hierboven beschreven verwachten de ondersteunende partijen volledige committment en toewijding voor de topsport. Aan de andere kant hanteren de ondersteunende partijen de norm dat goede begeleiding tijdens de topsportcarrière ervoor zorgt dat topsporters aan het eind van hun loopbaan dusdanig maatschappelijk ontwikkeld zijn, dat het aanbieden van nazorg overbodig wordt. Er is een norm ontstaan die ertoe leidt dat het vanzelfsprekend wordt geacht en daardoor ook

verwacht, dat de topsporter zichzelf kan redden na zijn of haar topsportcarrière. Ook hier is de gehanteerde norm ontstaan door de aanwezigheid van de 'onzichtbare' disciplinaire macht, welke zijn uitwerking heeft vanuit het meso-, richting het microniveau. Hierdoor is deze norm ook als een vanzelfsprekendheid gaan heersen, op het niveau van de topsporter zelf (micro).

Ondersteunende partijen geven in dit onderzoek aan dat zij oud-topsporters zelf verantwoordelijk achten, wanneer ze eventuele problemen ervaren, om aan te kloppen voor hulp of ondersteuning. De oud-topsporters daarentegen durven hun problemen niet bespreekbaar te maken en zwakheden te tonen, als gevolg van de maatschappelijke heersende gedachte dat alles draait om prestaties en succes. De heersende gedachte dat alles draait om prestatie en succes werkt door op zowel macro-, meso- als microniveau. Ontwikkelingen en normalisatie ten aanzien van prestatie en succes op macroniveau hebben invloed gehad op de beleidsactiviteiten van ondersteunende organisaties (meso). Hierdoor doen zich machtsverhoudingen voor tussen ondersteunende partijen (meso) en topsporters (micro). Prestaties en succes worden continu als norm gehanteerd. Ook wanneer een topsporter stopt met topsport, hanteren zowel ondersteunende partijen als de topsporter zelf nog steeds deze norm. Allen zijn deze norm als vanzelfsprekend gaan ervaren.

De hierboven beschreven normalisering van prestatie en succes, kan leiden tot uitsluitingsmechanismen. Ieder individu zal, bewust dan wel onbewust, er alles aan doen om zich te (blijven) bewegen binnen het domein van het 'normale'. Hier van afwijken betekent vaak uitgesloten te worden, omdat je niet voldoet aan de heersende opvatting en daarbij horende verwachtingen. Deze door 'normalen' gestuurde machtsstructuur, werkt dan ook constant door op macro, meso en microniveau. Zowel de samenleving, als organisaties en individuen zijn doordrenkt van deze structuur.

Respect

Uit bovenstaand komt naar voren dat de organisatie van topsport onderhevig is aan disciplinaire machtsprocessen. Foucault geeft aan dat deze disciplinerende wordt opgelegd door instituties. Meegaand in deze gedachte van Foucault kunnen overheid (macro) en sportorganisaties (meso) aangewezen worden als instituten die disciplinerende opleggen. Foucault geeft aan dat gedisciplineerde instituties niet altijd hun gewenste uitkomst bereiken. Plaatst men deze uitspraak in de context waarin de organisatie van topsport zich afspeelt, dan kan men constateren dat topsport niet alleen winnaars en morele karakters, maar ook verliezers en afvallers produceert. Inherent aan de disciplinerende van de sport lijkt de versplintering van respect. Voldoet men aan de heersende normen en waarden in de sport, dan lijkt het toekennen van respect vanzelfsprekend. Doet men dit niet, dus beweegt men zich buiten het hiervoor besproken 'domein van het normale', dan lijkt plotseling een gebrek aan respect zich voor te doen. Sennett (2003) spreekt in zijn boek 'Respect in een tijd van sociale ongelijkheid' over de schande van afhankelijkheid. Daar waar in het privéleven onderlinge afhankelijkheid als bindende factor wordt gezien, wordt in het publieke domein van deze samenleving afhankelijkheid veroordeeld tot iets om voor te schamen (Sennett, 2003). Dit lijkt ook van toepassing te zijn op het centrale thema in dit onderzoek: nazorg. Topsporters schamen zich om over problemen, als gevolg van het stoppen met topsport, te praten. Het is een trieste constatering dat het topsportsysteem in Nederland in eerste instantie er juist voor zorgt dat topsporters vrijwel geheel afhankelijk zijn van topsport op basis van de faciliteiten, ondersteuning en begeleiding die tijdens de carrière worden geboden. Daarnaast staat het leven vaak volledig in het teken van topsport. Offers worden gemaakt op sociaal en maatschappelijk vlak. De topsportcarrière is overweldigend, maar als een topsporter stopt wordt verwacht dat een sporter zichzelf redt. Voorzieningen vallen weg en de inmiddels oud-topsporter staat er alleen voor. Uit dit onderzoek blijkt dat oud-topsporters zich juist op dat moment afhankelijk voelen en gevoelens van schaamte hen beletten om hulp te vragen.

Uit bovenstaande kan geconstateerd worden dat, in het geval van oud-topsporters, welke ondervraagd zijn in dit onderzoek, een gebrek aan respect zich voordoet. Op mesoniveau komt dit

tot uiting in het feit dat de ondersteunende partijen de verantwoordelijkheden ten aanzien van nazorg van zichzelf afschuiven en hierdoor dus weinig respect tonen voor oud-topsporters. Op het microniveau wil de topsporter als individu zelf echter ook niet van deze 'norm' afwijken en zich buiten het heersend discours begeven. Hij of zij kaart, uit schaamte, de problemen niet aan. Problemen worden hierdoor niet bespreekbaar gemaakt. Zij blijven dus onder de oppervlakte liggen. Er vindt dan ook een voortdurende interactie plaats tussen de verschillende niveaus.

Kortom, hierboven zijn vanzelfsprekendheden uiteengezet die zich binnen de huidige organisatie van topsport voordoen. Geconstateerd kan worden dat vanzelfsprekendheden tot stand komen door toedoen van disciplinaire machtsprocessen. Het gaat om 'onzichtbare' (machts)processen die zich de afgelopen decennia gevormd hebben. De processen zijn door interactie op macro-, meso- en microniveau verankerd in de 'organisatie' van topsport.

Belangrijk om hier te benadrukken is het feit dat discoursesn altijd, onbewust dan wel bewust, aanwezig zijn in een samenleving als deze. Echter, omdat het discours er nu éénmaal is, hoeft zij niet per definitie goed te zijn (omdat zij er is). Het onzichtbare proces achter het discours, mag best bespreekbaar gemaakt worden. Om vooruitgang te boeken, moet men op deze manier ruimte scheppen voor reflectie. Het niet benoemen, dan wel ontkennen van de aanwezigheid van beschreven processen, legitimeert op dit moment de voortgang van het proces. Dit kan alleen verholpen worden door het openlijk bediscussiëren van deze machtsprocessen. De resultaten voortkomend uit dit onderzoek laten zien dat bovenstaande relevant is voor de huidige omgang met en situering van de nazorg voor oud-topsporters.

Kijkend naar de nazorg kan vanuit de resultaten van dit onderzoek geconstateerd worden dat oud-topsporters en ondersteunende partijen handelen als gevolg van de heersende norm. Zwakheden en problemen van oud-topsporters blijven zo verborgen. Van ondersteunende organisaties blijft daardoor het gewenste persoonlijke contact en aandacht uit. Aan de ene kant komt dit door het feit dat signalen niet worden ontvangen door ondersteunende partijen. Aan de andere kant worden eigen verantwoordelijkheden van ondersteunende partijen door de aanwezigheid van vanzelfsprekendheden van zich afgeschoven. Door verantwoordelijkheden ten aanzien van de nazorg van zichzelf af te schuiven lijkt een gebrek aan respect voor oud-topsporter zichtbaar te worden.

Tot slot, laten de resultaten van dit onderzoek een maatschappelijke tendens zien. In de huidige samenleving heerst de opvatting dat, wanneer iets geld, status en macht oplevert, het standaard de norm wordt en het stempel 'goed' met zich mee gaat dragen. Het proces dat hier achter ligt, of de manier waarop zij geld, status, dan wel macht oplevert, staat niet ter discussie en wordt dan ook niet meer bevraagd. Het is immers al 'tot norm' verworpen. Dit legitimeert de voortgang van het proces. Uit bovenstaande paragrafen wordt eenzelfde tendens zichtbaar voor de organisatie van nazorg. Ondersteunende organisaties laten zich bij de uiteindelijke beslissing over het aanreiken van toereikende nazorg, voornamelijk leiden door financiële overwegingen. De kerntakendiscussie die op dit moment gaande is laat zien met name de ondersteunende organisaties op mesoniveau geen initiatief nemen om geld en tijd vrij te maken voor de organisatie van de nazorg. De paradox wordt goed zichtbaar doordat uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat ondersteunende organisaties wel overeenstemming bereiken over het feit dat nazorg noodzakelijk is, maar tegelijkertijd hier niet het voortouw in willen nemen.

7. CONCLUSIE

In het vorige hoofdstuk zijn op basis van de deelvragen (machts)processen en mechanismen in beeld gebracht, welke zich voltrekken rondom de organisatie van nazorg. Daarnaast zijn algehele conclusies getrokken ten aanzien van de huidige omgang met en situering van de nazorg voor oud-topsporters. Door deze processen in beeld te brengen en conclusies te trekken wordt het mogelijk om onderstaande vraag, welke in dit onderzoek centraal staat, te beantwoorden:

Welke betekenis geven betrokken partijen aan de nazorg voor oud-topsporters?

Bij het beantwoorden van deze centrale vraag wordt onderscheid gemaakt in de betekenissen van oud-topsporters en betekenissen van ondersteunende partijen.

Oud-topsporters

Geconcludeerd kan worden dat de nazorg door het merendeel van de oud-topsporters als onvoldoende wordt ervaren. Tijdens de topsportloopbaan is men goed begeleid, maar na de carrière is het met name vanuit de bond en NOC*NSF stil gebleven. Wat betreft de organisatie van de nazorg lopen de meningen uiteen. Duidelijk wordt wel dat van zowel de bonden als NOC*NSF actie wordt verwacht om nazorg beter te organiseren. Ondersteuning en begeleiding dient volgens de oud-topsporters uit de volgende componenten te bestaan:

- mentale ondersteuning;
- fysieke ondersteuning;
- maatschappelijke ondersteuning.

Ondersteunende partijen

Ondersteunende partijen bevestigen dat de huidige nazorg op dit moment tekort schiet. De ondersteunende partijen leggen op dit moment vooral de nadruk op voorzorg in plaats van nazorg. Het aanbieden van voorzorg dient in vele gevallen als legitimatie voor het ontbreken van nazorg. Opvallend zijn de verschillen in betekenisgeving aan problemen die oud-topsporter kunnen ervaren. Uitvoerend herkennen de problematiek, maar deze wordt in mindere mate erkend door directieleden. De door de oud-topsporters beschreven componenten van nazorg worden door de ondersteunende partijen erkend.

Geconcludeerd kan worden dat betrokken partijen nut en noodzaak van nazorg erkennen. Wat betreft de betekenissen aan inhoud van nazorg zitten de oud-topsporter en ondersteunde partijen op één lijn. Over de verantwoordelijkheid voor de organisatie van de nazorg lopen de meningen uiteen. Geconstateerd kan worden dat op dit moment met name de ondersteunende partijen discussiëren over de verantwoordelijkheid, in plaats van de verantwoording in eigen hand te nemen.

8. DISCUSSIE

In dit hoofdstuk worden discussiepunten uiteengezet die naar aanleiding van dit onderzoek naar voren komen. Wanneer de discussiepunten aanleiding geven voor (methodologische) aanbevelingen voor vervolgonderzoek, dan zullen deze benoemd worden.

Onderzoeksgroep

Het onderzoek heeft zich gericht op oud-topsporters die, twee tot vijf jaar geleden, gestopt zijn met topsport. Vooral kijkend naar de huidige ondersteuning en nazorg valt te constateren dat de laatste jaren ontwikkelingen gaande zijn bij de ondersteunende partijen. Dit geeft wellicht geen representatief beeld van de huidige betekenissen van de oud-topsporters aan nazorg. Topsporters die vanaf heden stoppen zullen wellicht andere betekenissen geven aan de huidige nazorg. De problematiek die in dit onderzoek naar voren komt zal echter niet volledig opgelost zijn. Op dit moment is er een groep oudere topsporters actief, die niet de ondersteuning en begeleiding (voorzorg) hebben ervaren zoals die op dit moment wordt aangeboden. Het thema nazorg blijft hierdoor aandacht verdienen.

Teamsporten versus individuele sporten

In dit onderzoek is een verdeling gemaakt tussen teamsporten en individuele sporten. In dit onderzoek zijn verschillen en overeenkomsten tussen de sportvormen niet geheel tot zijn recht gekomen. Dit valt te verklaren door de focus die onderzoekers hebben aangebracht tijdens de interviews. Onderzoekers hebben tijdens interviews weinig aandacht besteed aan mogelijke verschillen en overeenkomsten tussen teamsporten en individuele sporten. Dit discussiepoint zou een interessante basis kunnen vormen voor vervolgonderzoek.

Topsport versus andere beroepsvelden

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat het leven als topsporter veel toewijding en druk met zich meebrengt. Topsporters ontwikkelen een eigen identiteit en wanneer men stopt met topsport ervaren velen van hen problemen. Nazorg in de vorm van persoonlijk contact is volgens hen van belang. Maar hoe verhoudt deze nazorg zich tot andere beroepsvelden? Welke zorg wordt bijvoorbeeld advocaten en directeuren van multinationals geboden wanneer zij stoppen met hun carrière? Ook deze beroepen leveren veel druk en aandacht op. Naar onze mening vormt dit dan ook een interessant onderwerp voor vervolgonderzoek.

Rol van de Olympische Netwerken

In dit onderzoek is ook gevraagd naar de rol van de Olympische Netwerken ten aanzien van de nazorg voor oud-topsporters. Deze Olympische Netwerken krijgen de laatste jaren steeds meer taken en verantwoordelijkheden toebedeeld. Uit dit onderzoek blijkt echter dat de oud-topsporters de rol van de Netwerken niet als dusdanig groot hebben ervaren. Hierdoor is deze ondersteunende partij in de analyse en conclusie van dit onderzoek niet of nauwelijks meer naar voren gekomen. De ondersteunende partijen geven zelf echter aan dat de rol van de Netwerken nog wel vaak als onduidelijk wordt beschouwd, maar uit dit onderzoek komt ook naar voren dat de rol steeds groter lijkt te worden. Het is aan te bevelen om in de toekomst, wanneer de rol van de Olympische Netwerken duidelijk is geworden, een vervolgonderzoek uit te voeren. Hierin kan gekeken worden in hoeverre de Olympische Netwerken invloed hebben gehad op de betekenissen die oud-topsporters geven aan de nazorg.

9. LITERATUURLIJST

Literatuur:

- Anthonissen, A. & Boessenkool (1998), 'Betekenisconstructie en handelen in de arena', in: *Betekeningen van besturen*, Utrecht: ISOR: 207-239
- Baarda, D.B. & M.P.M. de Goede (2001). *Basisboek Methoden en Technieken*. Groningen etc: Wolters-Noordhoff bv
- Baillie, P. H. F. and S. J. Danish (1992). Understanding the career transition of athletes. *The Sport Psychologist* (6): 77-98
- Baillie, P. H. F. (1993). Understanding Retirement from Sports: Therapeutic Ideas for Helping Athletes in Transition. *The Counseling Psychologist* (21): 399-410
- Bottenburg, Maarten van (1995). 'Verbreiding en onderscheiding. Enige hoofdlijnen in de sociale geschiedenis van de sport', in: Henk Schmal (e.a.), *Nederland in de twintigste eeuw. Een boeiend beeld van een bewogen tijdperk*, Utrecht: TELEAC/TROS: 152-173
- Bottenburg, Maarten van (2009). *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland, 1998-2008*, Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Elling, A. (2008). *De jacht op gouden medailles werkt verblindend*. Den Bosch: NRC Handelsblad, PCM Uitgevers bv
- Elling, A. (2009a). Afscheid nemen van topsport, in: Bottenburg, M. van m.m.v. Elling, A., Hoekman, R. & Dool, R. van den (2009). *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland, 1998-2008*, Nieuwegein: Arko Sports Media
- Elling, A., Reijgersberg, N. & Luijt, R. (2009b). *Alles voor de sport!?! (Gestopte) Topsporttalenten en hun ouders over investeringen, opbrengsten en offers*. Zoetermeer: Arko Sports Media
- Heinilä, K. (1982). The totalization process in international sport. *Sportwissenschaft* 12(3): 235-254
- Henn, M., Weinstein, M. & N. Foard (2006). *A short introduction to social research*. London etc.: SAGE Publications
- Kunnen, R. (2006). *Sporten om de kijkers: Mediatisering en de invloed van sportorganisaties op het kijkerspubliek*. Zoetermeer: Arko Sports Media: 11-34
- Markula, P. & R. Pringle (2006). *Foucault, sport and exercise: Power, knowledge and transforming the self*. Lavoisier: 25-48

- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (1999). *Kansen voor Topsport. Het topsportbeleid van de rijksoverheid*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- NOC*NSF (2009a). *Olympisch Plan 2028. Heel Nederland naar Olympisch niveau, plan van aanpak op hoofdlijnen*. Baarle-Nassau: Drukkerij Em. de Jong
- NOC *NSF (2009b). *Expertrapport Nederlandse sport naar Olympisch niveau*. Den Haag: Drukkerij Deltahage
- Robinson, L. (2008). The business of sport, in: B. Houlihan, et al., *Sport and Society. A Student Introduction*. Los Angeles etc.: Sage Publications: 307-327
- Rubin, H.J. & Rubin, I.S. (2005). *Qualitative interviewing. The art of hearing data*. London etc.: SAGE Publications
- Sennett, R. (2003). *Respect in een tijd van sociale ongelijkheid*. Amsterdam: Uitgeverij Byblos
- Sinclair, D. A. and T. Orlick (1993). Positive transitions from high-performance sport. *The Sport Psychologist* 7: 138-150
- Stier, J. (2007). Game, name and fame – afterwards, will I still be the same? A social psychological study of career, role exit and identity. *International Review for the Sociology of Sport* 42 (1): 99-111
- Stokvis, R. (2000). Globalization, commercialization and individualization: conflicts and changes in elite athletics. *Culture, Sport, Society* 3(1): 22-34
- Weick, K.E. (1995). *Sensemaking in organizations*. London etc.: SAGE Publications
- Wylleman, P., Lavallee, D. & Alfermann, D. (1999). *FEPSAC Monograph Series. Career transitions in competitive sports*. Lund: European Federation of Sport Psychology FEPSAC

Internet:

- Algemene Rekenkamer (2008). *Topsport in Nederland 2008*. Gevonden op het World Wide Web:
http://www.rekenkamer.nl/Actueel/Onderzoeksrapporten/Bronnen/2008/09/Topsport_in_Nederland/Rapport:68688,geraadpleegd12-02-2010
- IJzendoor, M.H. van en S.Miedema (1986). De kwaliteit van kwalitatief onderzoek. Gevonden op het World Wide Web:
https://www.openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/1887/1395/1/168_057.pdf,geraadpleegdop04-04-2010

- NOC*NSF (2010), Topsport centra CTO en NTC. Gevonden op het World Wide Web: <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=627>, geraadpleegd op 06-04-2010
- Volkers, J. (2009), Topsport en breedtesport drijven met kracht uiteen. Gevonden op het World Wide Web: http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article946388.ece/Topsport_en_breedtesport_drijven_met_kracht_uiteen, geraadpleegd op 08-04-2010
- Wetenschapsfilosofie (2010). Wetenschapsfilosofie, theorie van Foucault. Gevonden op het World Wide Web: <http://artikelen.foobie.nl/werk-opleiding/wetenschapsfilosofie/>, geraadpleegd op 25-06-2010

10. BIJLAGEN

Bijlage 1: Topiclijst interviews oud-topsports

1. Leven als topsporter

- * Hoe ben je topsporter geworden?
- * Wat houdt voor jou topsport in?
 - *Wat betekent het voor jou om topsporter te zijn?*
- * Geef eens één woord waarmee je jouw topsportloopbaan kunt beschrijven?
- * Hoe zag je dagelijks leven eruit als topsporter?
- * In hoeverre is dit veranderd tijdens de carrière?
- * Hoe heb je rol van de media en commercie ervaren?
 - *In hoeverre is die rol (media en commercie) in de loop der jaren veranderd?*
 - *Welke gevolgen heeft dat gehad voor jouw carrière?*
- * Was je sterk op je topsport gefocust tijdens je loopbaan? Hoe merkte je dat?
 - *En hoe zag dit eruit?*
- * Wat vonden de mensen om je heen hiervan?
 - *Hoe je dit ervaren?*
- * Welke ondersteuning heb je tijdens je loopbaan gehad en van welke partijen?
 - *Hoe heb je de ondersteuning ervaren?*

2. Eerste twijfels en alternatieven

- * Wanneer twijfelde je voor het eerst aan je topsportcarrière?
 - *Waarom begon je te twijfelen?*
 - *Hoe uitte zich dit?*
- * Met wie heb je dit besproken?
- * Heb je tijdens je topsportcarrière nagedacht over een loopbaan na de topsport?
 - *Zo ja, hoe dacht je erover na? Zo nee, waarom niet?*
 - *Welke voorbereiding heb je getroffen voor het leven na topsport?*
- * Hoe heb je de begeleiding tijdens dit proces ervaren?
 - *Hoe zag de begeleiding eruit en wie heeft je hierbij ondersteund?*

3. Moment van stoppen

- * Op basis waarvan heb je besloten definitief te stoppen met topsport?
- * Wat waren nog meer redenen voor je om te stoppen met topsport?
 - *Heeft de media hier een rol in gespeeld en welke?*
 - *Heeft je sociale omgeving hier een rol in gespeeld en welke?*

* Hoe reageerde men erop toen je vertelde dat je ging stoppen?

* Van wie had je steun tijdens deze periode?

- *Welke steun heb je toen gekregen?*

- *Hoe heb je die steun ervaren?*

4. Leven na topsport

* Hoe vond je het om te stoppen?

- *Wat gebeurde er met je?*

* Zou het voor jou verschil maken of je gedwongen of vrijwillige afscheid neemt?

- *Welk verschil maakt dat?*

* Welke invloed heeft de eenzijdige focus gehad op je leven na topsport (tijdens loopbaan weinig aandacht voor sociale contacten)?

* Hoe heb je opnieuw invulling aan je leven gegeven?

- *Welke doelen stelde je jezelf?*

* Hoe ervaar je het om niet meer door anderen gezien te worden als topsporter?

- *Ervaar je dat je nu anders behandeld wordt?*

* Stel dat je niet had hoeven stoppen met topsport, en je had nog het hoogste niveau kunnen spelen dat je ooit bereikt hebt en je kan (met de kennis die je nu hebt) kiezen: je wordt weer topsporter of je leidt het leven dat je nu hebt, wat zou je kiezen? En waarom?

5. Nazorg voor gestopte topsporters en verantwoordelijke partijen

* Welke begeleiding heb je gehad nadat je gestopt bent met topsport?

- *Welke partijen waren hiervoor verantwoordelijk?*

- *Hoe heb je dit ervaren?*

* Wat versta je onder nazorg?

* Hoe zou dit er volgens jou uit moeten zien?

- *Welke ondersteunende partijen zouden hiervoor verantwoordelijk moeten zijn?*

Hoe zie je je eigen rol in het leven na topsport?

- *Wat moet je als topsporter zelf doen om niet in een zwart gat te vallen?*

Bijlage 2: Topiclijst interviews ondersteunende partijen

1. Betekenis van topsport

- * Wat verstaan jullie onder topsport?
- * Welke betekenis geven jullie aan de organisatie van topsport?
- * Wat gebeurt er met een topsporter tijdens een carrière?
 - *Welke offers brengt topsport met zich mee?*
- * Wat verlangen jullie van topsporters?
- * Hoe ervaren jullie de druk op topsporters?
- * Hoe hebben jullie de toenemende rol van de media en commercie ervaren?
 - *In hoeverre is dit in de loop der jaren veranderd?*

2. Ondersteuning tijdens topsportloopbaan

- * Welke ondersteuning bieden jullie de topsporters tijdens hun loopbaan?
 - *Op welke vlakken worden de sporters ondersteund?*
- * Welke rol spelen jullie bij topsporters die aangeven te twijfelen over het voortzetten van hun carrière?
- * In hoeverre wordt een sporter voorbereid op het leven na de topsport?

3. Ondersteuning tijdens het stoppen

- * Wanneer moet een topsporter stoppen met topsport?
- * Hoe weten jullie wanneer een topsporter gestopt is?
- * Hoe ziet de ondersteuning tijdens het proces van stoppen eruit?
- * Hoe zou dit er volgens jou uit moeten zien?

4. Nazorg

- * Wat verstaan jullie onder nazorg?
- * Hoe ziet het nazorgtraject er nu uit?
- * Hoe ziet volgens jullie het gewenste nazorgtraject eruit?
 - *Samenwerking met andere partijen?*
- * Welke verantwoordelijkheid hebben jullie voor gestopte topsporters?
- * Welke verantwoordelijkheid hebben de gestopte topsporters zelf?